

Barnevernsforeldres hjelpebehov
fra advokaters perspektiv

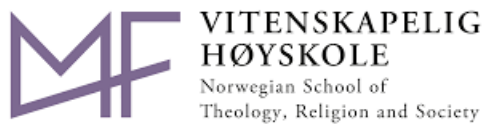

Kandidat:

Tove Marie Dimmock

Veileder:

Dr. theol & Dr. philos Jan-Olav Henriksen

Masteroppgave: Master i diakoni

Antall ord: 31.402

Dato: 10. nov 2021

Illustrasjoner; godkjent av Tom Byermoen/VG.

Sammendrag

Masteroppgaven er skrevet med utgangspunkt i å finne ny kunnskap om hvordan foreldre erfarer den ufrivillige omsorgsovertagelsesprosessen de går igjennom, og hvem som hjelper dem gjennom prosessen. Denne nye kunnskapen tilfaller fagområdene, barnevern og diakoni.

For å undersøke foreldres omsorgsovertakelsesprosess falt valget på et strategisk utvalg med åtte advokater, og hvor de fleste hadde lang erfaring i barnevernssaker. Advokatene svarer i kvalitativt semistrukturerte dybdeintervjuer. De svarer ut fra deres erfaringer med foreldrene og på egne vegne om temaer knyttet til omsorgsovertakelser. Analysen av det empiriske materialet følger en induktiv metode, hvor forskningen utvikles gjennom analysen.

Problemstillingen forut intervjuene var; *Hva kan advokaters erfaring med å representere barnevernsforeldre lære oss om å ivareta foreldrene?*

Advokatene får spørsmål fra omsorgsovertakelsesprosessen, rettssikkerhet, konsekvensene av EMD-dommene, hvem som hjelper foreldrene med krisen de erfarer og synspunkter vedr. barnevernsstrukturen.

De fleste funn sammenfalt med tidligere forskningsresultater. Jeg fant i tillegg nye funn jeg ikke har funnet omtalt i tidligere forskning eller litteratur. Disse funnene handlet bl.a. om rettssikkerhet, krisehjelp og hvor vanskelig det er å snu etter vedtatte saker. Barnevernstrukturen, skjønnsmessige vurderinger og andre funn blir drøftet og sett på fra aktør- og strukturperspektivet.

Etter endt arbeid vil jeg mene at masteroppgavens innhold vil bidra til en bredere forståelse av foreldres smerteuttrykk og utfordringer med kommunikasjon. Masteroppgaven blir derfor dedikert til foreldre og barn, med ønsker om god bistand.

Nøkkelord: Barneverntjeneste, Barnevernundersøkelser, barnevernsforeldre, etnisk minoritet og kulturforståelse.

Summary

This master's thesis is written on the basis of finding new knowledge about how parents experience the involuntary custody transfer process they go through, and who helps them through the process. This new knowledge encompasses the disciplines of child welfare and diakonia.

In order to investigate the custody takeover process from a parental perspective, I chose to look at a strategic selection of eight lawyers, most of whom have extensive experience in child welfare cases. The lawyers will respond to qualitatively semi-structured in-depth interviews. Their responses will be based on their experiences with the parents and on their opinions about topics related to the transfer of custody. The analysis of the empirical documents follows an inductive method, where the research is developed through the analysis.

The problem statement prior to the interviews was: *What can the experience of lawyers representing parents in child welfare cases tell us about attending to the needs of the parents?*

The lawyers will be asked questions about the custody transfer process, legal protections, the consequences of rulings made by the European Court of Human Rights, who helps the parents with the crises they experience and viewpoints regarding the structure of child welfare and protection services.

Most findings coincide with previous research results. I also identified new findings which, to my knowledge, have not been mentioned in previous research or literature. These findings included issues concerning legal protections, crisis assistance and how difficult it is to alter decisions once they are made. The structure of child welfare services, discretionary assessments and other findings are discussed and looked at from an *actor and structure* perspective.

After finishing my work, I believe that the content of the master's thesis will contribute to a broader understanding of the parents' expressions of pain and the challenges they face with communication. The master's thesis is therefore dedicated to the parents and their children, and a hope for good assistance in the future.

Keywords: Child welfare services, child welfare investigations, parental engagement in child welfare services, ethnic minorities and cultural understanding.

Forord

Min egen prosess har vært lang, men interessant i forkant av masteroppgaven. Etter å ha jobbet med fosterbarn i mange år ønsket jeg å undersøke hvordan foreldrene erfarte en ufrivillig omsorgsovertakelse, og hvilke ivaretagende tilbud foreldrene fikk. For å kunne gjøre dette bestemte jeg meg for å ta en mastergrad.

Masteroppgaven har som mål å finne ny kunnskap om ufrivillige omsorgsovertakelser til fagfeltene diakoni og barnevern. Kunnskapen hentes inn ved hjelp av advokatens perspektiv.

Støtten og velviljen fra advokatene var overraskende stor. Deres engasjement for å fremme uretten foreldrene erfarte var tydelig i intervjuene. Advokatene kom med viktig informasjon, varslet om rettssikkerhetsutfordringer, uttrykte bekymringer og kom med endringsforslag til omsorgsovertakelsesprosessen, men også til barnevernsstrukturen. Jeg vil rette en stor takk til alle advokatene som bidro med sine erfaringer til oppgaven, på foreldres og egne vegne.

Et underliggende mål til masteroppgaven var i tillegg å informere diakonale organisasjoner/stiftelser, og om nødvendig finne inkluderende «rom» for å bistå foreldrene. Jeg har erfart at både MF Vitenskapelige Høyskole og VID Vitenskapelige Høyskole, som samarbeider om å utdanne diakoner, har et stort engasjement i undervisningen for å støtte mennesker i krise ut fra etiske verdier og FNs Bærekraftsmål. Det går derfor både en takk til utdanningsinstansene for engasjementet i undervisningen og for oppfordringene til å handle ovenfor medmennesker som trenger det.

Til sist vil jeg rette den største takken til veileder Dr. theol & Dr. philos Jan-Olav Henriksen. Henriksen har trodd på målsetningen i oppgaven fra starten av, støttet den og gått god for arbeidet. Takk for hjelpen!

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	9
1.1 Bakgrunn og motivasjon	10
1.1.1 Kontekst om storkammerdommer	11
1.2 Problemstilling	12
1.2.1 Omfanget av saker i Norge.....	14
1.3 Litteratur.....	16
1.3.1 Etnisitet.....	18
1.3.2 Kritisk perspektiv	18
1.3.3 Komplekst materiale.....	18
1.3.4 Begrensninger.....	19
1.4 Metode.....	20
1.5 Struktur.....	20
1.6 Målsetting.....	21
2. Metode og framgangsmåte.....	21
2.1 Før undersøkelsen	22
2.1.1 Litteratur søk	22
2.1.2 Strategisk utvalg	23
2.1.3 Overveldende interesse for å delta.....	24
2.1.4 Presentasjon av utvalg og anonymitet	24
2.2 Under undersøkelse	25
2.2.1 Informert samtykke og personvern.....	25
2.2.2 Dybdeintervju	25
2.3 Etter undersøkelsen	26
3. Presentasjon av funn	27
3.1 Underspørsmål A.....	27
3.1.1 Intervjuspørsmål 1a om foreldres synspunkter på undersøkelser.....	28

3.1.2	Intervjuspørsmål 1b om advokater synspunkter om undersøkelser.....	28
3.1.3	Intervjuspørsmål 2 a om foreldrenes erfaring om hjelpetiltak.....	38
3.1.4	Intervjuspørsmål 2 b om advokatenes egne synspunkter rundt hjelpetiltak.	39
3.1.5	Intervjuspørsmål 3 om rettssikkerhet	46
3.1.6	Spørsmål A besvares	54
3.2	Underspørsmål B.....	55
3.2.1	Intervjuspørsmål 4 om vansker og økt omsorgskompetanse.....	55
3.2.2	Intervjuspørsmål 5 om krisehjelp etter omsorgsovertagelsen.....	59
3.2.3	Intervjuspørsmål 6 om advokatens bidrag ved siden av jussen.....	63
3.2.4	Spørsmål B besvares.....	65
3.3	Underspørsmål C.....	66
3.3.1	Intervjuspørsmål 7 om endringer etter EMD og storkammerdommene	67
3.3.2	Intervjuspørsmål 8 om forbedringspotensialet i barnevernet	71
3.3.3	Intervjuspørsmål 9 om det som er bra innen barnevernet.....	75
3.3.4	Spørsmål C besvares.....	77
4.	Funn og drøfting	79
4.1	Innledning om funn	79
4.2	Aktørnivå.....	80
4.2.1	Foreldre med annen etnisk bakgrunn.....	80
4.2.2	Menneskerettigheter og lovbrudd.....	82
4.2.3	Sosioøkonomiske sammenfall	83
4.2.4	Hjelpetilbud og omsorgskompetanse.....	84
4.2.5	Hvem hjelper foreldrene	89
4.3	Strukturnivå.....	93
4.3.1	Storkammerdommene.....	93
4.3.2	Rettsikkerheten	94
4.3.3	Tillit	95
4.3.4	Utfordringer innad i etaten	96

4.3.5	Organisasjonene KIB Norge.....	98
5.	Konklusjon.....	100
5.1	Diakoni og barnevern.....	102
6.	Kilder	104
7.	Vedlegg.....	111

1. Introduksjon

Det er mange årsaker til at foreldre erfarer manglende ivaretagelse under og etter en ufrivillig omsorgsovertagelse. Denne masteroppgaven ser på noen av årsakene som oppstår under prosessen. Det er en målsetting i samfunnet og i diakonalt arbeid å få til god omsorg og vekst for mennesker i ulike situasjoner. I denne oppgaven stiller jeg spørsmål til hvordan omsorgen tilbys og fungerer for foreldregruppen.

«Jeg er blitt fratatt tre barn i løpet av fire dager. Rett eller galt er vi uenig om, men at det ikke finnes krisehjelp for oss i slike situasjoner, er ufattelig», sier Veronica (Olsen, 2014, 10. okt.).

Tema handler om foreldres erfaringer underveis i omsorgsovertagelsesprosessen, fortalt via advokatene, men også om hva advokatene selv mener om prosessen og barneverntjenesten. Jeg ser på helheten i prosessen, og om det finnes faktorer underveis som styrker eller svekker krisen foreldre erfarer. Masteroppgaven er begrenset til å omfatte omsorgsovertagelser i Norge, etter barnevernsloven (bvl) §§ 4-12 og 4-8 annet ledd.

Undersøkelsen gjøres gjennom kvalitative dybdeintervjuer med åtte advokater. Advokatene har innsikt i barnevernssakene og representerer et høyt antall saker. Advokatene svarer på spørsmål fra ulike sider av en omsorgsovertagelsesprosess. Advokatene svarer slik de erfarer foreldre ville ha svart og ut fra egne synspunkter om prosessene og barnevernet. I tillegg svarer de på spørsmål om barnevernsstrukturen. Datamaterialet blir på den måten innhentet som annenhåndsupplysninger om foreldre og meningsuttalelser fra advokatene.

Omsorgsovertagelser er påvirket av de store strukturelle internasjonale konvensjoner, nasjonale lovverk og politikk. I tillegg er den lokale barnevernstjenesten og deres individuelle saksbehandlere av stor betydning for prosessene. Det er barnevernsansatte som fatter vedtak basert på skjønnsvurderinger og brukermedvirkning i sakene (Barnekonvensjonen, 1989; Bvl, 1992; Samsonsen & Willumsen, 2014, kap. 5; Fylkesnemndene, u.å. a.; Hanssen, Humerfeldt, Kjellevoid, Nordheim & Sommerseth, 2010).

Det er viktig å kjenne til hvem som best kan hjelpe foreldrene. Årsakene til at dette er viktig er flere, men i sum gir det seg utslag i den høye selvmordsfaren i omsorgsovertakelsene (Teilgård, 2013; Falch-Eriksen, 2016; Slettebø, 2009; Kristofersen, 2005).

Et tilbakevendende spørsmål i oppgaven er hvem som hjelper foreldrene.

«Oppfølging av foreldre ut fra deres individuelle hjelpebehov er ikke bare en selvstendig plikt, men en viktig del av oppfølgingen av barnet, til barnets beste» (Slettebø, 2008, s. 8).

I senere år har Barne-, ungdom- og familiedirektoratet (Bufdir) sett et behov for å bistå foreldrene, og er i gang med å videreutdanne familieterapeuter og psykologer til å kunne tilby individuelle- eller gruppesamtaler til foreldrene. Det er også gitt ut viktig informasjon gjennom en veileder til foreldre og minoritetsforeldre, som Tor Slettebø, Organisasjon for barnevernforeldre (OBF) og psykologspesialist Judith van der Weele har bidratt med å skrive, utvikle og kvalitetssikre (Slettebø, 2008). Både kommunalt og statlig lavterskeltilbud eksisterer. Ansvar. Dette samt forskning og litteratur er forkunnskaper forut for undersøkelsen. Så blir spørsmålet om tiltak brukes og er tilstrekkelig.

Hjelp til foreldrene er viktig for den enkelte forelder, men er også av stor betydning for deres barn. Vi skal nå se på bakgrunnen for min interesse for å undersøke foreldrene.

1.1 Bakgrunn og motivasjon

Jeg har i flere år jobbet med fosterbarn og fosterforeldre i privat og offentlig regi. Mitt fokus har i stor grad vært barna og deres fosterhjem eller institusjon de bor i. Jeg har hørt barns ønsker og skuffelser i forhold til foreldrene. Ønsker, som at foreldre også burde bo i fosterhjemmet, eller bo nærmere enn de gjør. Skuffelsene har i stor grad handlet om uteblivelse av samvær og gaver. Barna har hatt ambivalente følelser i forhold til foreldrene. Det har handlet om lojalitet, kjærighet, frykt, hevn og en rekke andre tanker.

Jeg har hørt smerten foreldre har uttalt i forhold til det å miste omsorgen for sine barn. Jeg har hørt foreldre snakke åpent i ettertid om sine erfaringer om det å miste omsorgen for barn/barna. Foreldre snakket om avmakten, skammen, skylden og traumer de erfarte. Jeg har hørt hvordan de har kviet seg for å være i det offentlig rom etter omsorgsovertagelsen, med fare for at noen skulle stille spørsmålet; Har du barn? Hvor mange barn har du? Hvor er barna dine nå? Foreldre har fortalt at skammen var så stor, at de ikke fortalte til noen andre rundt seg at de var fratatt

sine barn. Selv ikke egen familie eller fastlegen fikk i noen tilfeller høre om overtagelsen før det hadde gått opptil seks måneder. Ut fra disse erfaringene kjenner jeg godt til hvem som hjelper barna med sine utfordringer, men kjenner lite til hvem som hjelper foreldrene med sin krise, sorg og deres overtagelsesprosess. Jeg har ofte ønsket foreldre mer hjelp, slik at det kom barna til gode og framtidig familietilhørighet til gode.

Erfaringene har ført til et dypt ønske om å fordype meg i tilbud foreldre får, hva de opplever under prosessen og hvem som hjelper dem. Jeg bestemte meg for å skrive en masteroppgave for å fordype meg i temaet. I etterkant av min avgjørelse for å undersøke dette, har Norge blitt dømt i den Europeiske Menneskerettsdomstolen (EMD). Tematikken ble aktuell i Norge og utenfor Norges grenser. Norge ble dømt for brudd på artikkel 8 i menneskerettighetene.

1.1.1 Kontekst om storkammerdommer

Begrepet, storkammerdommer, er dommer av stor prinsipiell betydning og som da har flere dommere til å dømme i rettssakene. Både Norge og EMD har behandlet saker i barnevernstematikken i storkammere (Grand Chamber) (Gisle, 2015). Norsk Høyesterett kan sette storkammere med 11 dommere, og tilsvarende i EMD med 17 dommere.

Den mest kjente EMD-dommen i denne forbindelsen er storkammerdommen «Strand Lobben-saken» i september 2019 (EMDN, 2019, 10. sep.). Kortfattet dreide Strand Lobben-saken seg om ufrivillig adopsjon og manglende mål om gjenforening. Av EMD sine 17 storkammerdommere valgte 13 av disse å felle dom over Norge. Disse 13 dommerne var igjen delt i vurderingsgrunnlaget mellom prosessuelle feil i adopsjonssaken i norsk tingrett i 2012 og manglende mål om gjenforeningen i tiden før tingretten. Norge vektet «barnets beste» mer enn familiære hensyn. Norges regjeringsadvokat uttalte seg etter dommen å lene seg til dommerne som vektet prosessuelle feil i tingrettsdommen i 2012. Regjeringsadvokaten mente at prinsippet om «barnets beste» fortsatt vil vektes over retten til familietilhørighet (Helgesen, 2019; Oftedahl, 2020, s. 54).

EMD-dommene er et viktig perspektiv i masteroppgaven. Nasjonale strukturelle prinsipper påvirker barnevernsarbeidet, ufrivillige omsorgsovertagelser og innbyggernes forventninger og tillit til rettssystemet. Som følge av Strand-Lobben saken er det gjennomført storkammerdommer i norsk Høyesterett med 11 dommere. Endringene, som ble omtalt som følge av EMD-dommene, handler i stor grad om samvær:

«Høyesterett finner ikke motstrid mellom praksis fra EMD og de materielle og prosessuelle prinsippene ved adopsjon etter barnevernloven kapittel 4, men det må skje noen endringer i praksis, særlig med hensyn til samvær» (Sandberg, 2020; Barne- og familiedepartementet, 2021).

Norsk Høyesterett påpeker at det må finnes en balansert avveining som ivaretar begge kryssende hensyn. Samtidig som vi leser at «barnets beste», vektet høyere enn foreldre og familiære hensyn i Norge og Norden. Norge får kritikk for dette av De forente nasjoner (FN) (FN, 2020, 21. des.). Motivasjonen min økte i takt med domsavgjørelsene og spørsmålene mine ble ikke færre.

Vi skal se på problemstillingen jeg valgte for å belyse tema. Tre underspørsmål skal i tillegg bidra til å belyse problemstillingen fra tre ulike perspektiver.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen som skal besvares lyder:

Hva kan advokaters erfaring med å representere barnevernsforeldre lære oss om å ivareta foreldrene?

Masteroppgavens empiri blir ny kunnskap til fagområdene barnevern og diakoni. Hvor vidt empirien får følger for andre fagområder vil være en bonus. Problemstillingen ble ytterligere belyst fra følgende underspørsmål og perspektiver:

- A. ***Er det gjort tilstrekkelig undersøkelser, hjelpetiltak og rettsikkerhet i forbindelse med omsorgsovertakelsene?*** (Bvl § 4-12, 4-8 annet ledd)
- B. ***Hvem bistår foreldre med deres utfordringer og omsorgskompetanse, og har advokatene hatt en hjelperolle i tillegg til jussen?*** (Bvl § 4-16)
- C. ***Hvilke endringer har advokatene erfart som følge av EMD-dommene (og storkammerdommene), og hvilke tanker har advokatene om hva som bør endres eller bevares i dagens barnevernstruktur.***

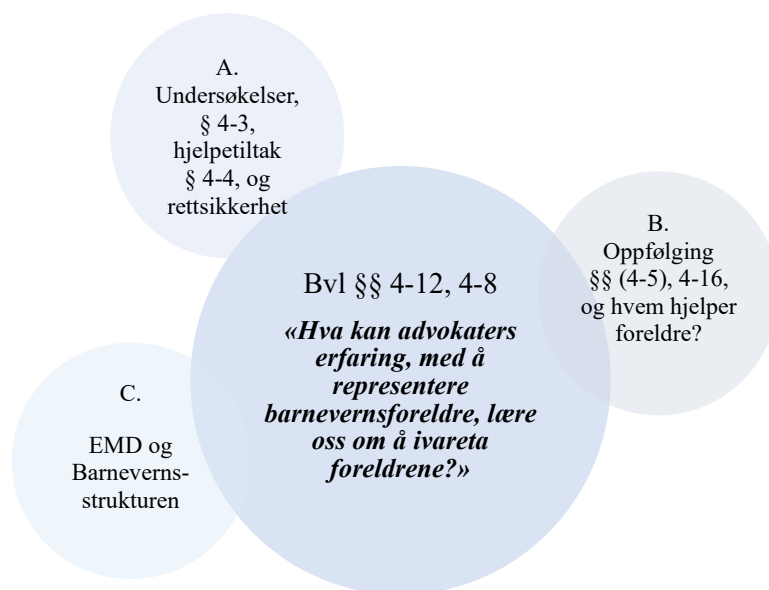
Under hvert av disse tre områdene, ble det laget 3 intervju spørsmål, samt at advokatene i tillegg fikk dybdespørsmål og et sluttspørsmål om tilføyelser. Hensikten med bredden i undersøkelsen var å se trinnene i omsorgsovertagelsesprosessen i en overordnet sammenheng.

En omsorgsovertagelse kan deles inn i fire faser. Spørsmålene jeg stiller omfatter de tre siste fasene. Omsorgsovertagelse starter med *meldingsfasen*. Bekymringsmeldingen vurderes og kan åpne for en fase to; *undersøkelsesfasen*. Her blir det vurdert om det er hensiktsmessig å tilby *frivillig* hjelpetiltak, eller om de må be fylkesnemnda om iverksettelse av *ufrivillig tiltak* eller *omsorgsovertagelse*. Siste fase er *oppfølgingsfasen*. Om det er fattet vedtak om tiltak i hjemmet skal det lages en tiltaksplan som skal følges opp. Er det foretatt en omsorgsovertakelse, skal det lages en omsorgsplan (Tveter & Kløvfjell, 2016). Prosessene i fylkesnemnda bestemmes av sak og saksforløp. Det kan innbefatte forhandlingsmøtesak, forenklet behandling, akuttsaker og samtaleprosessen. Det gis klagerett i behandlingene (Fylkesnemndene, u.å.b). De siste intervju spørsmålene er av mer strukturell art.

Vi skal se begrunnelsen for å undersøke disse underspørsmålene i lys av omsorgsovertakelsesprosessen, og som danner hvert sitt kapittel i presentasjonen:

- A. Her ønsker jeg svar på foreldres og advokaters erfaringer om *undersøkelser* og *hjelpetiltak*. Jeg stiller også et tredje spørsmål om hva advokater tenker om rettssikkerheten til foreldrene i dag.
- B. Her ønsker jeg svar på hvem som bistår foreldrene med deres utfordringer og den *oppfølgingen* foreldre får. Jeg stiller også et spørsmål om advokatene kan ha en hjelperrolle overfor foreldre ved siden av juridisk bistand.
- C. Her undersøker jeg de større *strukturelle linjene*, om hva advokatene tenker rundt konsekvensene som følge av EMD-dommene. Jeg ønsker å høre deres prioriteringer av hva som bør endres til det bedre i barnevernet og hva som er bra med dagens ordninger.

Noen av spørsmålene er knyttet opp mot barnevernsloven. Jeg har laget en figurativ oversikt over hvilke paragrafer i barnevernsloven de enkelte områdene er knyttet til.

Figur 1-1 problemstilling og perspektiver koblet til § 4 i Bvl.

1.2.1 Omfanget av saker i Norge

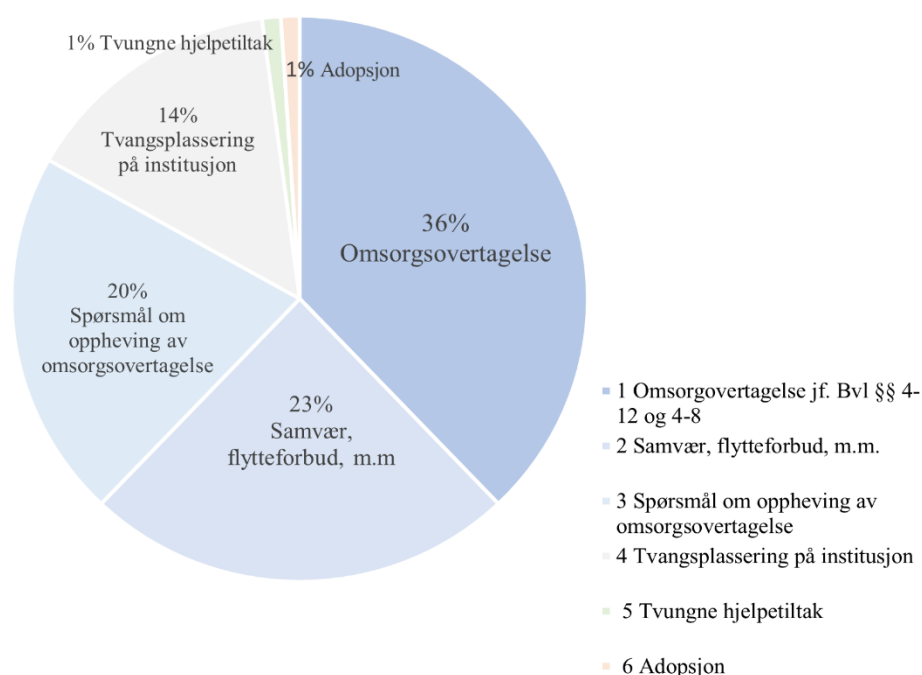
Jeg vil vise noen tall om omfanget til ufrivillige omsorgsovertakelser og tiltak for å styrke foreldreferdighetene.

I 2020 fattet Fylkesnemndene vedtak om omsorgsovertakelse for 657 barn. Det var 240 færre omsorgsovertakelser enn i 2019, hvor tallet var 993 barn. Tallet på omsorgsovertakelser i 2020 var lavt i forhold til tidligere år, noe som kanskje kan forklares med usikkerhet etter storkammerdommene og Covid-19 situasjonen. En mindre del kan forklares med stadig nedgang i antall saker siden 2016. Det er gjort en rekke grep for at antall saker og spesielt akuttsaker skal ned, noe som har skjedd de senere årene (Bufdir, 2020, 26. aug.).

I 2019 var det 993 barn som fikk et vedtak om omsorgsovertakelse i fylkesnemnda. *Figur 1-2*, på side 14, viser at omsorgsovertakelsene utgjorde 36 prosent av hovedsakene i Fylkesnemnda (Fylkesnemndene, 2020, s. 6). Når det gjelder ufrivillig plassering av barn, forsøker man å få til nettverks plasseringer. En forsøker også å redusere antall akutt plasseringer, noe man har klart med 39 prosent fra 2013 til 2019 (Bufdir, 2020, 2. juli).

Noen barn kommer på institusjoner. Hele 59 prosent av alle oppholdsdøgn i 2019, var i *private* institusjoner. Av disse igjen var 24 prosent i *ideelle* institusjoner og 35 prosent i *kommersielle* institusjoner. Fordelingen er likt med tidligere år (Bufdir, 2021, 23. sept.).

Behandlede hovedsaker etter barnevernloven i 2020.

Figur 1-2, Fylkesnemndsbehandlinger i 2020 (Bufdir, 2021, 23. sept).

Når det kommet til hjelpetiltak i 2020 er disse inndelt etter vedtak om råd og veiledning, hjemmekonsulenter, hjemmebaserte tiltak og en samlet post av kurs og terapi. Foreldre som ikke ansees som veiledningsbare eller hvor barn er plassert for oppvekst får ikke tilbud om styrkede foreldreferdigheter (Bufdir, 2020, 26. aug.).

Tabell 1-1, Tiltak for å styrke foreldreferdighetene i 2020 (Bufdir, 2020, 26. aug.).

Tiltak for å styrke foreldreferdigheter i 2020, var i alt 22.585.	
Vedtak om råd og veiledning	13.863 tiltak
Hjemmekonsulenter/miljøarbeidere	7.566 tiltak
Hjemmebaserte tiltak	2.323 tiltak
MST (Multisystemisk terapi) PMTO (Parent Management Training Oregon) FFT (funksjonell familieterapi) Webster-Station-De utrolige årene Marte Meo, Sentre for foreldre og barn ICDP (International Child Development Program)	Samlet: 1.156 tiltak
Tiltakene var i alt:	22.585 tiltak

Vi har nå sett på problemstillingen og de tre perspektivene vi skal undersøke problemstillingen ut fra. Vi har sett på hovedtrekkene til konteksten problemstillingen befinner seg i. Det vil komme mer relevant kontekst underveis i oppgaven. Vi skal nå se på litteraturen som er valgt ut.

1.3 Litteratur

Under litteratur presenterer jeg «punktvis» den viktigste litteraturen i forhold til forskningen og oppgaven. Jeg kommer i tillegg inn på foreldre med annen etnisk bakgrunn, kompleksiteten i sakene, kritisk perspektiv og begrensninger i materialet.

En viktig del av oppgaven er som nevnt, internasjonale og nasjonale konvensjoner og lovverk. I tillegg har det vært nødvendig å lese om barnevernets organisering, forslag til endringer i ny barnevernsreform, regjeringens veiledere og proposisjoner og informasjon fra Barne-, ungdom- og familieetaten (Bufetat) og Barne-, ungdom- og familiedepartementet (Bufdir) (Barnekonvensjonen, 1989; Bvl, 1992).

Den politiske bakenforliggende konteksten i vektingen av norsk sosialdemokratisk styring vs. liberalistisk styring, er avgjørende å forstå for bruk av skjønnsmessige barnevernsvurderinger i Norge vs. valg av strukturelle barnevernsvurderinger i f.eks. England, USA og Canada. Dette påvirker igjen inngripen, fremgangsmetoder og mål ovenfor familier, og er rammen for det barnevernet, advokater og foreldre er opptatt av. Jeg har derfor med litteratur om strukturelt overblikk og skjønnsvurdering i barnevernet. Konsulterte kilder er; «Barnevernets brennpunkt, beslutningsgrunnlag og beslutninger» (Ellingsen & Østerhaug, 2014), de mer individuelle vurderingene «Faglig skjønn og brukermedvirkning» (Hanssen et al., 2010), og et norsk skjema brukt i noen kommuner «Risiko» (Kvello, 2010).

Omsorgsovertagelse har en tendens til å bli studert ut ifra barnet eller barnevernet sitt perspektiv. Tine Egelund og Anne-Dorthe Hestbæk viser til dette i sine studier fra Norden og Storbritannia (Egelund & Hestbæk, 2003). Studier fra USA indikerer det samme. Forskning på foreldre er et «missing element» (Alpert, 2005, s. 361-366).

Willy Lichtwarck og Graham Clifford, fra Nordlandsforskning og Høgskolen i Bodø, fant i sine studier at mødre ikke opplever seg som forstått fra barnevernet og at sosialarbeidere opplevde det vanskelig å forstå utfordringene til foreldrene. Foreldre trengte hjelp i krise og psykiske

påkjenninger, men dekket over behovet for hjelp. Dette er en utfordring, da barnevernet er et viktig bindeledd overfor mor (Lichtwarck & Clifford, 1996).

Tilbakeføring har lenge vært en utfordring og fått større oppmerksomhet etter EMD-dommene. Forskningen viser at oppfølging rettet *mot tilbakeføring* er mangelfull. Forskningen skiller på hjelp før, under og etter en omsorgsovertagelse, og hvor det viser seg at foreldre og barn erfarer å få noe hjelp før og under en omsorgsovertagelse, men at hjelpen opphører etter at barna plasseres (Egelund & Hestbæk, 2003; Zobbe, 1993).

Det er i senere tid forsket på *hjelpetiltak*. Veronika Paulsen, Kristin Ytreland og Inger Oterholm skriver om hjelpetiltak i «Pålagte hjelpetiltak», i prosjektet «Virkning av hjelpetiltak i barnevernet» (Paulsen, Ytreland & Oterholm, 2021).

«Foreldre med kognitive vansker i møte med barnevernet» er forsket på av Jan Tøssebro, Turid Midjo, Veronika Paulsen og Berit Berg. Norge har hatt liten forskning, på tross av at barna anses å være i en risikogruppe (Tøssebro, Midjo, Paulsen & Berg, 2014).

«Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Familievernets rolle for foreldre i krise, mestring og endring» er en forskningsrapport fra Asgeir Falch-Eriksen. Målsetningen forut rapporten var å undersøke mulighetene for å tilby en nasjonal tjeneste til alle foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Man er klar over at foreldre trenger hjelp etter en omsorgsovertagelse (Falch-Eriksen, 2016).

Det finnes noen doktoravhandlinger og masteroppgaver som er interessante for tema i oppgaven. Tor Slettebø skriver om «Foreldres medbestemmelse i barnevernet» (Slettebø, 2008). Beatrice Johanne Olsen og Linda Kristin Garne skriver om «Hva skyldes høy turnover blant saksbehandlere i kommunalt barnevern?» (Olsen & Garne, 2018). Ingvild Johansen står for SSB rapporten «Turnover i det kommunale barnevernet» (Johansen, 2014). Anna Marie Teilgård skriver om «Oppfølging av foreldre til barnas beste. Hvordan kvalitetssikre oppfølgingen av biologiske foreldre etter omsorgsovertagelse» (Teilgård, 2013). Sistnevnte masteroppgave viser til høy selvmordsfare for foreldrene, som indikerer alvorlet i krisen foreldrene gjennomgår. Rapporten «Barnevernbarnas helse» viser selvmordstall hos foreldre til barn i barnevernet fra tidsperioden 1990 -2001 (Kristofersen, 2005).

1.3.1 Etnisitet

Den største gruppen i norsk barnevern er barn av foreldre med annen etnisk bakgrunn. Ved utgangen av 2020 var andelen barn under barnevernstjenestens omsorg høyest blant innvandrere, med 10,1 pr. 1 000 barn i alderen 0-17 år (Bufdir, 2021, 8. juli). Det er ikke mange årene siden Norge var en langt mer homogen gruppe. Det finnes derfor mest forskning fra USA og Canada om tema. Resultatene fra disse landene er ikke overførbare, da tiden sakene ble undersøkt ikke er overførbare med norske forhold (Vis, Lauritzen & Fossum, 2016, s. 54f). En rapport fra Ipsos nevner foreldres manglende tillit til barnevernet (Ipsos, 2017). Når det gjelder kulturforståelse og fallgruver kan man se Judith van der Weele sine norske e-læringsprodukter, filmer og litteraturlister. Judith van der Weele brukes som en ressurs ved forespørsel overfor retten og barnevernstjenesten. Hun er i ferd med å utgi en bok om; «minoritetsbarn – kulturelle fallgruver» (van der Weele, u.å.).

1.3.2 Kritisk perspektiv

Oppgaven inneholder et kritisk perspektiv via to av advokatene, som er tilknyttet en organisasjon ved navn; «Kompetansenettverk for kvalitet i barnevernet» (KIB). Nettverket ble stiftet i 2017, men alt i juni 2015 leverte KIB en bekymringsmelding til Statsråd Solveig Horne, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og statsråd Jan Tore Sanner, Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Nettverket består av psykologer, advokater, professorer, barnevern-pedagoger, forskere og andre grupper av fagpersoner med tilknytning til barnevern (KIB, 2017).

1.3.3 Komplekst materiale

Barnevern er i utgangspunktet et komplekst fagfelt, med mange forhold som påvirker hverandre. Dette gjenspeiler seg i masteroppgavens materiale. Materialet er i stadig endring, noe som bidrar til høy kompleksitet. Det kan være svært utfordrende å skille faktorer fra hverandre eller finne årsaksforhold. Hjelpetiltak, bedømmelse om veiledningsbare foreldre og omsorgskompetanse er ofte vurdert ut fra skjønn, og vanskelig å måle innhold og effekt av. Fenomener som inntreffer i sakene, er vanskelige å måle og kjenne opphavet til. Foreldre selv har forklart at det er vanskelig å formidle sin smerte under stigmatisering og konformitet. Makt er en sentral faktor i sakene og konsekvensene av hva barnevernet kommer fram til og evt. maktutøvelse, er uoversiktlig. Ulike kulturer og religioner er andre faktorer.

Materialet omfatter flere marginaliserte grupper, noe jeg ønsker å omtale med varsomhet. I oppgaven bruker jeg derfor gjennomgående ordet «foreldre» framfor barnevernsforeldre eller biologiske foreldre.

1.3.4 Begrensninger

I tillegg til at materialet er komplekst, med de begrensninger det medfører, finnes det flere begrensninger ut fra problemstillingen og undersøkelsen. Advokatenes rolle er i hovedsak jussfeltet, mens jeg ikke har juridisk utdanning. Jeg står i fare for å overse viktige poeng, eller at advokatene velger et enklere og mindre presist fagspråk. Jeg stiller i tillegg spørsmål ut fra et videre perspektiv enn juss. Jeg undersøker om advokatenes rolle strekker seg utover vanlig juss, og jeg etterspør synspunkter advokatene har om barnevernet.

En annen begrensning er annenhånds informasjonen jeg etterspør. Med annenhånds informasjon tolker først advokaten sine klienter ut ifra advokatens forutsetninger og forståelser rundt meningsinnholdet og fenomener, som igjen skal tolkes av mine forutsetninger og min forståelse for meningsinnhold og fenomener (Thagaard, 2015, s. 38).

Jeg hadde et ønske forut for masteroppgaven om å intervju foreldrene direkte. Usikkerheten rundt korona og nedstengning av samfunnet ville vanskeliggjøre evt. oppfølging av foreldrene i etterkant av intervjuene. Planene ble endret til å bruke advokaters perspektiv. Slik sett fikk oppgaven andre dimensjoner og muligheter. Antallet foreldre som representeres gjennom advokatene ble høyere. Advokatene kjenner sakene godt og er ikke påvirket av følelser i samme utstrekning som foreldre.

Barnevernsfaget er et fagfelt som opererer nært inntil andre profesjonsfelt, som f.eks. juss, helse, psykiatri, UDI, skole og barnehager, og hvor avgjørelser og vurderinger tas ut fra samlet informasjon, samlet teoriforståelse, lovverk og individuelle skjønnsvurderinger. Dette må sies å være en begrensning i forhold til avgrensning av tema og årsaksforklaringer.

Det at barnevernet er lite transparent er en stor begrensning. Det er i tillegg mye kritikk rettet mot barnevernet, fra inn- og utland, som må sies å være en belastning og begrensning, da det påvirker de ulike aktørene.

Til slutt vil jeg nevnte en begrensning i kjønn og alder i oppgaven. Jeg snakker utelukkende om «foreldre» og forholder meg ikke til kjønn eller alder, mens det i Norge er flest enslige mødre som er foreldre, ifølge St. melding nr. 40 (Barne- og familiedepartementet, 2002).

1.4 Metode

Metoden jeg bruker i undersøkelsen er kvalitative semistrukturerte dybdeintervjuer, med en tematisert analyse i møte med åtte advokater. Utvalget er strategisk, da advokater blir valgt ut fra deres ulike fagkompetanser, arbeidstilørighet og geografi. Intervjuene ble foretatt på; advokatenes kontor, over internett eller over telefon. Dette var av praktiske og tidsbesparende hensyn.

Ved å intervju advokatene, unngikk jeg de forpliktelser som hviler på intervjueren i forhold til «sårbare» intervjugrupper under korona. Det er slik at om informanter har behov for oppfølgingssamtaler, så skal det kunne gjennomføres raskt ved behov (NSD, u.å.).

Det eksisterer ofte en asymmetri med ulike referanserammer mellom intervjuer og informant. I mitt tilfelle blir asymmetrien og referanserammer snudd på hodet. Siden jeg ikke har en juridisk utdanning/kompetanse, ble min jobb å stille kontrollspørsmål underveis for om mulig å avsløre ulike forståelser og referanserammer. På den annen side, gav det økt mulighet til å gå i dybden med utdypende forklaringer (Thagaard, 2015, s. 39).

Jeg har en temasentrert tekst med temasentrert tilnærming i motsetning til en personsentrert tekst. Temasentrert tekst er godt egnet til å etablere mønstre (koding og kategorier) i et datamateriale for å fremheve sentrale funn eller tendenser. Det blir også lettere å håndtere etiske problemstillinger som kan oppstå underveis (Thagaard, 2013, s. 221).

Analysen starter med det empiriske materialet, som grupperes nedenfra og opp (Coffey & Atkinson, 1996, s. 27). Formgiveren av materialet er styrt av meg da jeg prosjekterer oppsettet, bestemmer utvelgelsen av materiale og det teoretiske rammeverket fra forskningsspørsmålet (Coffey & Atkinson, 1996, s. 31.)

1.5 Struktur

Strukturen i masteroppgaven er tilpasset problemstillingen. Problemstillingens komplekse materiale fordrer et minimum av; kontekstuell forklaring, begrepsforklaring, fag og tall gjennom

introduksjonen og masteroppgaven for øvrig. Masteroppgaven er rik på empirisk materiale og tillagt en stor del av oppgaven.

Metodekapittelet er delt inn i tre deler; *før*, *under* og *etter* undersøkelsen.

Analysekapittelet, «Presentasjon av funn», er også inndelt i tre kapitler etter de tre perspektivene som belyser problemstillingen. Presentasjonen innehar mange sitater fra advokatene, ordnet og presentert i hovedsak etter intervju spørsmålenes rekkefølge. Jeg etterstrebet å ha en transparent presentasjon av empirien.

Under, «Funn og drøfting», vil jeg se på funnene ut ifra aktør og strukturperspektiver, og drøfte funnene opp imot tidligere teori og forskning. Jeg vil i tillegg se etter påstander og spenninger, og de totale antall funn som påvirker foreldrene i sin prosess.

I konklusjonen vil jeg gi mitt svar på problemstillingen. Jeg vil se på retningen og evt. konsekvenser av funnene.

1.6 Målsetting

Et overordnet mål er å finne empiri til to fagområder, diakoni og barnevern, som kan bidra til ny forskning og sette lys på dagens situasjon ut fra gitte forhold. Det er i tillegg et mål å finne empiri til et område det er forsket lite på fra før.

Hovedmålet er å finne svar på problemstillingen, slik at vi kan lære mer om omsorgsovertakelsesprosesser og forstå hva foreldre trenger i sin situasjon som kan hjelpe dem i den situasjonen de står i.

Kunnskap er viktig på flere områder i forbindelse med ufrivillige omsorgsovertagelser. Empirien vil kunne bidra til drøftinger, forklare eller tydeliggjøre årsakssammenhenger, som igjen ville kunne være viktig for flere parter i barnevernssakene. Å finne ut hva som kan hjelpe foreldrene er et viktig mål i seg selv, men også for deres barn.

2. Metode og framgangsmåte

Kapittelet er delt inn i tre deler; før undersøkelsen (3.1.), under undersøkelsen (3.2) og etter undersøkelsen (3.3). Kapittelet beskriver systematiseringen av den totale mengde

datainformasjon som er samlet inn gjennom intervjuene. Temaene er plukket ut etter den sterke sammenhengen av data (Patton, 2015, s. 541; Braun & Clark, 2006).

I kapittel 3.2 viser jeg en stor mengde intervju-sekvenser og viser analyseprosessen. Kodingen foregår nedenfra, som kalles en empiri-nær koding. Analysen starter med det empiriske materialet, som er en induktiv metode (Coffey & Atkinson, 1996, s. 29). Induktiv analysemetode betyr at forskningen ikke er bestemt på forhånd, men utvikles gjennom systematiseringen.

For å få til kvalitetssikring og reliabilitet, søker jeg høy grad av troverdighet. Det tilsvarer generaliserbar og overførbar empiri, og jeg viser til at undersøkelsen er relevant for andre studier, pålitelig og gyldig (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 275).

Etikken i forskningen, dens verdier og idealer, gir ny kunnskap om en stigmatisert og sårbar foreldregruppe via annenhånds informasjon. Jeg har stilt meg spørsmålet om man kan forske på foreldre som mister barn til barnevernet uten å la disse medvirke selv med sine ord om hvordan de føler og opplever sin situasjon? Siden Covid-19 gav utfordringer med forskningen, så var det kun en gruppe informanter jeg mente talte deres sak best, *advokatene*. Anonymitet har også vært viktig, slik at ingen advokater eller eksempler som formidles er gjenkjennelige. Det er i tillegg søkt Norsk senter for forskningsdata (NSD), og jeg har fått godkjent forskningen.

2.1 Før undersøkelsen

Vi skal se på hvordan jeg fant litteratur, kriterier for utvalg, interessen for å delta og presentasjon av utvalget.

2.1.1 Litteratur søk

For å finne litteratur har jeg søkt, lest i ressurslister og kildemateriale etter faglitteratur som omfatter problematikken. Jeg har brukt databaser som; Google scholar, Oria, Iduun.no, Lovdata og SSB, men også lett spesifikt i; Bufetat, Bufdir, KIB, OBF og advokatforeningen sine websider. Viktig lesestoff i forkant av intervjuene, var høringsuttalelser vedr. kommende lovendringer og barnevernsreformen.

Når jeg ser tilbake på arbeidet, var det kildehenvisningene i fagbøker, nettsider og doktorgrader som satte meg på sporet etter ny og viktig litteratur. Advokatene kom i tillegg underveis i intervjuet med forslag til litteratur og ressurser de selv hadde verdsatt, og som ble god

informasjon for meg. Det gjaldt spesielt ressurser og kunnskap rundt foreldre med annen etnisk bakgrunn.

2.1.2 Strategisk utvalg

Utvalget består av åtte advokater, som alle praktiserer barnevernssaker pr. dags dato. Utvalget er valgt ut etter følgende kriterier:

Tidsperspektivet har vært viktig, slik at advokatene praktiserer barnevernssaker pr. dags dato og er oppdatert på dagens praktisering, da barnevernsfaget, nemnden, retten og juridiske lover er i endringer.

Lang erfaring er noe jeg har sett spesielt etter, slik at advokatenes representerer mange saker for foreldre og barn.

Kompetanse har vært viktig, og at advokatene har ulik bakgrunn som dommere, politibakgrunn, eller kommuneadvokater.

Geografiske forskjeller så jeg som viktig, og valgte advokater fra urbane og rurale strøk. Det jeg erfarte underveis, var at flere av advokatene med lang erfaring og høy kompetanse tok saker over hele landet.

Kjønn har var et kriterium i utvalget. Ut fra advokatforeningens side «Advokaten hjelper deg», var det oppført like mange menn som kvinner som førte barnevernssaker (advokatene selv som velger å stå oppført der). Basert på dette ønsket jeg fortrinnsvis fire av hvert kjønn.

Etnisitet var et viktig kriterium da disse er en økende gruppe innen barnevernet. Jeg kontaktet to advokater med annen etnisk bakgrunn ifølge nett-informasjonen. Begge takket nei, da de var overarbeidet. Etter å alt ha startet intervjuene, og informasjonen fra de norske første advokater tilsa at de hadde mellom 60 – 65% av foreldre med annen etnisk bakgrunn, fant jeg det tilstrekkelig for at også denne gruppen er godt representert.

Kritisk blick fra advokatstanden har vært et viktig kriterium. To advokater ble valgt ut fra kjennskap til KIB. Det viste seg at det også fantes en tredje advokat med kjennskap til KIB.

Godt likte advokater var et kriterium. Når det gjelder advokater kan man finne deres yrkeskompetanse lett tilgjengelig på nett, men også deres rangering av popularitet. Popularitet er en indikator på yrkesutøvelsen til advokatene og er generelt meget høy i utvalget.

Ingen av advokatene i utvalget reklamerte med å være imot barnevernet. Jeg mener at det ikke hadde vært representativt i forhold til et så lite utvalg. Jeg hadde ikke kjennskap eller forkunnskap til noen av advokatene forut undersøkelsen bort sett fra kompetansen jeg har funnet på nett.

Det neste jeg gjorde var å kontakte advokatene og høre om de ønsket og hadde mulighet for å delta i undersøkelsen.

2.1.3 Overveldende interesse for å delta

Mine forkunnskaper og menneskelige fordommer om advokater var at de kan være svært opptatte og ha et høyt arbeidspress. Jeg var derfor usikker på hvor mange advokater jeg måtte kontakte for å få åtte advokater til å delta, og jeg lurte på hvor lang tid det ville ta før disse var ledige for intervjuer. Jeg ble svært overrasket over det som møtte meg. Svarene når jeg ringte var; «Ja, kan vi ta intervjuet i kveld over zoom?», eller «Kan vi ta intervjuet i morgen tidlig mens jeg kjører til retten?». På tross av høyt arbeidspress ønsket advokatene å delta og få det raskt overstått. Det var riktignok tre som takket nei. To av disse hadde annen etnisk bakgrunn og sa de var overarbeidet. En tredje skulle være lenge borte, og anbefalte å finne en annen advokat. Ellers sa alle et raskt «ja» og kunne delta forholdsvis raskt. Jeg fant deres velvilje til å delta rørende på vegne av foreldrene. Etter tre telefoner og tre raske «ja» fra advokatene til å la seg intervjuer de påfølgende dager, måtte jeg vente med å ringe de øvrige advokatene til intervjuene var ferdige og timeplanen igjen var klar.

Informantene har selv fått velge tid og sted, men pga. korona-nedstenging og stor geografisk avstand, ønsket både de og jeg intervju over zoom eller over telefon. Siden dette er en ressurssterk og opptatt yrkesgruppe, med god tilstedeværelse i samtaler og at jeg ikke var avhengig av observasjoner i annenhåndsintervjuer, fant jeg at dette ikke bød på utfordringer i forhold til undersøkelsen.

2.1.4 Presentasjon av utvalg og anonymitet

Advokatene er anonyme, og det blir derfor ikke gitt for detaljerte opplysninger om kompetanse i forbindelse med presentasjonen. Dette fordi advokatene har samlet sett mye erfaring bak sine

bevilgninger, og det ikke finnes mange advokater med samme sammensetninger av erfaring som de i utvalget. Advokatene har erfaring fra undervisning av juss, dommererfaring, politi-juss, private praksiser og kommunale praksiser.

Jeg bruker gjennomgående ordet *advokat*, framfor informant, i oppgaven. Det gjøres for bedre å kunne plassere relasjonen i teksten og øke leservennligheten. Her i presentasjonen brukes ordet informant.

Vi skal nå se på samarbeidet med disse åtte advokatene gjennom dybdeintervjuene.

2.2 *Under undersøkelse*

Ifølge litteratur er den største utfordringen i kvalitativ forskning vanligvis å ivareta aktørene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 154 f). Jeg skal her forklare forskningsdesignen om hvordan advokatene ble ivaretatt og hvordan intervjuene foregikk (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 134 ff).

2.2.1 *Informert samtykke og personvern*

Det ble sendt skriftlig informasjon og samtykkeerklæring til advokatene i forkant av intervjuet, med en kort repetisjon om dette innholdet i starten av intervjuet. Det var liten tid og lav interesse fra advokatene til å sende samtykke skriftlig i retur, men de avleverte muntlig samtykke over lydopptak. I tillegg fikk advokatene beskjed om at de ville få tilsendt deres uttalelser i teksten til gjennomlesning for nytt samtykke. Undersøkelsen følger slikt sett regler for gjennomføring og oppbevaring av opplysninger fra NSD (vedlegg 1).

2.2.2 *Dybdeintervju*

Utvalget av advokater er et ressurssterkt utvalg med høy kompetanse, profesjonalitet og erfaring. Advokatene svarte derfor meget utfyllende på alle spørsmål og begrunnet i tillegg svarene sine med juss, teori, rettspraksis og eksempler. De svarte ut fra deres erfaring og oppfattelser om foreldres saker, hva foreldre mente og hva foreldre trengte av hjelp. Advokatene hadde selv mange meninger om hvordan foreldre ble ivaretatt i barnevernsstrukturen. Alle advokater fikk de samme hovedspørsmålene i det semistrukturerte oppsettet, et par like dybdespørsmål, men ellers ulike oppfølgingsspørsmål. Med dybdespørsmålene i den semistrukturerte intervjuformen, forsøkte jeg å forstå dybden i fenomenene hos foreldre og advokater (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 166, 170).

Observasjoner rundt kroppsspråk og blick er vanligvis viktige indikatorer og inngang til dybdespørsmål. De viktigste indikatorene i disse intervjuene var engasjementet gjennom omstendelige forklaringer og argumentasjon, når advokatene kom inn på bekymringer og urett rundt behandlingen av foreldrene. Jeg ble selv rørt av advokatenes engasjement for foreldrene. En advokat uttalte å jobbe atten timers arbeidsdager, og tross dette svarte vedkommende gjerne på intervju spørsmål som ville kunne komme foreldrene til gode.

Intervjulengden varierte, men de fleste intervjuer ble avholdt innen 1- 1,5 time. Alle intervjuene ble avsluttet med et åpent spørsmål om de ønsket å tilføye noe, for så etterpå å takke for deres engasjement og tid. Det var ikke behov for debriefing i etterkant. (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 161).

2.3 Etter undersøkelsen

Transkripsjonen av lydfiletne endte i 201 A4 sider med datamateriale. Samtidig ble det skrevet notater fra intervjuene og oversikter over innhold og meninger. Det ble laget oversikter over gjentakende tema, oversikt over hvert intervju spørsmål og samsvar/ulikheter i besvarelsene. Listene ble til koding ved å systematisere materialet til sammenfallende data, meningsinnhold, ytringer og sitater. Dette ble gjort i to omganger med ulike vinklinger, for å kontrollere utfallet. Under kodingen søkte jeg etter likheter, brudd, påstander og begrunnelse, implikasjoner (hvis – så), intervensjoner og interaksjoner. Grupperingene ble til overordnede kategorier (Nilssen, 2012, s.64-98).

Kategorier, meningsinnhold og ytringer i sitatene ble til utvidede begreper som rettsikkerhetshuller og fenomener innen krise-tema, som ble til viktige funn (Malterud, 2017, s. 101). Analysen kom slik sett ut av denne induktive metoden (Coffey & Atkinson, 1996, s. 29). Det betyr at empirien kom direkte ut av det erfarte datamaterialet.

Vi skal se på viktige utdrag av hva advokatene svarte. Presentasjonen er delt opp i tre kapitler. Diskusjon rundt funnene følger i kapittel fire.

3. Presentasjon av funn

I dette kapittelet presenteres et bredt spekter av funn. Jeg minner først om utgangspunktet for undersøkelsen, problemstillingen og de tre underspørsmålene:

Advokaters erfaring med å representere barnevernsforeldre. Hva kan deres erfaring lære oss om å ivareta denne gruppen?

De tre underspørsmålene A, B og C, som belyser problemstillingen fra tre perspektiver, danner utgangspunktet for tre kapitler i presentasjonen med sifre; 3.1, 3.2 og 3.3. De to første underspørsmålene ble laget ut fra omsorgsovertakelsesprosessen og er knyttet opp imot barnevernlovens bestemmelser. Det tredje underspørsmålet ser på de større strukturelle perspektivene. Under disse tre A, B og C perspektivene ble det laget tre intervju spørsmål.

- A. Er det gjort tilstrekkelig undersøkelser, hjelpetiltak og rettssikkerhet i forbindelse med omsorgsovertakelsene? (Bvl §§4-3, 4-4 og 4-16)***
- B. Hvem bistår foreldre med deres utfordringer og omsorgskompetanse, og har advokatene hatt en hjelperolle i tillegg til jussen? (Bvl § 4-1)***
- C. Hvilke endringer har advokatene erfart som følge av EMD-dommene (og storkammerdommene), og hvilke tanker har advokatene rundt om hva som bør endres eller bevares i dagens barnevernstruktur.***

Ved å finne svaret på disse spørsmålene vil vi kunne lære mer om erfaringene og ivaretagelsen av foreldrene. Vi starter med underspørsmål A.

3.1 Underspørsmål A

A. Er det gjort tilstrekkelige undersøkelser, hjelpetiltak og rettssikkerhet i forbindelse med omsorgsovertagelsene? (Bvl §§4-3, 4-4 og 4-16)

I de to først intervju spørsmålene svarer advokatene først ut ifra hva de erfarer at foreldrene mener og så ut ifra hva de som advokater selv erfarer og mener. Intervju spørsmålene presenteres hver for seg med; funn, sitater, kommentarer og oppsummering. Til slutt besvares første underspørsmål A ut ifra besvarelsene. Vi starter med første intervju spørsmål.

3.1.1 Intervjuspørsmål 1a om foreldres synspunkter på undersøkelser.

1.a Hvilke erfaringer har du som advokat om hvorvidt foreldrene er enige i at det er gjort tilstrekkelige undersøkelser i forbindelse med omsorgsovertakelsen?

Alle åtte advokater erfarte at foreldrene var grunnleggende uenige i at det var gjort tilstrekkelige undersøkelser i forkant av omsorgsovertagelsen.

En av åtte advokater erfarte at foreldre var delt i hvilken grad dokumentene belyste sakene tilstrekkelig i undersøkelser.

Advokatenes erfaring om foreldrenes opplevelse:

«Da vil jeg si at foreldre opplever å være uenig, ...»

Det er et gjennomgående svar at advokatene erfarte foreldrene som uenige i at det var undersøkt tilstrekkelig i saken. Det ligger i sakens natur at foreldre opplever å være uenige når de motstrider seg omsorgsovertakelsen og ønsker saken prøvd i nemnda eller for retten.

En advokat skilte mellom undersøkelser og opplyste dokumenter:

«Ja min erfaring er vel at det er ganske delt. En god del, som synes saken er godt opplyst. En stor andel som mener den ikke er det. Kanskje 50 – 50 da. Ja.»

Felles erfaring var at foreldre var uenige med barnevernet, men at svaret her tilsa at noen saker var godt opplyst.

Oppsummering av spørsmål 1 a.

Det var gjennomgående ut fra advokatens erfaring at foreldre ikke fant undersøkelsene tilstrekkelige. Ut fra en advokats differensiering kan det være noe mer varierende rundt om foreldrene opplevde sakene tilstrekkelig opplyst.

Vi skal se hva advokatene selv mente om *undersøkelsene*.

3.1.2 Intervjuspørsmål 1b om advokatens synspunkter om undersøkelser.

1.b Hva tenker du som advokat om det er gjort tilstrekkelige undersøkelser?

Når det gjaldt advokatenes egne synspunkter, var besvarelsene lang mer nyanserte. Nyanseringen fra advokatene var ulike, men totalt nevnes fire foreldregrupper med ulike forutsetninger forut for undersøkelsene. Advokatene skilte i tillegg mellom *gjennomføringen* av undersøkelsene og om *dokumentasjonsgrunnlaget* var godt nok opplyst. Vi skal først se på de fire foreldregruppene som ble nevnt som ulike forutsetninger forut besvarelsene:

- Foreldre med rus- eller psykiatriutfordringer, trengte ikke alltid grundig undersøkelser.
- Foreldre, som barnevernet har undersøkt over tid, burde vært nok undersøkt.
- I akuttsaker var det aldri godt nok undersøkt, noe som lå i akuttsakers natur.
- Foreldregruppen med annen etnisk bakgrunn fantes det bekymringer rundt om sakene ble undersøkt tilstrekkelig.

Advokatene nyanserte i tillegg om undersøkelsene var *tilstrekkelig, varierende* eller *ikke tilstrekkelig* undersøkt:

To av åtte advokater konkluderte med at det totalt sett var *gjort tilstrekkelige* undersøkelser, og argumenterer for dette. Disse nevnte også at det fantes mangler, løse tråder og tilfeller av for raske konkluderings i forhold til undersøkelsene, men fant arbeidet totalt sett tilstrekkelig.

Tre av åtte advokater konkluderte med at det var totalt sett *ikke gjort tilstrekkelige* undersøkelser i forkant av omsorgsovertagelsene.

Tre av åtte advokater fant undersøkelser *svært varierende*, hvor noe var tilstrekkelig, noe kunne se tilstrekkelig ut, men ikke var tilstrekkelig eller at saker ikke var tilstrekkelig undersøkt. En sak kunne se godt opplyst ut, men mangle undersøkelser om f.eks. muligheter for nettverks plassering. Det kunne vært gjort mer i forkant av noen av sakene og ikke vært trukket så raske konklusjoner i noen av sakene.

Her kommer et par sitater om tilstrekkelig undersøkelser:

«Ja, undersøkelsene er tilstrekkelige. De kontakter jo leger, barnehager og skole og sånne ting. De sender brev og ber om uttalelser, og selve informasjonen de da får, er det ikke noe mer å få gjort enn det. Det er ofte enorme bunker med journaler, som ligger i disse barnevernssakene, og veldig mye av det er jo overflødig, så det er jo en enorm

dokumentasjon som regel. Jeg har en sak nå, som det er halvannen meters høyde på, så det er ikke papirene det er mangel på, nei.»

Her var begrunnelsen at det ikke mangler dokumenter, journaler eller uttalelser, men heller at det fantes overflødige papirer. En annen advokat argumenterte noe annerledes for at det var gjort tilstrekkelig undersøkelser:

«Kan jo kanskje se en del ganger at, det gjøres jo i grunnen ganske grundige undersøkelser i saken.» ... «Det er det generelle inntrykket. Også kan man jo av og til se at det kunne kanskje på noen områder vært gjort mer i forkant av saken.» ... «Men samtidig så er det jo sånn at både fylkesnemnda og retten kan jo for eksempel stanse en sak hvis den mener at saken ikke er godt nok opplyst, og be om at man gjør videre undersøkelser. Og min erfaring er at det i veldig, veldig, liten grad blir gjort.»

Advokaten argumenterer med hvordan kommuneadvokaten, fylkesnemnda og retten kan stanse en sak og etterspørre mer dokumentasjon om det mangler. Argumentet blir da, at når rettssystemet ikke fanger opp eller etterspør mangelfulle opplysninger, så bør saker være tilstrekkelig opplyst. En annen advokat sa:

«Ja, høyst varierende, og ofte er det undersøkt alt for mye, og at de hadde hatt grunnlag for omsorgsovertakelsen mye tidligere. Mens i andre tilfeller har de undersøkt alt for lite, og at de burde ha forsøkt med hjelpetiltak i lengre tid før de ...» (handlet)

«Alt for mye» ville kunne medført utsettelse av en nødvendig omsorgsovertagelse. «Alt for lite» ville medført mangler i undersøkelsesgrunnlaget og feil beslutningsgrunnlag. Samme advokat forklarer varierende resultatene slik:

«Ja, barneverntjeneste er barneverntjeneste, og min erfaring er at kvaliteten henger nøye sammen med størrelsen på barnevernet, altså kommunen.»

Erfaringen var at jo større kommunen var, jo bedre var forutsetningene for å levere høyere kvalitet i tjenester med bedre beslutningsgrunnlag.

En advokat, som ikke finner undersøkelser tilstrekkelig sa:

«Vel, veldig ofte, så er det kanskje ikke en helt tilstrekkelig undersøkelse som er gjort da man egentlig ikke har prøvd ut om det er et godt hjelpetiltak, og man har kanskje ikke samarbeidet med familien om en alternativ plassering til en tvangsplassering i et fremmed fosterhjem, og som kanskje ikke har samarbeidet om at kanskje barnet kan plasseres hos noen i familien frivillig. Det er jo en del av undersøkelsen, at man må undersøke alle disse tingene før et tvangsvedtak. Så jeg vil si at det er kun et lite fåtall av saker hvor jeg selv føler at barneverntjenesten virkelig har gjort en god jobb, at de har gjort tilstrekkelige undersøkelser og alt som kan tenkes å undersøkes rundt ressurser, tiltak, plassering, steder, hjelpetiltak osv. Det er et unntak. Det skjer jo nesten aldri at jeg føler det i en slik sak.»

Advokaten nevnte en rekke mulige forutgående årsaker til at en saker sjelden er undersøkt nok. Det nevnes spesifikt tvangsvedtak, som også skal ha undersøkelser i forkant. Hvis det startet med mangelfull undersøkelse eller dårlig samarbeid, så nevnes det her at det ofte ender opp med mangelfulle hjelpetiltak og kjennskap til nettverket, slik at nettverksplasseringer eller andre mulige gode løsninger uteblir. Her nevnes ikke dokumentinnhold eller dokumentbunke, men manglende dokumenter som følge av manglende undersøkelser, og som vil kunne føre til feil beslutningsgrunnlag. Dette er saker som skulle kunne bli stanset av kommuneadvokat eller fylkesnemndsleder om sakene ikke er opplyst nok (j.fr. tidligere advokat), men som ikke blir det. Dokumentasjonen er god nok til å ta beslutninger ut ifra, men inneholder ifølge denne advokaten ikke nok eller gode opplysninger for et bedre beslutningsgrunnlag. En ny advokat sier:

«Så jeg pleier å innhente informasjon nesten alltid fra fylkessaksjournalene. Der finner du veldig mye rart som barnevernet ikke har oppdaget, fordi de har bare sendt brev til helsesøster og sånn; hvordan står det til med denne/disse foreldrene/dette barnet, og så får de noen standardsvar. Jeg driver detektivarbeid og ber om journaler fra BUP, fra helsesøster, fra barnehager. Å du verden så mye rart du finner da! Du tror det ikke, og det er jo noe med at barnevernet ikke har kapasitet til å til å drive tilstrekkelig gode undersøkelser. Og foreldrene opplever jo heller ikke at de gjør det.»

I dette svaret kommer det fram hvordan viktig informasjon kan utebli ved generelle forespørsler til offentlige etater. Advokaten valgte å innhente journaler for å få overblikk over antall

dokumenter og for å kunne lete etter misforhold i sakene. Detektivarbeid ble ansett som nødvendig. Påstanden begrunnes av samme advokat med et eksempel:

«Ja, jeg husker at jeg skulle se på en sånn tilbakeføringssak, og så satt jeg og leste dokumentene, og så står det at barnet har selektiv mutisme. Hva er det tenkte jeg og googler selektiv mutisme. OK har barnet det? Jeg blar og blar og blar, så fant jeg en annen sakkyndig og leser: Ja, barnet skal visstnok ha selektiv mutisme. Bladde videre tilbake i dokumenter; ja kanskje barnet har. Det ble svakere og svakere, og til slutt så fant jeg hvor det kom ifra. Det var en assistent i barnehagen som hadde skrevet et lite notat. Barnet snakker så lite. Kanskje hun har selektiv mutisme? Dette fulgte hele saken, til og med gjennom 2 sakkyndige psykolograpporter. Men ingen spurte etter dokumentasjonene eller undersøkte det. Det fantes ikke papirer på at barnet hadde en diagnose. Det var gjengitt i doms-resultatene, men ingen sjekket det.»

Dette eksempelet fra en tilbakeføringssak, viste at et spørsmål i et barnehagenotat kunne utvikles til en etablert sannhet om en diagnose, og hvordan diagnosen slik sett stod seg gjennom to sakkyndige psykolograpporter og doms-resultater. Hvorvidt rett informasjon hadde gitt et annet utfall i saken ble ikke nevnt. Budskapet var at det kan finnes alvorlige feil i saker om en ikke tar seg bryet med å lete.

«Det høres jo ut som om vi, som er kritiske til barnevernet, har slike historier, men jeg er jo såpass edruelig at jeg tenker at veldig mye skyldes dårlig struktur, lite ressurser og veldig mange unge mennesker som jobber i barnevernet. Og mye sånn ut og inn, de forsvinner til andre jobber. Jeg har jo hatt klienter som fra saken til en tilbakeføring og til saken kommer opp, så har det kanskje vært 5 saksbehandlere.»

Advokaten uttrykker et kritisk blikk, men finner også årsaksforklaringer som dårlig kapasitet og ressursutfordringer i barnevernet, til erfarte mangler i strukturen som unge barnevernsansatte og høy turnover. Et ønske om endringer, samtidig som en ser og forstår begrensningene.

En annen advokat fortalte å ha blitt nektet dokumentinnsyn:

«Jeg har jo også erfaring med, at det er fattet vedtak om å nekte innsyn hvor det er gitt en uriktig opplysning.»

Her stilte jeg et spørsmål tilbake om hva advokaten hadde gjort med det å bli nektet innsyn:

«Nei, da har jeg jo bedt om innsyn i dokument-listen, altså hvilke dokumenter som er journalført. Og så har jeg påklaget avslaget til fylkesmannen eller statsforvalteren og fått innsyn etterpå. Men det er mange advokater som ikke tar seg bryet med å gjøre det, fordi det er jo stykkpris i sakene, så man får jo betalt akkurat det samme om man gjør veldig mye eller ingenting.»

Her nevnes et lovbrudd i forbindelse med innsynsnekt, og hvor ressurskrevende og tidkrevende det var å få innsyn. Kombinert med lav stykkpris er det fare for at advokater ikke tar seg bryet.

Samme advokat viste til et alvorlig eksempel fra tidligere arbeid som kommuneadvokat:

«Og i saker som jeg har hatt fra kommune, så har jeg jo sett at de har gjort det, at kommunen har ryddet bort for eksempel uttalelse fra BUP som sier at biologisk far burde få tilbake omsorgen. Og da er det et dokument som de ikke vil ha med i saken, som er ryddet bort. Og når jeg finner ut at BUP har vært inne i bildet og tar en telefon, og får vite at BUP faktisk ønsker og mener at det er til barnets beste å bli plassert hos far. Så har jeg erfart at hele den BUP-rapporten er tatt ut, ryddet bort, og BUP er ikke aktuelle som vitner, sånn at det er barneverntjenesten og konsulentene der, innleide konsulenter eller kontaktperson, gudene vet hvilken kompetanse de har alle sammen, som mener at de selv vet best. Så rydder de bort det som ikke passer inn i deres bilde.»

Advokaten forteller om at bort-rydding av dokumenter ikke er uvanlig og indikerer dårlig barnevernskultur med rettsikkerhetsutfordringer i saker (i flertall) som følger av dette. Jeg oppfatter eksempelet som en tydelig «varsling» om dårlig arbeidskultur, med en insinuering om årsaken, da utfallet tjente barnevernets sak. Her vil dokumentgrunnlaget være tilstrekkelig overfor retten og det vil ikke nødvendigvis etterspørres flere dokumenter.

Advokaten nyanserte eget utsagn senere i intervjuet og la til; man ikke kan vite om papirer er mistet, ryddet bort med vilje, eller om fordel for barnevernet/kommunen var tilfeldig, men at det var påfallende i sakene.

Sitatet inneholder i tillegg stykk-pris i saker, som igjen medfører til at advokater ikke alltid tar seg bryet med å etterlyse dokumenter via fylkesmannen eller i barnevernet.

De påfølgende fem sitatene omhandler ulike tema en advokat tar opp i forbindelse med undersøkelser. Selv om det her brukes et langt sitat, som deles opp og kommenteres, så ble de ulike tema nevnt av flere advokater. Det var flere advokater som også ble engasjerte underveis i intervjuene som følge av temaene. Temaene er alvorlige, påvirker sakene og skaper irritasjon og frustrasjon fra undersøkelsesperioden av, slik at samarbeidsklimaet blir dårlig videre i sakene:

«Det er den turnover'n. Vi har en «safe» på vårt kontor. En sak tåler på en måte to advokater, men en sak tåler jo ikke et høyt antall advokater.» ... «Hvorfor går det ikke en alarm som sier; nå er det ikke en god service, nå er det ikke en god omsorg fra tjenesten sin side. Vi kan risikere; at vi får mangelfull kommunikasjon, nå brytes tilliten her, for vi må begynne på nytt igjen, og vi har ingen kontinuitet i informasjonen som ligger i saken, så vi videre kan ta gode beslutninger.» ... «Og ringvirkningene for hver tillit som blir brutt hos barnevernet, den er ganske stor.» ... «Jeg har en sak nå, som bare er 6 måneder gammel, og nå er vi oppe i niende saksbehandler, så det blir ingen kontinuitet.»

Sitatet uttrykker både frustrasjon og inneholder «varsel» om alvorlige konsekvenser som følge av høy turnover. Advokaten etterspør om barnevernet kan handle tilsvarende advokater gjør i forhold til sine klienter og turnover «safe». Tallene om en seks mnd. gammel sak med ni saksbehandlere, forstår vi medfører frustrasjon og avmakt for foreldre i så viktige saker. Ringvirkningene er store og jobben rundt for de involverte blir vanskeligere å utføre bra. Høy turnover gjør noe med kommunikasjonen, kontinuiteten, gjentakelser av informasjon, tap av informasjon og viktigst tillitt, fra starten av omsorgsovertakelsesprosessen.

Advokater nevnte at omsorgsovertakelsesaker var noen av de viktigste sakene vi hadde i Norge. Min refleksjon er at disse viktige sakene kan stå i en særstilling om hvor dårlig de blir behandlet.

Makt og kompetanse hos barnevernsansatte ble nevnt:

«Du vil jo alltid tenke at makt og kompetansegrunnlag og avgjørelsesgrunnlag står i sammenheng med erfaring, innsikt og kunnskap» ... «Om du har lest en bok på studiet eller barnevernspedagogstudiet, så gir det deg en innsikt i bøker og teorier, men å vurdere i forhold til sak og teorier og sånn, det kan du jo ingen ting om.»

I denne sammenhengen nevnes eksisterende misforhold mellom makten bak avgjørelsesgrunnlaget og kompetansegrunnlaget. Dette er en strukturell utfordring hvor kompetansegrunnlaget og maktgrunnlaget er bygd på treårig teoretisk utdanning. Jeg forstår advokaten dithen at både høyere utdanning, erfaring og personeffekt bør ligge til grunn for en slik maktutøvelse. Ung alder på saksbehandlere, nevnte flere advokater, påvirket samarbeidet og tilliten med foreldre og i undersøkelsesprosessen. Dette er noe vi må forstå handler om det å bli sett og forstått fra foreldres side, som er i ferd med å bli fratatt barna. Foreldre i disse sakene, har som alle andre, et behov for å føle at prosessen ivaretas ut fra rett grunnlag.

En annen vanskelig situasjon for foreldrene:

«Så, du kan ha ledere, som sitter for langt bak i rekken i forhold til vurderingen som skal gjøres, for de vurderer ut ifra papirer da. Og det jeg alltid har sagt til barnevernet; at vi hadde ikke kunne jobbet etisk bra eller faglig bra som advokater, hvis vi hadde bare jobbet ut ifra papirer og aldri møtt det enkelte menneske. Altså, det hadde vært en katastrofe, virkelig!»

Her kom en ny varsling om alvorlig praksis. Advokaten forklarer ut fra en sammenligning mellom arbeidsformen i advokatyret og i barnevernet. Det å være leder bak i kulissene og kun ta imot informasjon fra saksbehandlere for så å vurdere saker i lukkede rom, ville være katastrofal praksis i advokatyret. Med katastrofal forstår jeg hvordan manglende informasjon og observasjon kan bli borte, som ville kunne være avgjørende for saker.

«Det starter med en bekymring knyttet til oppdragervold/familievold. Så er det jo kultur, manglende kunnskap om de norske regler og alt det der, som er bakgrunnen. Der er det for lite kompetanse. Det er bedre nå enn det var, men det er jo brukt for lite tolker. Det er for lite oversettelse av dokumentasjon. Det er for lite ekspertise i forhold til de sakkyndige og kompetansen som, barneverntjenesten henter inn. Det er jo noe i Oslo, men det er lite sakkyndige og barnevernsarbeidere som har etterutdanning på de feltene der, og som er spesialisert for å forstå sakene annerledes når det gjelder alle de fremmedspråklige barna.»

Alle advokatene var samstemt bekymret for foreldregruppene med annen etnisk bakgrunn av nevnte årsaker. Engasjementet steg hos de fleste når de snakket om bl.a. manglende kompetanse om foreldregruppen, kulturen og tiltak. Det ble nevnt at dette var en uvant gruppe for

barneverntjenesten, bl.a. fordi foreldrene i stor grad har ressurser, men ikke kjenner til norsk kultur og regelverk.

Her kommer det også en «varsel» om for lite bruk av tolker og oversetting, og at man kan forstå sakene annerledes med økt kulturell kunnskap.

«Det er ikke alltid vi kjenner oss igjen i de journalnotatene.» «Der står gjennomgående altfor mye i disse sakene som er helt feil.» ... (Politiet) «De klarer å ta avhør av personer, og kaller dem inn til gjennomgang for å sikre at politiet sin faktiske beskrivelse og gjengivelse er riktig for selve straffesaken.»

De fleste advokatene tok opp samme utfordring som denne advokaten, om at det er for mange feil i sakene. Advokaten sammenlignet barnevernets undersøkelsesmetoder og politiets kontradiksjonsmetoder, i møte med Fylkesnemnda eller i rettsinstanser. Foreldrene kjenner seg ofte ikke igjen i beskrivelser og hendelser i barnevernets framlegg i nemnda eller retten, mens politiet har et mer transparent forhold til sakene. Det blir ikke gitt mulighet i barnevernet for gjennomlesning eller å gi kommentarer til dokumenter. Påstander stod imot hverandre i retten, uten dokumentasjon fra lyd- eller bildeopptak fra møter og hva som var sagt.

Dette sitatet er også et godt eksempel på hvor mye viktig innhold det var i et enkelt spørsmål, og hvor utfyllende advokatene besvarte spørsmålene.

Her er et eksempel på hvordan for rask beslutning kan foregå fra en annen advokat:

«De har jo bestemt seg på forhånd, ikke sant? Typisk, jeg sitter i møte med barnevernet og så sier barnevernet; nei, men altså, vi skal gå til 4- 12 sak. Ja forresten, ja så skal vi ha hjemmebesøk da. For det har vi ikke hatt, ikke sant.»

Vedtak om omsorgsovertagelsen (§4-12) kom før undersøkelsen (hjemmebesøk) var gjennomført. Både stemmen, og ord som «typisk», formidler en oppgitthet over slike situasjoner.

Her er en tilsvarende oppgitthet over rask beslutning fra en annen advokat:

«Nei, da har de allerede, og det før saken er utredet, bare konkludert med at det er en plassering for oppvekst, ...»

Her er et interessant sitat om førsteinntrykk:

«Jeg tenker at når jeg møter klienter, og når jeg leser hva barnevernet sier, så deler jeg ofte førsteinntrykket barnevernet har. Så graver du deg ned litt til ... og da finner vi at mor egentlig har ressurser, og er et helt annet menneske.» ... «Du må dykke ned under overflaten. Det er noe med å respektere mennesker. Spektare - betyr å se, re - se en gang til. Respektere; skulle lære seg å dykke ned under overflaten.»

Sitatet om å dele førsteinntrykk med barnevernet, med oppfordringen om å dykke ned under overflaten, finner jeg som en viktig etisk holdning i møte med egne fordommer med tanke på å plassere mennesker i båser. *Respekt*, var en viktig påminnelse til alle som jobber med mennesker og alvorlige saker.

Oppsummering av spørsmål 1 b.

Advokaters syn på om undersøkelsene var tilstrekkelig gjennomført ble nyansert. Advokaten var delt på om undersøkelsene var *tilstrekkelig, varierende* eller *ikke tilstrekkelig* undersøkt. Nyansering rundt saker, tilsa at akuttsaker og saker hvor foreldre har en annen etnisk bakgrunn, nesten aldri var tilstrekkelig undersøkt. I tillegg ble det nevnt variasjoner rundt om dokumentgrunnlaget var tilstrekkelig. Det kom varsel om erfart dårlig barnevernskultur hvor dokumenter, som ikke tjente kommunens perspektiv, ble borte. Det ble nevnt innsynsnekt i dokumenter og manglende undersøkelser rundt nettverk, som ikke ble etterspurt eller savnet i nemnda/retten.

Dokumentgrunnlaget til nemnda og retten, ble i tillegg nyansert. Dokumentasjonsgrunnlaget kunne inneholde for mye og for lite informasjon, som fikk konsekvenser for barn og foreldre. Dokumentene kunne i tillegg inneholde alvorlige feil, som kunne følge sakene gjennom rettsinstansene. Det ble nevnt at saker ofte ble besluttet for raskt og før avtalt hjemmebesøk.

Advokatene nevnte mange faktorer som påvirket undersøkelsesperioden og videre løp negativt. Dette er av fenomenologisk betydning i sakene, og spesielt for foreldre og deres forhold til prosessene. Årsaker som påvirket tillit, sinne, irritasjon, avmakt og opplevelse av rettferdighet var; høy turnover, ung og teoretisk kompetanse hos saksbehandlere og bak maktavgjørelser, barnevernsledere som jobbet bak i kulissene, manglende interkulturell forståelse, manglende tolkning, manglende lønnsmotivasjon og manglende kontradiksjon. Advokatene sammenlignet ofte løsningene og utfallet av arbeidsmetoder mellom advokatyrket, politiyrket og barnevernet.

3.1.3 Intervjuspørsmål 2 a om foreldrenes erfaring om hjelpetiltak

2. a *Hvilke erfaringer har du som advokat om hvorvidt foreldrene er enig i at det er forsøkt tilstrekkelige hjelpetiltak i forkant av omsorgsovertagelsen?*

Alle 8 advokater svarte at de erfarte at foreldrene var grunnleggende uenige med barneverntjenesten i at de har fått tilbud eller mottatt tilstrekkelige hjelpetiltak, i forkant av en omsorgsovertagelse.

Advokatene svarte generelt svært likt. Det er her tatt med to sitater fra to ulike advokater om hjelpetiltak fra det advokatene mener er foreldres perspektiv:

«Det er klart at foreldrene vil jo i veldig stor grad ønske og mene at man skulle ha forsøkt flere hjelpetiltak, eller forsøkt hjelpetiltak om det ikke har vært forsøkt. Det hører med til sakens natur, tenker jeg, at hvis man først setter nemnda, og nemnda skal ta stilling til om du skal miste omsorgen for ungene dine, så er det klart at det vil være noe som enhver forelder vil gripe tak i.»

«Du kan si hvis man først er uenige om at omsorgsovertakelsen skal, skje, så vil det jo alltid være uenighet om man har prøvd nok, for da vil de, nesten uten unntak, si; vet du hva, jeg mener at jeg har god nok omsorg og uansett så kunne dere ha satt inn for eksempel en sakkyndig psykolog. Det fikk jeg aldri, eller dere kunne ha satt inn en miljøterapeut, eller som man hadde før i tiden, en husmorvikar, som kom hjem og vasket rommet mitt hver uke? Det skjer jo ikke nå.»

Oppsummering av spørsmål 2 a:

Det var gjennomgående i svarene til advokatene, at foreldre ikke var enige i at det var gitt tilstrekkelige hjelpetiltak. Det ble skilt mellom at det ikke ble gitt hjelpetiltak i det hele tatt, gitt lite hjelpetiltak eller gitt lite treffende hjelpetiltak. I forbindelse med lite treffende hjelpetiltak, kom det ønske fra et par advokater om at «institusjonen» kommer hjem til familien, framfor at deler av familien flyttes til «institusjonen».

Vi kan bare ane hvilke fenomener foreldre erfarer som følge av å ikke motta hjelpetilbud. I noen tilfeller er det kanskje forsøkt, men ikke opplevd som tilstrekkelig.

3.1.4 Intervjuspørsmål 2 b om advokatenes egne synspunkter rundt hjelpetiltak.

2.b Hva tenker du som advokat om det er gjort tilstrekkelige hjelpetiltak i forkant av omsorgsovertagelsen?

Alle åtte advokatene sa at hjelpetiltak var en mangelvare og ønsket mer hjelp til foreldre.

En advokat påpekte flere årsaker til at hjelpetiltak ikke alltid gis. (Advokaten tok forbehold om endret praksis etter Strasbourg-sakene).

«Jeg er enig med foreldrene i at det ikke er forsøkt nok hjelpetiltak. Og noen ganger så er det jo ikke forsøkt i det hele tatt, fordi det er ikke noe krav om at det må være forsøkt. Det er tilstrekkelig at det ikke gjør noen forskjell, og da sier man som regel at foreldrene ikke er veiledningsbare. I hvert fall før Trude Lobbén, og disse sakene fra Strasbourg, så var det nok at en barnevernkonsulent mente at foreldrene ikke var veiledningsbare, og da var det ikke noen plikt til å sette inn tiltak.»

Det finnes mange årsaker til at barnevernet utelukker eller opphører med hjelpetiltak. Uten at det stilles krav til at det skal forsøkes med hjelpetiltak, får ikke alle hjelpetiltak. Avgjørelsen om hvem som kvalifiserer tas ut fra skjønnsmessige vurderinger om hvorvidt hjelpetiltak vil utgjøre en forskjell. Er det fattet vedtak om oppvekstplassering, eller at noen foreldre ikke oppfattes som veiledningsbare, så vil ikke foreldre motta tilbud om hjelpetiltak.

Skjønnsbaserte avgjørelser fra barnevernets side, om foreldre skal få hjelpetiltak, tas ut fra en samlet vurdering. Det kan være mange alvorlige forhold som vold og foreldres tilstedeværelse overfor barn i forhold til rus og sykdom, men også i forhold til foreldres samarbeidsvilje og vilje til å kommunisere. Det advokaten sier, er at det av og til rekker med at barnevernkonsulent mente at foreldrene ikke var veiledningsbare. Formidlerne av avgjørelsene kan være nyutdannede unge saksbehandlere, som mener at dette ikke er verdt å forsøke. Bak advokatenes utsagn skinner det igjennom at saksbehandlere har mye makt og det ut ifra skjønnsvurderinger. Vi forstår at tillit til barnevernet og prosessen da kan bli vanskelig for foreldrene.

En annen advokat sier:

«Det jeg har erfaring med, er at det er skrøpelige greier. Det er ofte lite egnede tiltak. Det er samtaler med barneverntjenesten og sånt, noe som de ikke har tillit til. Det

er veldig ofte råd og veiledning. Det gjør at man ofte bare graver seg dypere ned i dårlig kommunikasjon, så det oppstår enda sterkere motsetningsforhold, oftest så virker ikke det i det hele tatt.»

Her blir det beskrevet hvordan dårlige tiltak kunne virke mot sin hensikt. Samme advokat sier videre:

«Jeg antar at halvparten av de sakene som går for fylkesnemnda er fremmedkulturelle, I mer enn 50 % av disse er det ikke gjort tilstrekkelig hjelpetiltak.»

Antallet saker som ikke får tilstrekkelig hjelpetiltak anslås til å gjelde omtrent hver fjerde sak. Årsaken til manglende hjelpetiltak er ukjent, men det er en alvorlig høy andel.

En annen advokat sier:

«Vi har prøvd råd og veiledning», og det var Linda, uten relasjonskompetansen, som snakker med Sara fra et eller annet sted, og hun kom ikke i mål. Ergo, dette er en familie som ikke er veiledningsbar. Det er sjeldent at jeg mener at jeg har sett nok hjelpetiltak.»

Manglende relasjonskompetanse og erfaring hos saksbehandlere, som får ta avgjørelser basert på skjønnsvurderinger, er tydelig noe hverken advokatene eller foreldrene har tillit til. En stor tillitsutfordring som går igjen gjentatte ganger i intervjuene. Ny advokat sier:

«Her hadde jeg ønsket meg et bredt spekter av hjelpetiltak, som kunne truffet alle typer familier.»

Et bredt spekter av hjelpetiltak finnes ikke i dag. Bak denne setningen og i mange andre intervjubesvarelser, kan vi se advokatenes ønsker og engasjement på vegne av foreldrene.

«Jeg synes jo i hovedsak at man har forsøkt veldig mye. Man har kanskje ikke fått gjennomført tiltaket, men man har både gitt tilbud og brukt tid på å komme i posisjon for å forsøke å få til noe. Det synes jeg kanskje er det som er mest gjennomgående, og i noen saker så synes jeg at barneverntjenesten er litt for raske til å konkludere med at tiltak ikke fungerer.»

Denne advokaten uttrykker størst tillit av alle i utvalget, til at det gjennomgående er gitt tilbud og brukt tid på å komme i posisjon. Det å komme i posisjon fra barnevernets side, beskrives her å være den største utfordringen.

En advokat snudde på vinklingen:

«Hva kjennetegner at noen er i en hjelpesituasjon? Ofte må det være noen grunnleggende ting på plass for å være i en hjelpesituasjon. Du må ha tillit til personen som skal hjelpe deg. Du må føle at de har kompetanse, interesse, vilje til å ofre. De tingene der må være på plass. Du må kjenne personen for å få tillit. Det er nødvendig. Tilbringe tid. Da kan de komme i en hjelpesituasjon. Om det er et tiltak, engasjert av barnevernet, så må de komme i en tillitsposisjon overfor en i hjelpe-posisjon, så må foreldre ha medvirkning.»

Eks. «La meg se, jeg har en sak nå, hvor mor har blitt tilbudt et hjelpetiltak, men mor har ikke noe mulighet for å snakke med ham først. Hun må først svare på; sier du ja eller nei til hjelpetiltaket? Og så får vi se hva som skjer. Vi har nå forsøkt å finne litt informasjon, så har hun sagt ja, så satser vi på at det går bra. Så satser vi på at han er en hyggelig kar og hun kan ha tillit til ham.

Det hadde vært mye bedre om han kom hjem til henne, tok en kopp te, og fortalte litt om sin bakgrunn og lyttet litt til henne og sa; jo dette er interessant, jeg har lyst til og tror at det er noe jeg kan bidra med her. Jeg tror mor har mange gode ressurser og jeg tror vi kan få det til. Jeg har noen ideer, det er mitt forslag, og så tar vi en ny vurdering. Så kommer mor tilbake med sin tilbakemelding om dette.»

Advokaten er tydelig på at tillit, kompetanse, interesse for å ville hjelpe, å ville bli kjent og valgmuligheter, er viktige faktorer forut å motta hjelp. Dette er kanskje *noe* av årsaken til at barnevernet ikke kom i posisjon i forhold til foreldrene, hos siste advokat.

Advokaten gav eksempel på hvordan en mor ble avkrevd å svare ja eller nei til hjelpetiltak, før hun fikk møte en veileder og høre hva veiledningen ville gå ut på. Eksempelet framstod som et begrenset valg gitt *ovenfra og ned*, slik vi foretar begrensede valg overfor små barn. Det er vanlig i voksenverden å foreta valg basert på kunnskap og kjennskap til det vi skal velge. Det er også slik vi ønsker at mennesker skal basere sine valg ut ifra. Begrensede valgmuligheter, manglende

informasjon, nedverdiggelse og usikkerhet, er ikke noe som bidrar til økt tillit og godt samarbeidsklima. Kanskje er det *så lett for barnevernet* å si i etterkant at de har forsøkt.

Alle advokatene var bekymret for de komplekse forholdene i sakene med annen etnisk bakgrunn.

«Det må du bare få med deg. Mennesker som kommer fra andre kulturer, de får så dårlig oppfølging. Det er Kafka-prosessen. De kan få tolk, men 150 s. blir ikke tolket. De forstår ikke innholdet. Mor kan ikke svare, for hun vet ikke at dokumentet ligger i dokumenthaugen. Klienten kan ikke lese dette selv. Da må advokaten tolke selv. Her snakker vi om rettssikkerhetsmangler. De kommer fra en kultur hvor praktisk omsorg er det viktigste de kan gi. Mat til barna og tak over hodet. Så kommer norsk barnevern med sine greier, parentifisering.»

Denne advokaten var tydelig bekymret og ønsker at flere skulle få høre om utfordringene foreldre med annen etnisk bakgrunn har i barnevernssaker. Manglende tolkning og felles kulturforståelser omtales som rettssikkerhetsmangler. Parentifisering handler om når barn får plikter, og blir deltagende i omsorgsansvaret i hjemmet, familiens bedrift eller tilsvarende. Eldre barn kan gis ansvar for yngre søsken, som å hente yngre søsken daglig i barnehage, lage mat eller tilsvarende, noe som kommer i konflikt med norsk emosjonell oppdragerforståelse og ansvarsforståelse. Flere advokater ønsket her økt kulturell undervisning.

«Det hadde holdt med veldig lite innsats også, i hvert fall om de hadde fått litt veiledning. Men sånn gjør vi det ikke her. Det er da Judith van der Weele, og de rundt henne, har gjort en stor innsats for å lære barnevernet enkle grep.»

Denne advokaten refererer til en psykologspesialist i kompleks traumatisering og kultursensitiv praksis, Judith van der Weele, som gjennom sitt firma holder kurs for barneverntjenester og dommere, og er sakkyndige i saker (van der Weele, u.å.). Advokaten formidler en løsning gjennom van der Weele sin kunnskapsformidling basert på fagteorier. Det finnes engasjement når advokaten formidler at det skal lite til for å snu f.eks. oppdragervold eller annen feil praksis.

En annen advokat sier om foreldre med annen etnisk bakgrunn:

«Altså, men det er klart, at i forhold til innbyggertall, så er jo de overrepresentert i saker, ofte de saker som gjelder akuttvedtak ved omsorgsovertakelse. Der er det ofte familievold. Det starter med en bekymring knyttet til oppdragervold/familievold.»

Denne advokaten nevnte en overrepresentasjon av foreldre med annen etnisk bakgrunn, og som ofte endrer i akuttvedtak. Advokaten ønsker hjelp til disse foreldre og sier videre:

«Det er for lite ekspertise, i forhold til de sakkyndige og kompetanse som, barneverntjenesten henter inn.»

Kompetanse og hjelp til foreldrene for å forstå norske regler og oppdragelse, sier advokater finnes, men etterspørres lite fra barneverntjenesten i sakene.

«Nå f.eks. har vi hatt en stor endring i løpet av de siste 20 årene, null-toleranse for vold. Det er det som råder nå.» ... «Om omsorgen ellers er fin, med bra bånd og latter, så, for meg er det veldig enkelt. Vi må finne nye måter for denne moren å gjøre ting på. Men hvis du vet at hun kommer til å klappe barnet hver 7. måned i noen år framover, så er det allikevel bedre enn å omsorgsplassere barnet. Det betyr at det ikke er nulltoleranse.» ... «Jeg bare nevner at samfunnet nå har en bølge på dette. Jeg mener at det har gått for langt. Det har ført til for mange urettmessige omsorgsovertagelser og fengselsstraff for foreldrene som må betale bøter og videre, ... straff til barna og sånn. Så har barna blitt plassert helt mot sin vilje. De er brukt som nyttigidioter for å fjerne seg selv fra foreldrene uten å vite, for de har ikke bistand fra advokat, og de vet ikke hva som skjer, de er bare noen barn. Så et kompetansesenter da, det er vel det siste poenget jeg bare vil nevne egentlig.»

Advokaten forsøkte seg på en vanskelig manøver vedr. et vanskelig etisk dilemma, med å vekke oppdragervold *opp imot* tilknytningen barna har til foreldre og de ødeleggende konsekvensene som følge av oppdragervold. Konsekvensene er ifølge advokaten; fengselsstraff, bøter, stigmatisering, omsorgsovertagelse og ufrivillig flytting fra barnets side.

Når jeg leser hele intervjuet av hva advokaten mener, så står denne advokaten for høyere kompetanse i saker, og spesielt i saker med familier med annen etnisk bakgrunn. Advokaten står for utvidet hjelp i form av undervisning og veiledning til foreldrene om at oppdragervold ikke er akseptabelt. Barnas beste var også et viktig rettsprinsipp for advokaten i denne sammenheng.

Ingen saker er like, men problemstillingen og konsekvensene rundt oppdragervold er alvorlige. Advokaten tar opp et tabubelagt tema som behandles noe ulikt rundt om i kommunene, og som i mange tilfeller begynner som en akuttsak. Advokaten tar i tillegg opp tema fra barnets perspektiv, som ikke har mulighet til å bedømme konsekvensene av å «fjerne seg selv» og trenger uavhengig hjelp til hvor de ønsker å bo.

Fylkesnemnda er en hybridutgave forut tingretten. Akuttsaker foregår der med en dommers avgjørelse innen 48 timer. Jussprofessor Mons Oppedal skrev sin doktoravhandling i 2008 om barn og akuttsaker. Han er klar på Den europeiske menneskerettskonvensjonen gir barn rett til en *rettferdig rettergang* i barnevernssaker. Han er uenig i Norges avgjørelse om at barn under 15 år ikke har *rett til å møte i retten med egen advokat*. Han sier at praksis i EMD er å akseptere nasjonale begrensninger. Samtidig sier han at konvensjonsbestemmelsen har forrang over barnevernsloven. Oppedal påpeker at det i Norge finnes større tiltro til at voksne vet best om hvem barnet skal bo hos i bl. saker der foreldre og barnevernet forhandler om barnet skal i fosterhjem eller ikke (Odland, 2018, 20. des.).

Barn trenger bistand for å kunne fortelle hva som er bra i hjemmet, hva som ikke er bra og hvor de vil bo. Så er det for meg en etisk utfordring at foreldres motpart skal bistå barna i prosessen, og med hjelp av en sakkyndig betalt av samme kommune.

Advokaten som tar opp temaene i intervjuet, finner dagens praksis feil, og et resultat av en bølge som kun ser på nulltoleranse framfor helheten.

Barnevernets forhold til vold mot barn, er at vold skal vurderes fra barnevernets side om de skal; oppsøke lege og politi, kontakte involverte i skole, barnehage, og barnets lege, før foreldrene kontaktes. Det skal i tillegg vurderes opp imot tidligere bekymringsmeldinger. Det finnes kartleggingspakker og opplevelsesskjema til bruk under undersøkelsene (Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 165-167). Ved omsorgsovertagelser som følge av vold, forventes det at foreldre skal erkjenne vold før det vurderes samvær framover (Heltne & Steinsvåg, 2011, s. 204). Erkjennelse av en krenkelse eller vold uten dom, i forkant av å få vurdert nytten av samvær, er i tillegg i strid med vanlig rettspraksis.

Advokaten uttaler i intervjuet at det er et behov for et kompetansesenter for vanskelige saker.

Svare på spørsmål 2b.

Advokatenes erfaring er at foreldre ikke erfarer å få tilstrekkelige hjelpetiltak, eller hjelpetiltak i det hele tatt, i forkant av omsorgsovertagelsen.

Advokatene svarte at de ønsket et bredere tilbud av hjelpetiltak på vegne av foreldrene. Det ble nevnt at det ikke stilles krav i dag til at hjelpetiltak skal være forsøkt, noe som medførte for raske skjønnsbaserte avgjørelser om at foreldre av ulike grunner ikke var veiledningsbare.

En advokat mente at det gjennomgående var forsøkt tilstrekkelig med tilbud, men at det var vanskelig å komme i posisjon til foreldre. En annen advokat var tydelig på at tillit, kompetanse, interesse for å ville hjelpe, å ville bli kjent og gi valgmuligheter, var viktige faktorer forut for å motta hjelp. Dette eksempelet og et eks. om et nedlatende tilbud, hvor en måtte si ja eller nei til et ukjent tilbud, samt alle uttalelser om unge saksbehandlere som foretar skjønnsbaserte avgjørelser, legger ansvaret for dårlig samarbeid over på saksbehandlerne.

En annen vinkling var at det å få hjelpetilbud kunne medføre å grave seg dypere ned i konflikter. Det er ingen tvil for meg at begge parter er ansvarlig for samarbeid og at dette er vanskelig da det finnes en asymmetri av makt og store alvorlige konsekvenser.

Advokatene var alle tydelig bekymret for omsorgsovertakelsesprosessen til foreldre med annen etnisk bakgrunn. Ekstern kompetanse ble spesielt nevnt som viktig kunnskap i kompliserte saker. Mangelfull tolkning og kulturforståelse ble nevnt som rettsutfordringer. Det samme ble manglende rettssikkerhet i akuttsaker for fremmedkulturelle og norske barn. Ingen barn i Norge under 15 år får stille i retten med egen advokat. De mottar bistand av foreldres motpart i sakene, noe som jeg tenker er etisk utfordrende og ikke bidrar til økt tillit. Selve akuttsakene blir i første omgang ikke behandlet av en fullverdig rettsinstans.

En advokat tok opp et etisk dilemma ved nulltoleranse for oppdragervold. Her ble det å straffe foreldrene med fengsel og bøter, samt plassere barn i fosterhjem mot sin vilje, vurdert om hjelper en familie på sikt. Her så advokaten en mulighet for at det vi tenker i dag, kan vi tenke og løse annerledes i fremtiden.

3.1.5 Intervjuspørsmål 3 om rettssikkerhet

3 *Hvilke tanker gjør du deg om foreldres rettssikkerhet i Norge i dag?*

Advokatene skilte på rettssikkerheten i foreldres prosess i forkant av rettsapparatet og rettssikkerheten i selve rettsapparatet og lovverk.

Alle åtte advokatene hadde stor tiltro til selve rettsapparatet og lovverket.

De fleste fant alvorlige rettssikkerhetsmangler i *prosessene* forut for rettsapparatet.

Alle åtte var bekymret for foreldre med annen etnisk bakgrunn, da de fant store mangler i rettssikkerheten i forhold til disse, noe som også fantes under selve rettsakene.

Jeg starter innledningsvis med korte uttalelser fra alle åtte advokatene, om hva de syntes om foreldres rettssikkerhet. Videre skal vi se på noen få uttalelser hvor alle advokatene er grunnleggende enige om uttalelsene. Jeg viser til en liste på 28 punkter, som advokatene nevnte som alvorlige mangler og hull i forhold til rettssikkerheten. Til slutt kommenterer jeg noen få sitater, før jeg oppsummerer intervjuspørsmål 3, og oppsummerer underspørsmål A. Her kommer en kort sammenfatning av uttalelsene fra hver enkelt advokat om rettssikkerhet i Norge:

- «Før de kommer til fylkesnemnda, da er den som dårligst.»
- «Jeg mener jo helt klart at den ikke er god nok»
- «Foreldrene har veldig lite rettssikkerhet. De får ingen juridisk bistand før det har kommet så langt at saken skal i fylkesnemnda».
- «Rettssikkerheten er jo ivaretatt ... Det er jo et veldig for meg, et veldig vidt spørsmål.»
- «Ja, den er jo ikke eksisterende.»
- «Den er på ingen måte optimal, tenker jeg. På papiret er den god. Regelverket er godt, men praktiseringen er mangelfull»
- «Jeg synes jo som et utgangspunkt, at det er godt ivaretatt gjennom hele det apparatet som disse sakene må igjennom. De har krav på to instansvurderinger; fylkesnemnda og tingretten.»
- «For det første vil jeg si at rettssikkerhet i barnevernssaker er ekstremt viktig. Det kan man ikke på noen måte ta lett på. Jeg tenker jo en del ganger, at rettssikkerheten helt sikkert kunne vært bedre ivaretatt.»

Svarene startet med en påpekning av at rettsapparatet er ivaretagende. Jo mer de fikk tenkt over spørsmålet, jo mer kom de på en rekke områder hvor rettssikkerheten trengte å ivaretas bedre også under rettsapparatet. Tre ulike advokater uttalte følgende:

«Så det er jo en del av rettssikkerheten at man må få et riktig beslutningsgrunnlag. Og det er veldig ofte at feil faktum blir lagt til grunn.»

«Og så tenker jeg jo at det er et generelt problem, at det i liten grad er ansatt jurister eller folk med god juridisk kompetanse i barneverntjenesten. Det tenker jeg er et generelt rettssikkerhetsproblem.»

Rett beslutningsgrunnlag og juridisk kompetanse inn i barnevernet var to gjentakende områder i besvarelsene. Barnevernet opererer innen et juss-felt av flere lovverk, men manglet kompetanse ifølge advokatene. Kompetansen i barnevernet ble sammenlignet med politiets kompetanse og metoder, hvor de har erfarne etterforskere med jurister til å overvåke deres arbeid. Mens barnevernet ikke alltid har kommuneadvokater til å bistå i arbeidet, og trengte å leie inn advokater.

Advokatene var samstemte og bekymrede rundt utfordringene for foreldre med annen etnisk bakgrunn:

«Så opplever jeg ofte at tolkingen ikke er i nærheten av god nok. Selv med ganske oppegående foreldre som i pauser sier at de skjønner ingenting av hva tolken sier. Det er ulogisk, og det er ikke sammenheng. Og særlig hvis kommunen har forklart seg, så er det veldig mange sånne ord og uttrykk som for barnevernet er veldig kjent, sånne ord som samspill og tilknytning. Finnes ikke ord som forklarer det på indisk eller på arabisk. Jeg tror at språk kombinert med en annen kulturbakgrunn, er en utfordring som barneverntjenesten tar altfor lett på. Det er mye lettere å fremme sak og få medhold, fordi man kan egentlig bare si at vi kommer aldri i posisjon, det er ikke mulig å få til samarbeid.»

Foreldre med annen etnisk bakgrunn fant det ulogisk og uten sammenheng i tolkningen, samt at mange begreper vanskelig lar seg oversette til foreldres språk. Dette var erfaringer fra retten og alvorlige rettssikkerhetsutfordringer. Jo mer advokatene tenkte på sine erfaringer, jo mer kom de på at gruppen fremmedkulturelle hverken har rettssikkerhet før eller under rettssaken.

Advokatene var bekymret for beslutningsgrunnlaget i disse sakene, siden det var lett for barnevernet å si at de aldri kom i posisjon overfor foreldrene.

Vi skal se på de 28 punktene advokatene nevnte som rettssikkerhetsutfordringer eller rettssikkerhetshull.

3.1.5.1 Rettssikkerhetsutfordringer i 28 punkter:

Advokatene nevnte totalt 28 punkter, som hver for seg utgjør alvorlige hull i rettssikkerheten i de ufrivillige omsorgsovertakelsene. Det fantes alvorlige utfordringer i forkant, under og etter rettsprosessen.

1. **Juss** Barneverntjenesten trenger juridisk bistand i juss-feltet de opererer i. Det ble gitt eksempler på at foreldre ble nektet bistand i møter, innsikt i saker og mer.
2. **Kontakte politi** Ved mistanke om vold, må politi kontaktes, noe som ikke alltid ble gjort ifølge advokater.
3. **Akuttsaker** Akuttsaker medfører flere hull i forhold i overtakelsen. Her er det manglende undersøkelser, raske avgjørelser og behandling av en fylkesnemndsdommer innen 48 timer. Her mente advokatene det måtte jobbes videre med å få redusert antall akuttsaker.
4. **Lett psykisk utviklingshemmede** Lett psykisk utviklingshemming var en gjentakende årsak til omsorgsovertagelse og hvor man framfor å bli hjulpet, mistet omsorgen for barna. Advokaten var klar på at dette stred imot menneskerettighetsartikler. Støtte kan sikre foreldrerollen, og alle har rett til et familieliv. FN's handicapkonvensjon, art. 23, forplikter stater til å støtte foreldre, så de kan utfylle foreldrerollen (Bendixen, Liisberg, Justesen, Munck, 2014).
5. **Aldersgrense 15 år** Her mente advokaten at Norsk praksis stred imot Den europeiske menneskerettskonvensjon art. 6 når barn ikke får være part i egen rettssak og få egen advokat. Dette samsvarer med (Odland, 2018, 20. des.).

6. **Annen etnisitet** Her er alle advokatene bekymret, da det finnes mange rettssikkerhetsmangler under prosessen. Dette er komplekse saker hvor advokatene savnet utvidet bruk av ekstern kompetanse til å bistå sakene.
7. **Tolking** Tolkeutfordringer ble nevnt som eget alvorlig punkt i saker gjennom hele prosessen, i saksdokumenter og i retten. Utfordringene var store da andre kulturer ikke har ord for norsk emosjonell oppdragelse og begrepsforståelser.
8. **Kultur** Kulturveiledere, kulturtolker eller annen ekstern tilsvarende kompetanse, ble nevnt som for lite brukt, og at barnevernet tok for lett på slik kompetanse i sakene.
9. **Kontradiksjon** Det ble savnet kontradiksjon på et tidligere tidspunkt enn fylkesnemnda. Hendelser av ulik dato ble ofte ugjenkjennelig framstilt fra barnevernet i fylkesnemnda og tillagt ukjente meninger og holdninger foreldre ikke hadde. Hendelser og beskrivelser kunne komme overraskende på når f.eks. fremmedkulturelle ikke hadde fått oversatt dokumenter fra store bunker i forkant. En stor maktfaktor overfor enkeltindivider.
10. **Gjennomlesning** Det ble savnet bruk av gjennomlesning. Her sammenlignet advokater med politiet, hvor man godkjenner og underskriver på avhør. Dette for å avverge ugjenkjennelige beskrivelser av samme møte og observasjoner i retten, noe som er en stor maktfaktor.
11. **Lyd/film** Bruk av lyd- og filmopptak ble etterspurt av advokater. Det ble sammenlignet med politietaten, slik at fortellinger fra samme møte ikke ble motstridende. Det ble nevnt at opptak generelt ble brukt i liten grad av barneverntjenesten.
12. **Stykkpris** Det ble nevnt stykkpris som en rettssikkerhetsutfordring, da advokater måtte jobbe gratis, noe ikke alle advokater fant *motiverende, kunne, ville* eller *orket*. Gratisjobbing inntraff bl.a. ved undersøkelser av dokumenter og ved krise når barnevernet/politiet hentet barna (Justis, 2005).

13. **Bortrydding** Det kom varsling og eksempler på bortrydding av dokumenter fra to advokater. Dokumentene var da ikke lenger tilgjengelige for advokatene i bruk i retten. Dette var dokumenter som tjente foreldres sak.
14. **Skjønnsmessige avgjørelser** Avgjørelser og vedtak basert på skjønnsvurderinger, ble nevnt som en rettssikkerhetsutfordring. Det ble nevnt manglende kompetanse, små barnevernskommuner og innleid kompetanse som svært utfordrende i forhold til skjønnsvurdering.
15. **Unge saksbehandlere** Strukturen i barnevernets oppbygging tillot unge og nyutdannede å jobbe i førstelinjetjenesten. Treårig utdanning burde ikke kvalifisere til skjønnsmessige avgjørelser i noen av Norges mest kompliserte og alvorlige saker, ifølge advokatene. Bruk av nyutdannede eller unge saksbehandlere, ble sammenlignet med nyutdannede advokatfullmektiger og dommerfullmektiger, som i sine første år i arbeid, ikke fikk arbeide med barnevernssaker. Unge saksbehandlere *kunne ha*; manglende erfaring, lav livserfaring, inngi til lav tillit eller lav relasjonskompetans. Når en eller flere av disse forhold inntraff, var det svært uheldig i et sårbart tidsrom i prosessen. Foreldres behov var erfarne, trygge og løsningsorienterte saksbehandlere, slik at de kunne erfare en rettferdig prosess.
16. **Høy turnover** Advokater fant turnover i barnevernet som uforsvarlig høy og noe som minsket tilliten til barnevernet. Det ble nevnt at kontinuiteten og tilliten i saken avtok kraftig etter to saksbehandlerbytter, og at faren for å miste nettverkspersoner og annen viktig informasjon gjennom videreformidlinger var stor. For hvert skifte minket tilliten og kontinuiteten, noe som var alvorlig for rettssikkerheten.
17. **Tillitsutfordring** Med manglende tillit og stor frykt for norsk barnevern, i inn- og utland, følger det ofte med dårlig kommunikasjon og dårlig samarbeidsvilje. Dette var viktige forutsetninger for godt samarbeid, og som påvirket prosessen. Barnevernets manglende tillit er i seg selv en rettssikkerhetsutfordring.
18. **Barnevernsleder/teamledere** Det ble nevnt at barnevernsleder godkjente vedtak og akuttvedtak, og sammen med teamledere arbeidet bak i kulissene basert på dokumenter og informasjon fra saksbehandlere. Dette ble påpekt å være utenkelig innenfor

advokatyret, siden lengre vei til beslutninger økte feiltolkningsfaren og faren for misforståelser. En stor rettssikkerhetsutfordring, ifølge advokater.

19. **Undersøkelsermetoder** Politiet har utdannede etterforskere i sakene og advokat til å overse arbeidet. Politiet må være objektive og ikke låse seg til en tese. Her etterlyste advokater politiets strukturelle undersøkelsesmetoder og kompetanse, og sammenlignet med barnevernets skjønnsvurderinger og metoder.
20. **Konsulentfirma** Bruk av konsulentfirma til utredning og veiledning i mindre kommuner, ble sett på som en stor utfordring og tvilsom virksomhet. Konsulentene brukte ofte underleverandører, og to advokater hadde erfart i sine saker at underleverandører ikke hadde den utdanningen og kompetansen det ble sagt at de hadde, som igjen er en rettssikkerhetsutfordring.
21. **Sakkyndige** Det ble sagt om bruken av sakkyndige, at barnevernet (kommunen) både velger ut og betaler for de sakkyndige som barnevernet jobber godt med. Sakkyndige av motstridende oppfattelse kan bli tilsidesatt. Det kan ligge mye makt bak slike lønnede samarbeids-utvelgelser og ble nevnt som en rettssikkerhetsutfordring.
22. **Sakkyndige og flere observasjoner** Det var ofte ønske om flere observasjoner fra sakkyndige i mange saker, men at dette ifølge advokatene ble avslått. Noen foreldre og barn slapper mer av under flere observasjoner og blir mer seg selv. Her settes det innimellom begrensninger fra barnevernet for antall observasjoner, med begrunnelse i å skåne barn og fosterhjem.
23. **Erkjennelse** Å be foreldre erkjenne et straffbart forhold (f.eks. i oppdragervold) for å vurdere nytten av hjelpetiltak, er i strid med vanlig rettspraksis.
24. **Advokat** En alvorlig utfordring for foreldre var å bruke advokater som ikke ønsket å samarbeide med barnevernet. Her advarte advokatene foreldre, og sa at manglende samarbeid med barnevernet ville øke sjansen for å miste barna. En advokatutfordring med alvorlige konsekvenser.
25. **Snu i barnevernssaker** Advokatene fortalte at det var vanskelig å snu en barnevernssak etter at barnevernet har fattet vedtak etter § 4-12. Da har

barneverntjenesten funnet argumenter og dokumentert for sitt syn. Dette var et viktig argument for å la advokater komme tidligere inn i saker, men også en undring over manglende vilje til forlik i saker. Et eks. var her at når selv dommeren anbefalte et forlik, var det umulig for barnevernet. Advokatene hadde størst innvirkning når de kom tidligere inn og fikk trygget foreldre til samarbeid, bedret kommunikasjonen og økt tilliten.

26. **Advokater** En annen rettssikkerhetsutfordring var at dyktige advokater var berammet utover rammene for fylkesnemnda. Foreldre får da ikke muligheten til å velge de dyktigste advokatene, noe som er en rettssikkerhetsutfordring.

27. **Barnevernet** Det ble sagt om bruken av advokater, at barnevernet (kommunen) både velger ut og betaler for de advokatene som barnevernet ønsker å jobbe med. Dette ble sagt å være en større utfordring jo mindre barnevernstjenesten og kommunen er.

28. **Økonomi** Ressurssterke foreldre betaler eller pantsetter huset for å få advokat tidlig inn i sakene. Tidlig inn i saker gir ofte gode resultater, noe som ikke kommer foreldre med dårlig økonomi til gode. Det fantes en rettssikkerhetsbekymring ovenfor de med dårlig økonomi.

Dette er rettssikkerhetsutfordringer og rettssikkerhetshull advokatene nevnte måtte forbedres. Kombinasjonen av flere utfordringer vil svekke rettssikkerheten ytterligere og gi sterke følelser av urett. Med svekkede områder og hull i rettssikkerheten, forsterkes andre eksisterende og kompliserte forhold og fenomener inn i sakene som; diagnoser, sykdom og tilstedeværelse i saker, sinne, frykt, avmakt osv.

En advokat brukte en metafor vedr. dette, og tolker delvis metaforen selv:

«Så hvis du i tillegg spicer opp med litt dårlig kulturforståelse fra de norske, og i tillegg spicer du opp med litt uheldig tolkning, og i tillegg vil spice opp med manglende kvalifikasjoner hos den nyutdanna saksbehandleren som har gjort en dårlig skjønnsvurdering og mistolker mor helt, fordi barnet spiser grøt med fingrene, ja da er

du plutselig helt av gårde i rettssikkerhets-suppa, og du snakker om en pandemi som brygges opp i den suppa.»

Dette er en alvorlig påminnelse om at det i saker kan oppstå mange rettsutfordringer på en gang, og spørsmålet er da om en har rettssikkerhet.

Jeg skal til slutt vise et par representative viktige sitater fra to ulike advokater om hvor vanskelig det var å snu en sak etter vedtak i § 4-12:

«Jeg har jo vært i tingrettssaker hvor dommeren nesten trygler og ber barnevernet; kan vi ta en pause nå og se om dere kommer til enighet? Men det sitter så langt inne for forvaltningen. Jeg vet ikke hva det skyldes. Det er nesten umulig å få barnevernet til å snu.»

«Hvis man hadde fått dekket utgiftene til advokat fra undersøkelsen ble åpnet, så hadde det vært en hjelp for foreldrene og for barna. Det er jo poenget, at man må jo arbeide for å få et riktig beslutningsgrunnlag i saker. Riktig faktum må legges til grunn, og så må man ta det derfra. Så det er jo en del av rettssikkerheten at man må få et riktig beslutningsgrunnlag. Og det er veldig ofte at feil faktum blir lagt til grunn. Og da er det helt umulig å få snudd faktum når det først har etablert seg. Det veldig tungt å få snudd faktum.»

Det ble nevnt i starten av dette spørsmålet at advokater har tiltro til rettsvesen og prosesser, noe som i høy grad stemmer. Derimot er de mer usikre på prosessen forut for rettssakene og beslutningsgrunnlaget. Rettssikkerheten er avhengig av beslutningsgrunnlaget. Advokatene forteller at feil faktum kommer inn i retten, og feil etablerte faktum danner beslutningsgrunnlaget.

Svar på spørsmål 3

Rettssikkerheten ble gjennomsnittlig betegnet som «ikke god», med mange «hull», mange muligheter for alvorlige feil og var dårligst før Fylkesnemnda og rettssaker. Beslutningsgrunnlaget var vesentlig for utfallet, og var vanskelig å få endret etter at barnevernet fattet vedtak i sakene. Advokatene ønsket derfor å komme tidligere inn i sakene for å kunne

bidra overfor foreldrene og deres familie. Advokatene hadde ulik erfaring med innholdet i dokumentene, og de gav uttrykk for lav tillit til skjønnsvurderinger og raske konklusjoner. Rekken av hull i rettssikkerheten var alvorlig lang. Enda alvorligere var det når flere hull inntraff samtidig og en kan spørre seg da om rettssikkerheten er tilstrekkelig. Mest bekymret var advokatene for akuttsaker og foreldre med annen etnisk bakgrunn. Det ble sagt at samarbeid med barnevernet var vesentlig for å beholde barna, og tillit helt avgjørende for samarbeid.

3.1.6 Spørsmål A besvares

A. Er det gjort tilstrekkelige undersøkelser, hjelpetiltak og rettssikkerhet i forbindelse med omsorgsovertagelsene? (Bvl §§4-3, 4-4 og 4-16)

Jeg fant advokatene engasjerte, tydelige og bekymrede, når de vektet og vurderte om undersøkelser, hjelpetiltak og rettssikkerheten var tilstrekkelig. Advokatene viste til store mangler i omsorgsovertagelsesprosessen, og spesielt i forkant av barnevernets vedtak om omsorgsovertagelse og nemndsaker. De viktigste punktene er nevnt her:

- Foreldre ble beskrevet å ikke finne *undersøkelsene eller hjelpetiltak tilstrekkelig*.
- Advokaters syn på undersøkelser viste at de var noe delt. Når det kom til hjelpetiltak, så ønsket alle et bredere og mer treffende hjelpetilbud til foreldre som kan ta imot dette.
- Advokater hadde tillit til jussen og domstolene, men hadde i langt mindre grad tillit til beslutningsprosessen i forkant av rettssakene.
- Foreldres tillit til barnevernet kunne være utfordrende i utgangspunktet, og bli forverret gjennom prosessen. Det viste seg også å være manglende tillit fra advokater til barnevernet når det kom til skjønnsvurderinger, manglende kompetanse, arbeidsmetoder og for raske konklusjoner.
- Advokatene ønsket å komme tidligere inn i barnevernssakene, og før vedtak fattes, da det nesten var umulig å snu saker etter vedtak.
- Mengden av rettssikkerhetsutfordringer i punktlisten var bekymringsfullt høy.
- Det var stor bekymring overfor foreldre med annen etnisk bakgrunn.

Rettsikkerheten ble gjennomsnittlig betegnet som «ikke god», med høy risiko for muligheter for alvorlige feil og var dårligst før Fylkesnemnda og rettssaker. Vi skal se på neste underspørsmål.

3.2 Underspørsmål B

B. Hvem bistår foreldrene med deres utfordringer og omsorgskompetanse, og har advokatene hatt en hjelperrolle i tillegg til jussen? (Bvl §4-1)

Underspørsmål B ble belyst av tre intervju spørsmål. Under presentasjonen valgte jeg å slå sammen intervju spørsmål 4 og 5, da mye ble gjentatt i besvarelsene. Selve spørsmål 4 ble utvidet til å innbefatte begge spørsmål i presentasjonen. Spørsmål 6 er et fordypningsspørsmål om følelser og fenomener, og skiller seg ut fra de mer praktiske hjelpeområdene en saksbehandler bistår med etter § 4- 16. Dette fordypningsspørsmålet er plassert innunder intervju spørsmål 5 i presentasjonen. Spørsmål 6 handler om advokaters bidrag med tanke på å hjelpe foreldrene. Originalspørsmålene er vedlagt oppgaven.

Først skal vi se på et utdrag fra § 4-16 i barnevernsloven:

Det av barnevernsloven § 4-16.
«Barneverntjenesten skal kort tid etter omsorgsovertakelsen kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser.»

Figur 3-1. Del av BVL § 4-16 (Bvl., 1992).

3.2.1 Intervju spørsmål 4 om vansker og økt omsorgskompetanse.

4 Det er et mål i dag å fremme foreldres egen evne til å arbeide med sine utfordringer, overvinne sine vansker og øke omsorgskompetansen i den situasjonen de står i. I hvilken grad erfarer du at foreldre oppnår disse målene?

Alle åtte advokater svarte at det ikke ble gjort nok for foreldrenes utfordringer, vansker og omsorgskompetanse der det hadde vært mulig. Engasjement på vegne av foreldrene var høyt. Her kommer sitatutdrag fra alle 8 advokatene med kommentarer. Først argumenteres det med at Norge hverken føyer seg etter de nye EMD-dommer eller etter norsk BVL, § 4-16, tilbake fra den ble etablert. Så følger noen sitat vedr. omsorgskompetanse, endringsmuligheter, oppfølging av foreldre og en menneskerettighet.

«Altså §4-16 i barnevernloven, hvor det står at barnevernet etter omsorgsovertakelser er forpliktet til å gjøre folk i stand til Altså Norge er jo dømt i EMD en del ganger, men vi har jo ikke fått lovendringer. Denne bestemmelsen har jo vært i Norges lover fra barnevernsloven kom jo, bare det at de har brutt med selve bestemmelsen, og det har de jo gjort så lenge jeg har jobbet med barnevernssakene.»

Advokaten forteller at Norge bryter denne lovbestemmelsen med tilbud om veiledning og oppfølging, og har gjort det i en rekke år.

«Barnevernet har jo en plikt selv, helt uavhengig av hva foreldrene måtte be om. De skal på eget initiativ sette de i stand, og gjøre de i stand til det de har mulighet for, men det blir ikke gjort, og foreldre er stort sett ikke kravstore, men har realistiske forventninger til hva de kan få av hjelp. ... min erfaring da, er at barnevernet i veldig mange saker har bestemt seg tidlig for at dette blir en langvarig plassering, at dette er en oppvekst plassering, og at en derfor i liten grad prioriterer å gi foreldrene hjelp etter omsorgsovertakelsen, som jo er i strid med loven.»

Erfaringen til denne advokaten er lik. Ved langvarig plassering for oppvekst ble det ikke gitt økt omsorgskompetanse, noe advokaten mente var i strid med loven.

«Nei, jeg har ikke noe erfaring med at de setter inn tiltak for å styrke omsorgskompetansen, til foreldrene. Det har jeg aldri, aldri opplevd.»

Denne advokaten har lang erfaring, og har ikke erfart at foreldrene får styrket omsorgskompetansen etter en omsorgsovertagelse.

«Nei, men dette med hjelpetiltak, både før og etter, og egentlig på alle plan, å sette foreldrene i stand til å kunne håndtere en bedre omsorg, det er de rett og slett bare ikke

gode på. Men når advokaten spør; hva skal dere gjøre nå? Det vi kan tilby er at de kan bli bedre samværsforeldre. Så er det liksom der de kan bistå, men de har aldri brydd seg katta om å sette disse foreldrene i stand til å bli bedre omsorgspersoner. De har kanskje ikke hjelpeapparatet til det heller.» ...

I forbindelse med å bli «*bedre samværsforeldre*», gis det samtaler til foreldre. Når formålet om tilbakeføring er oppgitt, så gis det ikke omsorgskompetanse. Samme advokaten fortsetter:

«De er jo vant til å veilede. Veiledningen er bare en tragisk greie altså. Ofte skriver de ikke rapport, så det er jo helt umulig for advokatene å etterprøve hva de faktisk har fått veiledning på. Alt er veldig muntlig.» (Jeg stiller oppfølgingsspørsmål) Ville mange foreldre tatt imot økt omsorgskompetanse? Ja, ja, ja, målrettede tilbud ville de tatt imot. Det er jeg 100 % sikker på.»

I denne sammenhengen kommer det opp tre viktig tema. *Udokumentert og lite transparent veiledning*, er et viktig tema og grunnlag for retten. *Barnevernet er vant til å veilede og har ekspertisen*, men brukes ikke overfor foreldre. *Foreldre ville tatt imot målrettede tilbud*.

«Barneverntjenesten skal hjelpe foreldrene til å bli henvist videre. Det ligger jo i loven at det skal de gjøre. Så det skjer nok i større grad, enn at barneverntjenesten går inn og gir så mye hjelp. Men det tror jeg kommer til å bli en endring på nå, fordi at jeg tenker at tilbakeføringsspørsmålet nå, siden det i mye større grad er satt på agendaen, så vil det kreve at barnevernet også tilbyr foreldrene veiledning etter omsorgsovertakelsen.»

Denne advokaten har tillit til endringer innad i barnevernet etter EMD-dommene og til at tilbakeføringsspørsmålet blir satt på agendaen.

«Det varierer ikke sant.» Disse fremmedkulturelle, der viser forskningen til van der Weele, at det skal lite kursing til for at de forandrer adferden sin. Det skal lite til, viser nå hennes empiri.»

Advokaten tar opp fremmedkulturelle, psykiatri og rus under besvarelsen. Psykiatri og rus var tyngre å endre, men at det i noen tilfeller var rusmisbrukere som sluttet med rus under prosessen og fikk livet sitt fullstendig endret. Endringer er mulig og lettere for fremmedkulturelle med rett hjelp.

«... det er dynamiske saker, det er mennesker i vekst. Det skjer veldig mye med foreldre underveis, hvor man har enorme endringsmuligheter og veiledningsmuligheter når man setter inn tiltak og alt mulig ...»

En annen advokat nevner at det å gi opp endringsmuligheter blir feil overfor foreldre, og at mennesker generelt er i vekst. Denne holdning til foreldre som *mennesker i vekst og saker i endring*, står i kontrast til å oppgi formålet om tilbakeføring. En holdning som ikke stigmatiserer, diskriminerer eller begrenser mulighetene.

«Og min erfaring er at det er veldig veldig dårlig oppfølging i forhold til det å følge opp foreldrene, og hva som er årsaken til det tror jeg også ligger hos foreldrene. Det skjønner jeg veldig godt.» ... «Og det er mitt inntrykk at det gjøres i ganske stort omfang, men jeg opplever jo ofte, særlig når disse sakene kommer tilbake igjen med krav om tilbakeføring og sånn, at da er de ofte veldig dårlig fulgt opp. Da er det lett å stå på offentlig side og si, at foreldrene har ikke klart å gjennomføre noe, eller har klart å stå i det, eller tatt imot hjelp og sånn.»

I denne asymmetriske relasjonen som beskrives, får foreldrene delt ansvar med barnevernstjenesten for ikke å få gjennomført oppfølging. Så forteller advokaten, at når sakene kommer tilbake som tilbakeføringssaker, så er foreldre dårlig fulgt opp. Målene til aktørene på dette tidspunktet i overtakelsen høres meget ulike ut. Maktvektskålen beskrives som «lett» for barnevernet, og indirekte «tung» for foreldrene.

«Jeg mener jo at folk som har for eksempel en mental, altså en psykisk utviklingshemming, også vil ha rett til å ha barn. Det er jo til og med en menneskerett, og det står jo i en denne konvensjonen for mennesker med handicap, at de har også rett til å stifte familie, ekteskap og barn. Men i Norge så begrunner vi faktisk, i en masse tingrettsdommer, at grunnen til omsorgsovertakelsen er mors diagnose, som er lett psykisk utviklingshemming.» «Like lite som høy IQ er en garanti for god omsorg, er lav IQ en garanti for dårlig omsorg.»

Advokaten tok opp kognitive vansker (lett psykisk utviklingshemming) som en gjentagende årsak til omsorgsovertagelse, framfor hjelp til omsorgen for barna. Advokaten var klar på at dette stred imot menneskerettighetsartikler. Dette tema utdypes under kapittel fire (4.2.2.).

Svar på spørsmål 4

Spørsmålet ble vurdert av advokater ut ifra lovverk, erfaring, holdninger, stigmatisering og diskriminering. Manglende transparent dokumentasjon rundt tilbud og mål for veiledningen, ble nevnt som grunn til at det er vanskelig for advokater å få innsikt. Det var derfor vanskelig å kjenne til hvilken hjelp som var gitt og hva som evt. gikk galt.

Det har ikke kommet lovendringer som tilsier at formålet skal endres. Ordene «oppgitt formål» beskriver barnevernets mål, som er et annet enn foreldres mål. I dette asymmetriske maktforhold mellom foreldre og barnevernet ble det sagt at det var lett for barnevernet å skyldre på at foreldre ikke klarte å gjennomføre tilbud.

Advokatene så ikke at § 4-16 ble overholdt. Advokatene var opptatt av at det går an å få til endringer. For fremmedkulturelle var det mindre tiltak som skulle til. Rusmisbrukere klarte i færre tilfeller å få til endringer. For andre foreldre kunne dette være vanskeligere.

En advokat nevnte at det å gi økt omsorgskompetanse vil endre seg, når man i større grad etter EMD-dommene må tenke tilbakeføring i saker.

En advokat tok opp brudd på menneskerettighetene i forbindelse med mennesker med kognitive utfordringer. Advokaten forklarte hvordan man i Norge fratok foreldrene barna framfor å gi hjelp og støtte til å beholde eller se barna ofte. Dette var en problemstilling Bufdir var klar over alt i 2014, og fikk råd om å gjøre noe med. Rapportens råd var; kompetanseutvikling, kunnskapsspredning og nettverksbygging (Tøssebro, Midjo, Paulsen & Berg, 2014, s.156, 165; Bendixen, Liisberg, Justesen, Munck, 2014).

I tillegg kunne dette være brudd på en eller flere diskriminerende lover (Institutt for menneskerettigheter, 2014, s. 26).

3.2.2 Intervjuspørsmål 5 om krisehjelp etter omsorgsovertagelsen

5 Hvem hjelper foreldrene med avmakt, skam, tap og krise?

Et av flere fordypningsspørsmål handlet om hvem som hjalp foreldrene med kompliserte følelser, fenomener, traumer og kriser som følger en omsorgsovertagelse. Tilhører krisehjelp det barnevernet skal bidra med etter barnevernsloven § 4-16, og hvem er det som hjelper foreldrene? Det er spørsmål jeg ønsket svar på.

Først kommer fire sitater fra fire ulike advokater, og som blir kommentert under ett. Videre følger sitat om tillit, skam, selvmord, psykiatri og familievernkantor.

«Det er ingen som kan hjelpe de med det. De kommer aldri over det. Det er en livslang krise å miste barn.»

«Ja, det er altså, ja, tradisjon at samfunnet ikke anerkjenner den krisen på samme måte som andre livskriser.»

«Foreldrene blir ikke gitt hjelp i det hele tatt etter at barna er tatt. Avmakt og skam og sånn blir stort sett aldri fulgt opp.»

«... det finnes jo ikke noe mer skamfullt enn å ikke være omsorgsperson.»

Erfaringene til advokatene var at denne livskrisen ikke får anerkjennelse eller hjelp, består av skam og var uten oppfølging. Bak ordene til advokatene finnes sympati, og tristhet over at det ikke finnes hjelp. Det finnes fastleger og henvisninger til spesialhelsetjenesten, men vi kjenner også til at ventelister er lange. Fenomenet skam er sterkt inn i bilde hos foreldre. Med en rekke ulike skam-benevnelser som ofte finnes i disse sakene, er det også vanskelig å søke hjelp ordinære plasser.

Samfunnet har historisk sett straffet uønsket og annerledes atferd, både med uskrevne og skrevne lover. Det ligger kanskje en lang tradisjon tilbake i tid, som årsaksforklaring til at denne krisen ikke har fått egne eksterne hjelpetilbud, på linje med andre krisetilbud.

En advokat tar opp manglende tillit:

«La oss si i den grad barneverntjenesten skal være den som rent faktisk gir hjelpen, så er det min opplevelse at den tilliten er nok ikke på plass, sånn at forutsetningene for at barnevernet kan gjøre et godt stykke arbeid, er nesten ikke eksisterende, tror jeg. Man er avhengig av å finne en instans de kan henvise til, som på en måte er helt uavhengig

av barnevernet.» ... «Men etter min oppfatning må man ha livserfaring, fordi de skal håndtere personer i krise.»

Her sies det flere ting. Det stilles spørsmål ved om det er barnevernet som skal bistå ved foreldres krise. I så fall mangler det tillit forut for dette arbeidet. Det blir sagt; *tillit er nesten ikke eksisterende*. Konklusjonen her er at bistanden bør være ekstern og ha kompetente bidragsyttere med livserfaring.

Andre advokater svarer videre:

«Det er i alle fall ingen av mine klienter som har fått tilbudet av barnevernet eller sagt de har fått hjelp. De har jo sagt at ingen har ringt etter overtagelse, og det tror jeg er representativt for alle foreldre.» ... «Foreldrene vil jo være livredde og de vil ikke stole på dem ...»

Ingen av klientene har fått tilbud om hjelp av barnevernet, noe som advokaten mener er representativt for foreldrene. Liten tillit og livredde, er ord som brukes i forhold til barnevernet. Samme advokat gir et ferskt eksempel på krisen:

«Det er ingen støtte, eller det er ingenting barnevernet gjør. Så folk tar jo livet sitt. Jeg hadde jo en dame her i går, som ligger innlagt nå på sykehus, ikke sant, som prøvde å ta livet sitt i går. Det er jo min hverdag. Altså, de mister jo barna, bor alene eller bor med et barn. Og så er det liksom ingen oppfølging etterpå.»

Igjen slås det fast fra advokaten hvor sårbare foreldrene er under denne prosessen og livskrisen. Man er kanskje hjemme alene, og kanskje med et barn, og uten oppfølging. Dette er viktig og alvorlig informasjon. Spørsmålet blir om vi som samfunn forventer at foreldre skal takle denne krisen alene. Det er mange refleksjoner og spørsmål som oppstår med slike eksempler.

«Men hvordan barneverntjenesten kan løse den situasjonen når barneverntjenesten ikke er velkommen hjem, og om barneverntjenesten kan bruke andre til å ha kontakt med dem og følge dem opp i den fasen, det vet jeg ikke.»

Det finnes utfordringer som motstand, uenighet, frykt, sinne, avmakt og mistillit mot barnevernet rundt tvangsvedtakene. Barnevernet er motpart i saken, har prosjektert og skrevet

saken i forkant av nemnda. Det vil være å forlange det umulige at foreldre skal ta imot hjelp fra barnevernet.

«Da må de ta kontakt med voksenpsykiatrien da. Slik at de finner noen de har tillit og kjemi med, som kan drive sorgarbeid. Det kan være nyttig. Barnevernet er feil part. Foreldre blir jo re-traumatisert bare ved å se en grå kommunal bil på veien. En kan ikke både ta fra foreldrene barna og trøste dem etterpå.»

«Ofte er det ressursvake mennesker med dårlig økonomi. De må kanskje vente ett år med henvisning til offentlig psykolog. De har ikke den muligheten til å gå til private heller ...»

... «De blir henvist til familievernkontoret. De trenger individuell oppfølging av en fagperson de har tillit til.»

Psykiatrien og psykologer vil kunne hjelpe foreldre raskt om de har en eksisterende forbindelse med disse fra før. Legen/legevakt kan henvise til akutt hjelp eller til langvarig behandling. Det er dessverre lange ventelister for å motta langvarig behandling, og skam kan føre til at foreldre utsetter og utsetter å søke bistand. Privat helsetjeneste, som kan gi raskere møte med behandlere, kan kun brukes av de med økonomiske ressurser. Hjelp til foreldre i krise er en kjent problemstilling for Bufdir.

Bufetat har derfor begynt å utdanne ansatte i familievernkontorene, slik at kontorene er rustet til å gi samtaletilbud til foreldre. Også familievernkontorene har ventelister. Det er i tillegg en utfordring for foreldre at familievernkontoret tilhøre samme etat som barnevernet.

Svar på spørsmål 5

Det er ingen hjelp foreldre får ifølge advokatene, om foreldre ikke selv trosser nedverdigelsen og skammen og oppsøker fastlege eller legevakt for videre henvendelser. Dette er en krise advokatene mener ikke blir tatt alvorlig. Krisen foreldrene erfarer blir omtalt som en evigvarende livskrise. I tillegg til tap av barna, fantes stor sårbarhet knyttet til smerten, rettssikkerhetsutfordringer/-mangler og manglende nettverk, som økte selvmordsfaren. Advokatene var samstemte i at krisehjelp ikke gis eller formidles i dag, og at barnevernet var feil instans til å gi krisehjelp.

Et lavterskeltilbud finnes i dag gjennom familievernkontorene. Tilbudet er forholdsvis nytt, har ventelister og tilhører samme etat som barnevernet.

Om det finnes lokale kriseteam som i enkelttilfeller tar kontakt med foreldre, eller psykiatriske institusjoner med kjennskap til foreldrenes situasjon og derfor sørger for hjelp under krisen, så ble ikke dette nevnt av advokatene. Organisasjoner bestående av likemenn eller andre nettverk, ble ikke nevnt.

Det ble sagt at barnevernet ikke bistår i forhold til krisehjelp. Det var uvisshet om § 4-16 kunne tolkes til å innbefatte krisehjelp, om det var barnevernets jobb å skaffe til veie krisehjelp. Om det var barnevernets ansvar, så ble det sagt at det var *nesten ikke eksisterende*. Barnevernet oppfattes som motpart i saken, selv om det er Fylkesnemndsleder, Fylkesnemnda eller retten som dømmer.

3.2.3 Intervjuspørsmål 6 om advokatens bidrag ved siden av jussen

6 Har du som advokat kunnet bidra i retning av at foreldre får økt omsorgskompetanse og hjelp?

Dette var et spørsmål for å se om advokater var en gruppe som bistod foreldrene utover deres juridiske kompensasjon, og noe jeg ikke hadde kunnskap om på forhånd. Dette spørsmålet kom etter at de selv hadde sagt at det ikke fantes hjelp å få til foreldrene. Her har jeg tatt med svar fra tre advokater og hvor de tre siste sitatene er fra samme advokat.

«Jeg er opptatt av i akuttsaker, eller i andre saker, at de har et nettverk rundt seg, enten noen venner eller foreldre eller et eller annet rundt seg.»

Advokaten er bekymret for foreldrene i forbindelse med omsorgsovertagelsen og kjenner til risikoen i sårbarheten. Advokaten fortalte også at foreldre trengte å prate med noen, og at advokaten bidro med samtaler, men også videreformidlet kontakt til lokale støttepersoner i de tilfeller advokaten var ekstra bekymret.

«Jeg har hatt utallige dugnadstimer på det stadiet, for de har jo ikke penger. Man må jo bare prøve å hjelpe.. hjelpe litt, men det er jo veldig synd at det må gjøres litt på dugnad da, det motiverer ikke veldig advokaten til å brukes fritt. Gratisarbeid er det ikke alle som gidder.»

Advokaten her jobbet 18 timers arbeidsdager, og hvor det å svare på telefoner på dugnadstid inngikk i timetallet. Disse samtalene var dugnadsarbeid, da ingen andre hjalp foreldrene og de ikke kunne betale for seg.

«Nei, det blir jo sånn at de ringer til meg, og så må jeg være psykolog i tillegg. Da får advokaten den støttefunksjonen da. Ja, jeg tror det er slik. De burde nok hatt andre å snakke med enn advokater, da kanskje, med personer som var trent til å håndtere folk med krise. Det er ikke min primæroppgave, men det blir det.. mm.. for det er ingen andre som gjør det.»

Foreldre ringte advokaten for å fortelle at barna ble hentet, da de ikke hadde andre å prate med. Advokaten ble en «psykolog» i krisesituasjonen, noe advokaten ikke følte seg kompetent til. Dette var et overraskende funn, selv om jeg har lurt på om advokater kunne ha denne støttefunksjonen.

«Jeg opplever vel at barnevernet svikter når det gjelder omsorgsrollen overfor foreldre. De ser seg blinde på barn og glemmer foreldrene. Ja, og det i det gode navns tjeneste og iveren etter å redde barn. Den overskygger helt følelsene for dem som mister dem. Det er min erfaring. Ofte er det ressursvake mennesker med dårlig økonomi. De må kanskje vente et år med henvisning til offentlig psykolog. De har ikke den muligheten til å gå til private heller ...»

Advokaten mente å se at barna ble prioritert hos barnevernet, og at foreldres liv og følelser ble overskygget. Advokaten fullfører resonnetet videre:

«I barnefordelingssaker, der er det jo et mer tverrsnitt av befolkningen. I barnevernet sine inngrep, så er det jo primært folk med dårlig råd og få ressurser. Av en eller annen merkelig grunn, så er det jo de som mister ungene sine. I barnefordelingssaker opplever jeg at de oppsøker psykolog privat, men ikke i barnevernssakene. Man skulle tro det var

en større belastning å miste omsorgen for barnet, enn å stå i en kamp med den andre forelderen om samarbeid.»

En viktig indikator som ble nevnt, var observasjonen rundt hvem som brukte og ikke brukte private psykologer. Observasjonen tilsa høyere bruk av private psykologer i barnefordelingssaker av skilsmisseforeldre, i motsetning til behovet rundt det å ufrivillig miste omsorgen for barna. Advokaten fant ikke denne observasjonen i overensstemmelse med krisen, men sammenfalt med manglende ressurser.

Advokaten fant i tillegg et påfallende sammenfall mellom foreldre med «dårlig råd og få ressurser», som en stor gruppe som mistet omsorgen for barna. Jeg tolker advokaten dithen at det ikke nødvendigvis skulle være en sammenheng mellom dårlig råd og det å ha få ressurser, med det å være en dårlig forelder.

Svar på spørsmål 6

Advokatene fortalte de selv var bekymret for foreldrene og bistod med samtaler overfor foreldre, da ingen andre hjalp foreldrene. Det ble sagt at ikke alle advokater var motivert for, eller kunne bidra i en slik dugnad. Advokatene var heller ikke komfortable med slike krisesamtaler og ønsket at foreldrene fikk profesjonell krisehjelp i så alvorlige situasjoner.

Advokatene viste stor forståelse for den alvorlige krisen og faren det var å bli fratatt barna. En advokat nevnte at foreldre med råd og få ressurser, ofte mistet omsorgen for barn. Manglende økonomi gav også negative konsekvenser for rask og nødvendig krisehjelp. Det er ikke nødvendigvis en sammenheng mellom det å ha få ressurser og det å være dårlige foreldre.

3.2.4 Spørsmål B besvares

B. Hvem bistår foreldrene med deres utfordringer og omsorgskompetanse, og har advokatene hatt en hjelperolle i tillegg til jussen? (Bvl §4-1)

Totalt sett var advokatenes erfaring at det kom *lite initiativ* fra barneverntjenesten til foreldrene for å bistå foreldre med sine utfordringer, *ingen initiativ* i forhold til økt omsorgskompetanse og *ikke eksisterende initiativ* i forhold til krisehjelp. Begrunnelsene som ble nevnt for manglende

tilbud om økt omsorgskompetanse var at foreldrenes omsorgsevne var oppgitt, slik at dette ikke ble prioritert utover samværsveiledning. I dette asymmetriske forhold mellom foreldre og barnevernet, ble det sagt at foreldrene selv hadde et ansvar for sin utvikling, men at det i tillegg var for lett for barnevernet å skyldte på at foreldre ikke klarte å stå i, gjennomføre eller motta hjelp.

Når det gjaldt krisehjelp ble foreldre overlatt til seg selv etter at barnevernet hentet barna eller foreldre tapte i nemnda, noe som bekymret advokatene. Alle advokatene mente at barnevernet var feil instans til å bistå foreldrene i den akutte krisen, og de selv forsøkte bistå, men ikke hadde kompetanse til dette. Foreldres manglende økonomi gav negative konsekvenser for rask og nødvendig krisehjelp. En advokat nevnte i denne sammenhengen en påfallende sammenheng mellom det å ha få ressurser og det å være dårlige foreldre.

En advokat hadde forhåpninger til endringer om økt omsorgskompetanse etter EMD-dommene. Andre advokater var tydeligere på at økt omsorgskompetanse og støtte til foreldre skulle vært gitt i flere år etter loven, og det uavhengig av om omsorgsevne var oppgitt.

En advokat tok opp brudd på menneskerettighetene i forbindelse med mennesker med handicap inkludert kognitive utfordringer. Advokaten forklarte hvordan man i Norge fratok foreldrene med lavere IQ barna, framfor å gi hjelp og støtte til å beholde eller se barna oftere. Dette var en problemstilling Bufdir har vært klar over siden 2014, og fikk råd om i rapporten de selv etterspurte; Kompetanseutvikling, kunnskapsspredning og nettverksbygging (Tøssebro, J. et al. 2014, s.156, 165). I tillegg kunne dette være brudd på en eller flere diskriminerende lover (Institutt for menneskerettigheter, 2014, s. 26).

3.3 Underspørsmål C

C. Hvilke endringer innen rettsvesenet har advokatene erfart som følge av EMD-dommene (og storkammerdommene), og hvilke tanker har advokatene om hva som bør endres eller bevares i dagens barnevernstruktur?

Underspørsmål C ble undersøkt via tre intervju spørsmål. Disse spørsmålene var av mer strukturell art. Et spørsmål handlet om endringer som følge av storkammerdommer. De to andre spørsmålene handlet om advokatenes prioriteringer av forbedringer og utfordringer innen barnevernsstrukturen.

Vi begynner med spørsmålet rundt hva advokatene tenker om konsekvensene av storkammerdommene i Norsk Høyesterett og EMD.

3.3.1 Intervjuspørsmål 7 om endringer etter EMD og storkammerdommene

7 Etter at Norge har blitt dømt i Den Europeiske Menneskerettsdomstolen, hva tenker du som advokat i dag om hvilke tilbakeføringsendringer vi vil kunne se framover?

Advokatene ser endringer som følge av EMD-dommene, samtidig som de fleste er tydelig på at endringer vil avta over tid og begrunner hva de ser. Alle 8 advokatene er representert i svarene.

«Min erfaring er at det har skjedd en stor endring i fylkesnemndene. ... Men vi skjønner vel ikke helt om det er dommene, jussen eller barnevernet.»

Dette var en viktig kommentar. Hva er egentlig årsaken til endringene som vi ser i dag og vil endringene vedvare?

«Jeg har nesten blitt overrasket, når de begynner å grille barnevernet. Så alle mine spørsmål tar dommeren.»

Her nevnte en advokat at dommerne har stilt flere kritiske spørsmål til barnevernet i sakene.

«Ja, etter EMD sakene, så er barneverntjenesten overraskende mye mer interessert i å tilbakeføre barn. Det har gått litt over natten, at plutselig så hadde de en annen tankegang, så det er nesten litt bekymringsfullt det også, hvis det var så lett. ... Men jeg har ikke sett at de kommer med det (tilbakeføringsplan) på eget initiativ.»

Her nevnte en advokat at barnevernstjenesten brått tenker nytt i forhold til tilbakeføring. Fortsatt har ikke advokaten sett tilbakeføringsplaner komme på eget initiativ.

«Vi ser at når saken går til omsorgsovertakelse, så legges det opp til et mye mer omfattende, samvær enn man så for 2 år siden. Ja, nettopp med tanke på at her skal det ikke settes opp så lite samvær at man stenger for en tilbakeføring senere. Det samværet som fastsettes skal være så barn og foreldre skal opprettholde ganske hyppig kontakt.»

Og så vil det selvfølgelig variere fra sak til sak, fordi i noen saker så skal jo ikke ungene tilbake. Fylkesnemnda og domstolene stiller litt andre spørsmål nå enn tidligere. Det blir veldig spennende, så ser jeg hvordan det her slår ut, og jeg håper jo også at det vil føre til større tillit til barneverntjenesten i samfunnet, fordi at den tilliten har jo vært litt sånn skral.»

Barnevernets endringer var økt samvær for ikke å «stenge» for framtidig mulig tilbakeføring. Endringene i fylkesnemnda og i domstolene handlet om annerledes spørsmål enn tidligere. Her håpet advokaten at endringene over tid skal føre til økt tillit til barnevernet, da tilliten har vært «skral».

«Så da er det jo om å gjøre å utsette de nye endringene i barnevernloven, til disse granskningene av sakene er ferdig. Fordi barn og foreldre får jo ikke større rettssikkerhet med de endringene som er foreslått, fordi den omhandler ikke noen prosessuelle rettigheter.»

Denne advokaten nevnte manglende prosessuelle endringer i loven, slik at rettssikkerheten i prinsippet ikke var forbedret. Advokaten sa også i intervjuet, at det var mange juridiske punkter i rettshjelpsloven som må forbedres.

Det ble sagt i intervjuet vider hvor viktig det var å få *advokater tidligere inn* i saker og hvordan foreldre må få *egne partsrettigheter*. Foreldre må få *dekket utgifter til advokat* og *få tilgang til bevisene*. Advokaten mente at rapporter/dokumenter blir ferdigstilt uten at privat part får mulighet for gjennomlesning.

«Det må jo bety at barnevernet må få enormt mye ressurser tilført om de virkelig skal jobbe med tilbakeføring, for det har de i praksis aldri gjort så langt i Norge. Så betyr jo det en enorm endring.» «Jeg har liten tro på at det blir en sånn enorm kulturendring, i alle fall.»

Her ble det nevnt manglende tilførte ressurser, slik at arbeid med tilbakeføring ikke kan skje. Da ressurser uteblir trodde ikke advokaten på *kulturendring* i barnevernet.

«Nei, fordi veldig ofte sier barnevernet at dette er en langvarig plassering. Det er en langtidsplassering, og da er det allerede nok til å ekskludere allerede mulige fremtidige planer.»

Advokaten har ingen tro på endringer innen dagens struktur. Så lenge man plasserer barn for oppvekst, så er fremtidige planer lagt.

Så langt har 7 advokater uttalt seg om mulige endringer i forhold til storkammerdommene i Norsk Høyesterett og EMD. Gjenværende advokat har argumentert med null-samvær i en sak i lagmannsretten etter at de tre kjente storkammerdommene fant sted i norsk Høyesterett i mars 2021 (HR-2021-474-A, HR-2021-475-A og HR-2121-476-A) (Lauvås, 2021, 4. mars).

Advokaten forteller først å ha sett tendenser til endringer som følge av EMD-dommene, men endret mening til at pendelen nå nesten var tilbake til utgangspunktet etter de norske høyesterettsdommene. Her kommer tre sitater fra gjenværende advokat:

«Mens nå opplever jeg at de argumentene som tidligere ofte ble brukt, får tilbake sin gyldighet. Det går på kultur-hensyn og så det er vel HR-2021-474-A som lister opp disse momentene.»

Her erfarer advokaten at pendelen snur, slik at man i Norge tar hensyn til og verner barnet, som et resultat av spesielt en av tre storkammerdommer i Høyesterett i mars 2021 (HR-2021-474-A).

«Jeg tolker nok i hvert fall de to; 474 og 475, mer som en presisering av hvordan man skal vurdere samvær, mer enn en plan om tilbakeføring. ... Og samtidig så opplever man i hvert fall fra psykologfaglig hold at vi er nok litt annerledes og kanskje strengere på en del sånne krav enn det resten av Europa er. Jeg tror nok at den pendelen etter hvert kommer til å justere seg litt mer tilbake, men ikke tilbake til der vi har vært. Og mitt inntrykk er jo egentlig at disse samværsavgjørelsene gjør nok at man er noe nærmere det man var tidligere ... Man kan jo se for seg at man kan argumentere for at det ikke skal være samvær for en periode, men at man ikke oppgir formål om gjenforening. Jeg hadde en sak i lagmannsretten og da var jeg veldig usikker på hvordan det skulle bli poengtert rettslig sett. At man rett og slett skal stoppe samvær, ikke å oppgi formålet med tanke om en mulig tilbakeføring på sikt. Men det gikk igjennom det altså.»

Dette er dårlig nytt for foreldre som venter på endringer som følge av EMD-dommene. Advokaten viser at null-samvær fortsatt er mulig etter storkammerdommene og det *uavhengig* av om *omsorgen er oppgitt eller ikke*. Tilbakeføring forblir et bakenforliggende mål i saker uansett om omsorgen er oppgitt eller ikke, men samvær kan stoppes midlertidig uavhengig av formålet, slik det har fungert tidligere. Advokaten sa videre:

«Det er ikke noe tvil om at målet er å få tilbake omsorgen. Men jeg har aldri sett at det konkretiseres hos barnevernstjenesten, selv om man jobber med det som et mål.»

Advokaten nevnte igjen et viktig moment, som manglende *konkretisering av målet om tilbakeføring i barneverntjenesten*.

EMD-dommene har også handlet om tvangsadopsjoner. På dette området vil det kunne skje betydelige endringer, uten at advokatene kom inn på temaet.

Av de åtte advokatene over, var det en som hadde erfart flere endringer enn de andre, og som hadde større tro og håp på fremtidige endringer. Geografisk tilhørighet kan ha en innvirkning på dette resultatet. Et fordypningsspørsmål til alle advokatene var om advokaten så tilbakeføringsplaner. Det var kun en advokat som så disse tilbakeføringsplanene:

«Nå ser vi det. (Tilbakeføringsplaner) ... Så nå ser man at det skjer, og det er kjempespennende. Så får man jo se hvordan det blir etter hvert da. Så jeg vil jo si at situasjonen i dag ser veldig annerledes ut fra mitt perspektiv i hvert fall, enn situasjonen for ca. 2 år siden.»

Advokaten tar et forbehold om å se om endringene vedvarer over tid. Denne advokaten var den eneste som hadde sett tilbakeføringsplaner og at tilbakeføringsplaner kom uoppfordret.

Svar på spørsmål 7

Advokatene så endringer etter storkammerdommene i Norge og i EMD, men hadde liten tro på at endringene ville vedvare. Det var noe usikkerhet om det var barnevernet, jussen eller domsavgjørelsene, som gav endringene. En advokat hadde mer håp og tro på framtidige endringer enn de andre. De øvrige advokatene hadde ulike begrunnelser for at endringer ikke ville vedvare. Begrunnelsene til advokatene for at varige endringer ikke ville vedvare var; mangelfulle prosessuelle endringer innen jussen, norske storkammerdommer fra mars 2021 som

skiller samvær fra formålet, plasseringer for oppvekst, norsk emosjonell barnevernstankegang ved omsorgsovertagelse, manglende konkretisering av målene og manglende tilførte ressurser til å styrke foreldre for å få gjennomført tilbakeføringer.

En advokat hadde alt vunnet fram i retten med null-samvær, uavhengig av formålet om gjenforening. Samme advokat sa det slik; pendelen er i ferd med å komme tilbake til tidligere gyldighet før EMD-dommene.

I undersøkelsen ble tvangsadopsjonsdommene i EMD ikke nevnt.

Vi skal se nå på hva advokater tenker om dagens barnevernstruktur.

3.3.2 Intervjuspørsmål 8 om forbedringspotensialet i barnevernet

8 *Nevn gjerne i en prioritert rekkefølge, gjerne 3 punkter, du som advokat skulle ønske hadde vært endret i dagens barnevern til det bedre for alle parter.*

Spørsmålet handlet om å se på foreldres ivaretagelse ut fra et strukturelt og overordnet perspektiv. Advokatene får uttrykke egne synspunkter om forbedringspotensialet i barnevernet. Alle advokatene svarte utfyllende, noe som tilsa i overkant av 24 svar. Svarene ble kodet og kategorisert ned til fire prioriterte hovedgrupper. Første prioritet ble vektet mer enn andre og tredje prioritet (og i noen tilfeller fjerde prioritet). Disse hovedgruppene presenteres etter hva advokatene samlet mente var viktigst og måtte forbedres.

Advokatenes prioritering av forbedringspotensialet så slik ut:

1. Advokatene ønsket juridisk bistand tidligere inn i sakene og økt juridisk kompetanse innad i barnevernstjenesten.
2. Et «bredere spekter» av hjelpetiltak til hjemmene, tilpasset de som trenger hjelpen.
3. Grundigere undersøkelser av sakene, lete etter ressurser hos foreldre og undersøke barns ønsker.

4. Advokatene ønsket strukturelle endringer og generelt høyere kompetanse inn i barnevernet.

Disse fire punktene var det størst bekymring rundt. Jeg kommenterer punktene etter deres prioriteringsrekkefølge.

3.3.2.1 Juridisk bistand, 1. prioritet

Rettssikkerhet ble verdsatt høyt av advokatene, men også beskrevet å ha inne store hull i dagens omsorgsovertakelsesprosesser. Utfordringene ble sagt var størst i forkant rettsprosessen.

Advokater nevnte at de hadde god erfaring med å komme tidligere inn i saker, slik at de fikk bidratt med økt rettsikkerhet, før, under og etter omsorgsovertakelsesprosessen og for å bedre samarbeidet mellom partene. Advokater bidro ofte til å etterspørre høyere spesialkompetanse som kulturtolker eller utvidet bruk av sakkyndige, i sakene. Advokater mente at ekspertise generelt ble for lite brukt. Advokater fant det viktig å komme tidlig inn i saker hvor foreldre hadde en annen etnisk bakgrunn av flere årsaker.

Det var viktig å bistå med samarbeid mellom partene i alle saker for å få beholde barna. Etter fattet vedtak om omsorgsovertakelse var det nærmest umulig å bistå med å få til endringer. Advokatene fant det vondt og på grensen til diskriminerende, at kun ressurssterke foreldre har muligheter til bistand før vedtak fattes og advokat innvilges. Det ble også nevnt at ikke alle foreldre har partsrettigheter.

Lønn til advokater for å kunne gjøre grundig arbeid, ble nevnt som viktig. Advokatene nevnte også at advokater måtte komme tidligere inn i kommunene. Dette får å få avvirket utvelgelsen av advokater barnevernet ønsket å samarbeide med og med de føringer det kunne medføre. Barnevernsansatte trengte også bistand i det som ble betegnet som Norges viktigste saker, og som også tilhører et juridisk internasjonalt og nasjonalt felt.

3.3.2.2 Hjelpetiltak til hjemmene, 2. prioritet

Et «bredere spekter» av hjelpetiltak til hjemmene, tilpasset de som trenger hjelpen, var ønsket av advokatene. Det ble sagt at mange foreldre ble vurdert til ikke å få hjelpetiltak. For andre foreldre manglet bredden i hjelpetiltakene og mer treffbare hjelpetiltak. Det ble uttrykt ønske om at «institusjonen» burde komme til hjemmet til familien, framfor at barn skal ut til «institusjonen».

Formidling av hjelp var vanskelig for advokatene å få oversikt over. Det kunne stå i papirer at foreldre hadde fått hjelpetiltak i form av betalt frukt og melk i skolen, eller andre økonomiske støttetiltak i forhold til fritid. Advokatene mente hjelpen bidro økonomisk, men ikke satte *foreldre i bedre stand*. Det ble nevnt at hjelpetiltak ofte ikke ble fulgt opp over tid. Årsakene til dette kunne være mange. Her oppfattet jeg at det hang et spørsmål i luften om foreldre ble prioritert tilstrekkelig, og om innsatsen stod i forhold til foreldres utfordringer som i utgangspunktet førte til å miste omsorgen.

Innholdet i hjelpetiltakene og kompetansen bak tilbudene var også vanskelige å måle og mangelfullt beskrevet. Det ble nevnt eksempler på at veiledere ikke hadde den kompetansen som var beskrevet. Spesielt var det vanskelig å vite hva konsulenter fra innleide konsulentfirma, hadde av kompetanse. Størrelsen på barneverntjenesten hadde stor betydning for kompetansen.

Skjønnsvurdering fra unge saksbehandlere ble generelt lite verdsatt fra advokatene. Advokatenes kunnskap om hvor mye som kan misforstås, kompleksiteten i saker og alvorlighetsgraden i sakene, tilsa at det trengtes; relasjonskompetansen, å kunne lese mennesker, tålmodighet, respekt og det å både forstå at mennesker har utviklingspotensialer, noe de mente mange unge ikke hadde kompetanse til.

Når det kom til å styrke foreldres omsorgskompetanse, falt dette bort ved vedtak om plassering av barn for oppvekst. Det var derfor særdeles viktig å få til godt samarbeid tidlig i prosessen.

3.3.2.3 *Grundigere undersøkelser, 3. prioritet*

Det neste advokatene prioriterte, var grundigere undersøkelser av sakene, og hvor det i undersøkelsene også ble lett etter ressurser hos foreldre og hva barna ønsket. Advokatene hadde ikke noe imot fasthet og tydelighet rundt forklaringene barnevernet gav, og var opptatt av at barnevernet inngav trygghet og tillit.

De fleste advokatene var bekymret for skjønnsvurderinger under undersøkelsene, som igjen dannet dokumentasjonsgrunnlaget forut for rettsprosessene. Det ble nevnt at dokumentasjonsgrunnlaget kunne inneholde feil, og at dokumentbunkene kunne inneha et høyt antall dokumenter. Det ble varslet om at dokumenter hadde blitt «ryddet bort». Andre sa det var viktig å hente inn journaler, ikke kun uttalelser, fra barnehage, BUP, skole og helsesøster, da uttalelsene kunne inneholde feil. Både undersøkelsen og dokumenter ble sett i sammenheng med unge saksbehandlere og manglende lønnsmotivasjon pga. stykkpris i sakene. Undersøkelsene

hadde ofte for ensidig søkelys på *feil og mangler* hos foreldrene. Situasjonene med «overvåkning» og observasjoner under undersøkelsene, medførte i tillegg ofte til kunstige og usikre situasjoner. Samtidig var konsekvensene store om foreldre ble tolket feil.

Advokatene nevnte ofte at barnevernet konkluderte for raskt i sakene, og at det var lett for saksbehandlere å si at foreldre ikke var samarbeidsdyktige eller veiledningsbare. Jeg hørte i intervjuene både undring og spørsmålstegn ved om foreldrene virkelig manglet samarbeidskompetanse.

Undersøkelsene og hvordan disse foregår har sitt utspring fra barnevernsstrukturen og de større strukturelle målene for arbeidet.

3.3.2.4 Advokatene ønsket strukturelle endringer og høyere kompetanse, 4. prioritet

Endringer i barnevernsstrukturen og barnevernskulturen var prioritet nummer fire. Ansvar for unge saksbehandlere, rutiner og undersøkelser ble lagt på strukturen og barnevernsetaten.

Endringer innad i strukturen ble foreslått, men også endringer som todelt barnevernstruktur eller total rekonstruksjon av strukturen, ble foreslått som fremtidig løsning. Med todelt barnevernstruktur mente man å lage et strukturelt skille mellom barnevernsavdelingen som undersøkte barnevernssaker, og avdelingen som følger opp familier etter vedtak om omsorgsovertakelse.

Strukturen og kulturen fikk krass kritikk og ble sammenliknet med andre profesjonsyrker. Flere advokater sammenlignet undersøkelser i barnevernet med undersøkelser i politiet. De sammenlignet nyutdannede barnevernspedagoger opp imot advokatfullmektiger og dommerfullmektiger. Barnevernspedagogen med 3 års utdanning, får undersøke familier og prosjektere saker forut retten, mens fullmektiger og rettsvesenet ikke får ta i barnevernssaker uten tilstrekkelig arbeidserfaring etter sine lange utdanninger. Barnevernskompetansen stod ikke i forhold til konklusjoner, vedtak, prosjektering og maktbruk.

Det ble sagt at saksbehandlere ikke utførte vurderingene alene. Her bemerket advokatene de som satt bak og godkjente arbeidet, uten å møte foreldrene, og at dette ville vært en utenkelig arbeidsmetode for advokater. Oppfattelse og tolkning ble da informasjon som ble formidlet til ledere bak i kulissene.

Turnover ble nevnt som en av mange faktorer som ødela tillitten i undersøkelsesperioden og som en stor strukturell utfordring. Turnover i barnevernet ble sammenlignet med hvordan advokater forsikret seg imot høy turnover og forklarte viktigheten av god kontakt med foreldre/barn. Advokatene hadde noen eksempler på for høye antall bytter av saksbehandlere i løpet av kun få måneder.

Kulturendringer trengtes på flere områder. En advokat varslet om dårlig kultur innad i etaten. Negativ omtale av foreldre innad i kommunen er ikke noe som bør skje i barnevernet. Kulturendringer handlet også om feil tolkning av teorier.

Svar på spørsmål 8

Svaret på den prioriterte rekkefølgen i startet med å ønske juridisk bistand tidligere inn i saker for foreldre og barn, men også faste advokater inn i barnevernet. Økt bruk av hjelpetiltak og det å finne treffende hjelpetiltak, var andre prioritet. Tredje prioritet var grundigere undersøkelser. Fjerde prioritet var endringer i barnevernsstrukturen, for å kunne tilrettelegge arbeidet bedre.

Vi skal nå se på siste intervju spørsmål, som fremstilles i presentasjonen med tilsvarende tabell.

3.3.3 Intervju spørsmål 9 om det som er bra innen barnevernet

9 *Nevn gjerne en prioritert rekkefølge, gjerne i 3 punkter, du som advokat finner bra med dagens barnevernordning.*

Dette kontraspørsmålet var vanskeligere for advokatene å svare raskt på. Det hendte advokatene ble overrasket over seg selv over hvor vanskelig dette spørsmålet var. Det framkalte banning, humring og latter. Dette var også det siste spørsmålet, og rekkefølgen på spørsmålene kan ha en innvirkning på at dette ble oppfattet vanskeligere.

Alle advokatene har nevnt under intervjuet at vi i Norge har et godt utviklet barnevern sett i europeisk og global sammenheng. Alle advokatene fant barnevernet nødvendig å ha. Akutt plasseringer ble også sagt å være nødvendig, og at noen barn trenger midlertidig plassering eller plassering for oppvekst.

Her kommer prioriteringen til advokatene med første, andre og tredje prioritet.

1. Advokatene fant barnevernsprinsippene, barnevernsloven og rettsinstanser nødvendige og gode.
2. Advokatene fant barnevernet som en viktig samfunnsinstitusjon.
3. Advokater fant saksbehandlere som gode og «engler» i de fleste saker.

Advokatene har selv møtt mange gode saksbehandlere opp igjennom i sine yrker. Når det kommer til omsorgsovertakelsessakene, stilte de høye krav til saksbehandlere og undersøkelser, da konsekvensene var store.

Jeg skal utdype hva svarene til advokatene innebærer.

3.3.3.1 Barnevernsprinsipper, barnevernslover og rettsinstanser

Barnevernsprinsipper, barnevernslover og rettsinstanser ble nevnt som nødvendige og gode prinsipper. Utfordringene var heller at prinsippene ikke alltid ble praktisert. «Barnets beste» ble nevnt som det viktigste prinsippet. Retningen barnevernet arbeidet med, som mindre tvangsbruk, ble beskrevet som bra og riktig, og var noe statistikkene viste. Advokatene mente at veien for endringer innen barnevernet var langt fra ferdig.

Menneskerettigheter, norsk barnevernslov, norsk rett og EMD-dommene ble beskrevet som gode lover og rettsinstanser. I rettsinstansene fikk foreldre for første gang gi sin versjon av saken gjennom kontradiksjon. Kontradiksjon ble nevnt som bra i internasjonal sammenheng, men flere advokater gav uttrykk for å ha høyere krav til gjennomføring og samarbeid i forkant av rettssakene.

3.3.3.2 Barnevernet

Barnevernet ble nevnt som en nødvendig og livsviktig samfunnsinstitusjon, som var satt til å først og fremst ivareta barna, men også deres familier. Det ble sett på som helt nødvendig at foreldre i noen tilfeller ble «overvåket» om de var ignorante overfor barn.

Barnevernet ble beskrevet som å ha rett utvikling i forhold til færre akuttsaker. Dette var en positiv utvikling i forhold til statistikken. Det ble også nevnt at norsk barnevern var bra om en sammenligner med andre europeiske land.

3.3.3.3 Saksbehandlere

Saksbehandlere ble nevnt, men nå med positiv omtale. Under denne prioriteringen ble dyktige saksbehandlere nevnt som «engler» i barnevernet. De skapte trygghet og ro i vanskelige situasjoner og mange hadde kompetanse, erfaring, empati, omsorg og livserfaring. Alle hadde møtt mange dyktige saksbehandlere.

Kompetansen innad i barnevernet var økende, ifølge advokatene, og noe som var positivt. Etterutdanning av ulike mastere var nå mer vanlig i større barnevernssammenslåinger, og noe som ble sett som svært positivt.

Svar på spørsmål 9

En prioritert rekkefølge av hva som var bra med norsk barnevern begynte med barnevernsprinsipper, barnevernslover og rettsinstanser. Advokatene fant norsk barnevern som en viktig samfunnsinstitusjon. Advokatene fant saksbehandlere gode i de fleste saker.

Advokatene valgte å prioritere prinsippene i de store strukturelle forordningene øverst, da mange var kritiske til gjennomføringen i ufrivillige saker. Vi skal nå se på svaret til underspørsmål C, før vi ser på drøftingen av noen saker advokatene tar opp og gjør opp status for undersøkelsen.

3.3.4 Spørsmål C besvares

C. Hvilke endringer innen rettsvesenet har advokatene erfart som følge av EMD-dommene (og storkammerdommene), og hvilke tanker har advokatene rundt hva som bør endres eller bevares i dagens barnevernstruktur?

Disse strukturelle forordningene har advokatene svart på ut fra tre intervju spørsmål og fordypningsspørsmål. På spørsmålet om endringer etter storkammerdommene må det legges til at tidsperspektivet etter EMD-sakene er kort, og at man ikke ser konsekvensene fullt ut, eller kjenner til om det kommer prosessuelle endringer framover.

Advokatene ønsket endringer velkommen, men fant ikke tilstrekkelig grunnlag for å tro at endringene man så i dag ville vedvare. Disse endringene man ser i dag kjenner man mindre til

om kommer fra dommerne, jussen eller barnevernet. Vi kjenner lite til hvor lenge endringene vil vedvare.

Manglende framtidig tro på endringer over tid ble forklart med en fragmentering av formålet og manglende konkretisering av målet om tilbakeføring i barneverntjenesten. Advokaten har her vist at om barnevernet vurderer plassering for oppvekst, så vil samvær kunne behandles uavhengig av formålet om mulig gjenforening. Det kan gis midlertidig null-samvær etter barns behov i alle saker i dag. Dette gis uavhengig av formålet om gjenforening finnes eller ikke. Advokatene, med unntak av en, hadde ingen tro på langsiktige endringer uten tilførte midler og prosessuelle endringer.

EMD-dommene har også handlet om tvangsadopsjon, noe advokatene ikke kom direkte inn på.

Advokatene nevnte i prioritert rekkefølge utfordringer i dagens norske barnevernsstruktur. Første prioritet var et ønske om juridisk bistand tidligere inn i saker, og juridisk kompetanse inn i barnevernet. Det ble nevnt mange viktige endringer som hver for seg og sammen ville kunne bidra til økt rettssikkerhet. Advokatene hadde stor tiltro til norsk rettsvesen, lover og barnevernsprinsipper, men mindre tillit til prosessen i barnevernet i forkant av vedtak. Det ble nevnt som svar her at om de kom tidligere inn i sakene, så kunne de bistå i låste situasjoner og få til bedre kommunikasjon, noe de hadde god erfaring med. Advokatene får dessverre kun hjulpet ressurssterke foreldre, som klarer å få advokater tidligere inn i sakene. Etter at barnevernet har fattet vedtak var det vanskelig å få til endringer i sakene.

Andre strukturelle utfordringer som ble nevnt var mangel på et bredt spekter av hjelpetiltak tilpasset de som trenger hjelpen, og grundigere undersøkelser av sakene hvor foreldres ressurser og barns ønsker også ble undersøkt. Økt kompetanse i disse sakene var et gjennomgående ønske og hvor unge saksbehandlere ble hyppig nevnt i forhold til liten livserfaring, lav utdanning i forhold til makt og kompleksitet i saker. Det har nylig kommet et lovforslag om å kreve mastergrad i barnevernsfaglig utdanning for å jobbe i barnevernet (Barne- og familiedepartementet etter 2031, 2021, s. 42).

Viktigst i strukturen var lovverket bak barnevernsprinsipper, barnevernslover og rettsinstanser. Advokatene fant «barnets beste» som det viktigste prinsippet. Viktigheten av overvåking av ignorante foreldre ble nevnt. Det ble også nevnt at barnevernet jobber i rett retning, som gjenspeiler seg i statistikken ved bl.a. nedgang i antall akuttsaker. Saksbehandlere kom på

tredjeplass av det som fungerte godt og med positiv omtale som dyktige og «engler». Dyktige saksbehandlere hadde oversikt, kompetanse, mye erfaring, empati, omsorg, livserfaring og skapte trygghet og ro i vanskelige situasjoner. Alle hadde møtt dyktige saksbehandlere. Når det kom til tvangssakene hørtes det ut som advokatene forventet høyere kompetanse hos saksbehandlerne.

Advokatene kommenterte ofte selv at de kom inn i utfordrende og betente saker. Det var viktig for dem å poengtere at det fantes mye bra barnevernsarbeid.

Vi skal nå se på funnene og drøfte funnene i forhold til tidligere forskningsresultater, relevans, validitet og refleksivitet.

4. Funn og drøfting

Jeg har vektlagt å være transparent i undersøkelsen, slik at sitatene har blitt detaljert fremstilt med eksempler fra advokatene. Jeg har vektlagt å tydeliggjøre forskningsprosessens undersøkelsesstrategier og analysemetoder. Dette for å styrke reliabiliteten (Silverman, 2011). Om kritiske lesere blir overbevist om at forskningen er rett gjennomført, har jeg oppnådd reliabilitet (Thagaard, 2013, s. 202). Når det gjelder forskningens validitet, handler det om tolkningen forskeren kommer frem til i forhold til resultat, og om problemstillingen er besvart på en god måte (Thagaard, 2013, s. 204).

Funnene skal drøftes ut fra aktør og struktur perspektivene, og ses i sammenheng med tidligere forskningsresultater. Slik kan en bedømme funnene ut fra kriterier som relevans, validitet og refleksivitet.

Jeg skal først minne om problemstillingen før vi går til funnene.

Hva kan advokaters erfaring med å representere barnevernsforeldre lære oss om å ivareta foreldrene?

4.1 Innledning om funn

De fleste funnene jeg gjorde i undersøkelsen var i hovedsak kjente utfordringer fra tidligere litteratur og forskning. Når det gjelder tidligere forskning har barnevernet fått kritikk for

manglende nasjonal standard og systematisering. Det skal derfor utlyses forskningsprosjekter framover som skal systematisere og undersøke ulike perspektiver ved meldings- og undersøkelsesarbeidet i barnevernet. Dette er alt satt i gang, og første av fem delprosjekter heter «Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning» (Vis, Lauritzen & Fossum, 2016).

Jeg har også gjort funn som jeg ikke har funnet omtalt i litteratur eller forskning, da advokaters perspektiv ikke har vært en del av tidligere forskningsmateriale. Et av disse funnene var om det høye antallet «hull» i rettssikkerheten, hvor vanskelig det var å få snudd en sak etter vedtak om omsorgsovertakelse, og de foreløpige resultatene som følge av storkammerdommene i EMD og i norsk høyesterett. Funnet om «Rettsikkerhetsutfordringer i 28 punkter:», på side 48, viser hvor mange områder som trenger økt rettsikkerhet. Det *totale antallet* rettsikkerhetsmangler, hvor flere av disse utfordringene kan inntreffe samtidig, er et funn i seg selv. Vi forstår også at når rettsikkerheten svekkes, så svekkes tillit, viljen til samarbeid og god kommunikasjon, og vi forstår at avmakten kan bli stor.

Når det gjelder hvordan Norge skal gripe an storkammerdommene, er dette fortsatt på et tidlig stadium. Storkammerdommene er så langt ikke fulgt opp med prosessuelle eller økonomiske endringer. Det er ukjent om det vil komme endringer.

Vi skal først se på funnene ut fra aktørperspektivet. Ikke alle funn drøftes i like stor grad.

4.2 Aktørnivå

Funnene jeg viser her er ut fra advokaters erfaring om foreldrene og fra advokatenes egne synspunkter og perspektiv. Funnene handler om foreldre med annen etnisk bakgrunn, foreldre med kognitiv lav funksjon, funn om manglende hjelpetilbud/omsorgskompetanse og funn om hvem som hjelper foreldre med krise og sorg. Jeg har til slutt med en organisasjon for barnevernsforeldre.

Jeg starter med det advokatene samlet var mest bekymret for; foreldre med annen etnisk bakgrunn.

4.2.1 Foreldre med annen etnisk bakgrunn

Det fantes en bekymring rundt funnet; *manglende bruk av eksterne kulturtolker eller brobyggere i saker med minoritetsbakgrunn*. Behovet for kulturtolker er kjent i

barnevernsstrukturen og tatt mer på alvor i senere tid. Advokatenes erfaring var at det manglet å ta i bruk eksisterende kompetanse på feltet. Advokatene stilte spørsmål ved om kompetansen var ukjent rundt om i landet og undret seg over årsaken til manglende bruk.

I dag kan man ta en videreutdanning (30 studiepoeng) i «Minoritetskompetanse i barnevernet». Dette for å kunne styrke barnevernsansattes kompetanse i møte med barn og familier med minoritetsbakgrunn (VID, 2021). Dette tilbudet ble omtalt som et minimum og langt fra ekspertisen som Judith van der Weele tilbyr. Ekspertise er et område som advokater kan bistå med å finne, om de kommer tidligere inn i saker. Foreldre med minoritetsbakgrunn har ofte ikke ressurser til å nyttiggjøre seg advokat. Foreldre med annen etnisk bakgrunn har i tillegg ofte utfordringer med språket.

Funnene om mangelfull tolkning og forståelse i retten, og kjennskap til innhold i dokumenter før og under en retts sak, er et alvorlig rettssikkerhetsproblem. Dette er erfaringer advokatene beskriver skjer før og under selve retts sakene/nemnda. De beskriver dette med eksempler og sier at foreldregruppen mangler rettssikkerhet. Rent praktisk handler dette om tolkning i forkant av retts saken, tolkning av dokumentene i forkant av retts saker og tolkning under retts saker.

Antall språk som skal tolkes er økende og tolkekompetansen er svært varierende. Tolkekompetansen skal kunne oversette språket, men også bringe videre rett forståelse for det som tolkes. Advokatene viste til manglende mulighet for oversettelse av norske begreper/terminologier, da det ikke fantes tilsvarende ord eller forståelse i foreldrenes kultur. Det ble nevnt at norsk emosjonell oppdrageromsorg var utfordrende å forstå, og inneholdt nye og fremmede tanker sammenlignet med den praktiske oppdragerkultur. Når det i tillegg manglet ord for begrepene i foreldres språk og kultur, ble tolkningen usammenhengende og lite forståelig.

Vi kan forstå at språkbarrierer er utfordrende for barnevernet i forhold til ord, forklaringer og tidsbruk. Det er forståelig at det i tillegg blir utfordrende å snakke *med* og ikke *til* foreldre mens en undersøker om det skjer overgrep i forhold til norsk lov og norsk forståelse av oppdragelse under språkbarrierer.

Bufo har tidligere bestilt en rapport fra Ipsos; «Tillit til barnevernet blant personer med innvandrerbakgrunn» (Ipsos, 2017). Der går det klart fram hvordan foreldre med innvandrerbakgrunn har dårligere tillit til norsk barnevernstjeneste, enn de har til andre norske

offentlige institusjoner. Om dette skyldes negativ omtale i inn- og utland, erfaringer de har med fra eget hjemland eller erfaringer i møte med norsk barnevern, er ikke kjent. Studier fra USA beskriver diskriminering av innvanderforeldre i USA, i form av økt antall undersøkelser og mindre hjelpetiltak før omsorgsovertagelse. Forskning fra USA er trolig lite overføringsbar til norske forhold, men det bør undersøkes også i Norge om det er fare for at foreldre med annen etnisk bakgrunn blir diskriminert. Norsk barnevern står i fare for å være *etnosentriske* om de velger *norske perspektiver som kriterier* for barneoppdragelse, eller ser på andres kulturer som *uforanderlige, ikke-vestlige* eller i forhold til *klesdrakter* (Vis, Lauritzen & Fossum, 2016, s. 54f).

Advokatene var i intervjuene opptatt av menneskerettigheter og juss. Nest etter stor bekymring for foreldre med annen etnisk bakgrunn, fantes en bekymring for foreldre med lav kognitiv funksjon.

4.2.2 Menneskerettigheter og lovbrudd

Funn av brudd på menneskerettigheter i forhold foreldre med lav kognitiv funksjon, er et tema det snakkes mindre om. Funnet er omtalt i forskning, uten at det har skjedd endringer overfor foreldrene på dette området. Bufdir bestilte rapporten for å få økt kunnskap og for å se på mulige tiltak overfor mennesker med kognitive utfordringer. I rapporten antok man at mellom 30 og 50 prosent av barna til foreldre med ulike kognitive utfordringer ble omsorgsplasserte. Det tilsvarer ca. 1/5 av alle omsorgsovertagelser i Norge. Foreldregruppen er ikke en ubetydelig størrelse. Rapportens konklusjon foreslo kompetanseutvikling (i barnevernet), kunnskapsspredning og nettverksbygging for å hjelpe familiene videre (Tøssebro, J. et al. 2014, s.156, 165).

Det danske «Institut for menneskerettigheder» omtaler retten til familieliv i artikkel 8 i FN's menneskerettigheter. En artikkel som gjelder for mennesker med fysisk eller psykisk handicap. Gjennom FN's handicapkonvensjons artikkel 23, forplikter staten seg til å støtte foreldrene som omsorgstakere, og sikrer at foreldre med handicap ikke fratras barn utelukkende ved å vise til deres handicap (Institut for menneskerettigheder, 2014, s. 5).

I tillegg finnes en fare for *multidiskriminering* av foreldrene:

«I forhold til tvangsfjernelser af børn er der en risiko for, at der kan ske diskrimination på grund af handicap og køn og etnicitet. Kvinder dominerer stadig som primære omsorgspersoner for børn, og der vil derfor være en risiko for, at indgreb i retten til at

være foreldre rammer kvinner særlig hårdt» (Institutt for menneskerettigheter, 2014, s. 26).

Som vi har sett tidligere er de fleste som mister omsorgen alenemødre, gjerne med utenlandsk opprinnelse, og som i tillegg kan ha lav kognitiv funksjon. Bekymringen til advokaten viser seg å være velbegrunnet, og bruddet på menneskerettigheten advokaten nevnte reelt. Norge må ta stilling til sitt forhold til foreldregruppen og menneskerettigheter.

En annen advokat stilte spørsmålstegn ved noe advokaten ofte så, som var en sammenheng mellom dårlig økonomi og manglende omsorgskompetanse. Dette fant advokaten bekymringsfullt. Vi skal nå se etter om det finnes et slikt sammenfall.

4.2.3 Sosioøkonomiske sammenfall

Advokaten nevnte spesielt foreldregruppen med dårlig sosioøkonomi, og hvor advokaten fant det mistenkelig hvor ofte dårlig økonomi sammenfalt med manglende omsorgskompetanse. Observasjonen til advokaten samstemmer med data fra utlandet hvor lav inntekt og utdanning øker inngripen i familier. Marginaliserte familier med sosioøkonomiske utfordringer fikk oftere opprettet barnevernssaker enn der familiene hadde god økonomi og høyere sosioøkonomisk status, uavhengig av alvorlighetsgraden. Det er uklart om disse dataene kan overføres til norske forhold. I to norske studier fant man at saksbehandlere som opprettet saker, hadde mindre søkelys på utdanning og inntekt, og mer på kjennetegn ved *barn og familie* (Vis, Lauritzen og Fossum, 2016, s.45-52).

Christiansen og Anderssen (2011) intervjuet 109 saksbehandlere. Resultatet av studien viste at saksbehandlere hadde fokuset rettet mot foreldrene og deres foreldrekompetanse mer enn mot *barna*, og mot *samhandlingen mellom foreldre og barnevernet*. Det ble tatt mindre utgangspunkt i barnas ståsted og egne erfaringer, men mer om foreldres ståsted (Christiansen & Anderssen, 2011, s 200-214). I en studie av Juul (2010) var funnene, at saksbehandlerne baserer seg mye på psykologisk kunnskap og innhenter informasjon om *foreldrenes barndom, samspill i familien, samt individuelle beskrivelser av barn og foreldre* (Juul, 2010).

På dette området er det behov for mer forskning. Det er i tillegg viktig å legge merke til at forskningen fant *samhandling med barnevernet* ble vektlagt av saksbehandlere, og hvordan foreldres barndom og situasjon var mer viktig for avgjørelsene enn barns ståsted. Dette er også noe advokatene har sagt.

Bekymringene for foreldrene ble ikke mindre når advokatene fikk spørsmål om hjelpetilbud og omsorgskompetanse. Dette temaet gikk ofte over til å klage på individuelle skjønsmessige vurderinger av unge saksbehandlere. Noe ble tillagt juss-utfordringer og noe ble nevnt som vanskelig å snu saker etter at det er fattet vedtak. Vi skal se på manglende hjelpetilbud og manglende tilbud om omsorgskompetanse ut fra disse perspektivene.

4.2.4 Hjelpetilbud og omsorgskompetanse

Funnet om manglende hjelpetilbud og manglende økt omsorgskompetanse var noe foreldrene ikke fant tilstrekkelig ifølge advokatene. Det ble i tillegg beskrevet fra advokatene at hjelpetilbud ofte ikke var treffende og at det manglet en bredde av hjelpetilbud. I mange saker fikk ikke foreldrene tilbud i det hele tatt. Advokatene var klare på at det var lett for barneverntjenesten å konkludere med at foreldre ikke var veiledningsbare eller ikke ville evne å nyttiggjøre seg tilbudet.

Advokatene var tydelige på at relasjonskompetansen var avgjørende for å få med foreldre i en god prosess, og at skjønsvurderinger var et svakt ledd i hele prosessen. Flere av advokatene poengterte gjentagende ganger saksbehandlers alder og kunnskap i forhold til makten de utøver, sammenliknet med politiets og advokaters arbeidsmetoder og at de jobbet innen et juss-felt i noen av Norges viktigste saker. Skjønsvurderinger ble nevnt så ofte, at jeg tar derfor med skjønsvurderinger versus de mer strukturelle og håndfaste undersøkelsesmetoder. Denne skjønsvurderingsdiskursen er både en aktør- og en strukturell utfordring da konsekvensene av nasjoners politikk får direkte betydning for aktørene. Jeg skal vise til forskning og metoder på området og hvordan det gjøres ut fra en sosialdemokratisk vs. liberalistisk tankegang.

4.2.4.1 Undersøkelse basert på struktur vs. skjønn i inn- og utland drøftes

I utgangspunktet blir det biologiske prinsippet vektet høyt i vurderingene til barnevernet, men barns emosjonelle behov vektes høyere. Vektingen i Norge foregår i hovedsak etter skjønsvurderinger framfor de mer strukturelle skjematiske- og risikopredikeringsmetodene vi kan finne i England, USA og Australia. Dette fører igjen til ulike opplevelser og erfaring av inngripen, overvåking og makt, og prosessene blir derfor ulike (Samsonsen & Willumsen, 2014, kap. 5). Risikopredikeringen, eller farlighetsgraderingen, gjøres i England gjennom programmet «The Common Assessment Framework» (CAF) for å unngå barnedød. Undersøkelsen avsluttes med klassifiseringene «gul sak» (Child in Need) eller «rød sak» (Child Protection). Femten prosent av sakene ender med «rød sak» (Peckover, Hall & White, 2009, s. 136-147). Disse 15

prosentene av undersøkelserne kommer i offentlige registre, slik at barna fanges opp via dataregistrene av helsesøster, lege, politi og sykehus. Etter pålagte hjelpetiltak er målet å få barnet fra «rød sak» ned i «gul sak» og til slutt komme ut av systemet. Dette er en stor inngripen tidlig i prosessen for *om mulig å ivareta familien på sikt*. Det at familier ikke splittes unødvendig, i tråd med menneskerettighetene, er en viktig vektlegging i en liberalistisk tankegang (Samsonsen & Willumsen, 2014, s. 103).

Norske barnevernsundersøkelser gjennomføres i stor grad etter skjønnsvurderinger, ønsker så få inngrep i og rundt familien som mulig, og er varsomme på et tidlig stadium i prosessen. Den kommunale barneverntjenesten klassifiserer i hovedsak undersøkelsen etter to paragrafer; BVL § «4-4 undersøkelse» (hjelpetiltak) eller § «4-12 undersøkelse» (omsorgsovertagelse). Dette gir noen juridiske føringer for om man kvalifiserer til hjelpetiltak eller omsorgsovertagelse. Norge har ingen nasjonale standardiserte føringer i sin sosialdemokratiske tankegang (Samsonsen & Willumsen, 2014, s. 102). Klassifiseringen avgjør i hvilken grad ulike tiltak settes inn.

Samsonsen og Willumsen (2015) undersøkte *strukturerte undersøkelser* etter den engelsk AF-modellen opp imot norske skjønnsvurderte undersøkelser. Samsonsen og Willumsen (2015) intervjuet norske og engelske foreldre. Erfaringene og resultatene fra barnevernsundersøkelsen var ikke så ulike i disse to landene. Funn var at foreldrene var mer opptatt av hvilke følelser en undersøkelse gav, framfor verktøy og systemer som ble brukt. Forfatterne mener strukturerte utredninger gjør maktforholdet mellom foreldre og saksbehandlere tydeligere, mens man i Norge vektlegger relasjonsbygging og skjønn, som skjuler maktdimensjonen mer som i uformell makt. Forfatterne råder til en tydeligere maktdimensjon og tydeligere framgangsmåte i undersøkelsene for Norge. Engelske saksbehandlere ønsket mer bruk av skjønn. Norske saksbehandlere ønsket seg noe mer struktur, men mindre byråkrati rundt undersøkelsesprosessen (Samsonsen & Willumsen, 2014; Vis, Lauritzen & Fossum, 2016, s. 25).

Uansett overordnede politiske føringer og nasjonale rammeverk og strukturer i England, Norge eller Australia, ble undersøkelsesprosessen for aktørene selv opplevd som invaderende, og medførte en rekke negative og vonde følelser for foreldrene. De erfarte mistenkeliggjøring, stigmatisering, å bli vurdert som utilstrekkelige foreldre, å bli gransket, å bli bedømt, angst, frustrasjon, skam, maktesløshet og mer. Konsekvensene av disse følelsene var at foreldre selv deltok i mindre grad i prosessen (Samsonsen & Willumsen, 2015; Harris, 2012, s. 180-190; Vis, Lauritzen & Fossum, 2016, s. 42).

Advokatenes ønske om mer struktur i undersøkelsene, er i samsvar med råd forskere har gitt. Uansett undersøkelsesform, beskrives det kaotiske følelser i stressede situasjoner som følge av undersøkelsene, erfaring av urett i prosesser og som ender med lavere deltagelse i sakene fra foreldre. Her blir lovbrudd og rettssikkerhetshull forklart som en del av årsaksforholdet. Da er det som advokater sier lett for barnevernet som den sterke part å konkludere med manglende gjennomføring av tiltak.

Det er i forskning kommet fram flere årsaker til at foreldre kan finne samarbeidet med barnevernet vanskelig. Det er kommet fram en rekke årsaksforklaringer som ikke handler om juss eller som nevner juss i stor utstrekning, utover evt. brudd på barnevernsloven. I Tor Slettebø sin doktoravhandling nevner han manglende verdighet hos foreldre, som et vanskelig og vondt fenomen, og som blir ytterligere forsterket i kontakt med barnevernet. Slettebø har undersøkt foreldre som mister omsorgen, og som erfarer følelsen av stigma og tap, og som erfarer å miste styringen over sine liv. Slettebø henviser til Ericsson som skriver om foreldregruppen som ikke kan løsrive seg fra de sosiale betingelsene de lever under og som påvirker øvrig samfunnsdeltagelse (Ericsson, 2003, s. 9-14; Slettebø, 2008, s. 163).

En del av Slettebø sin konklusjon i avhandlingen omhandler foreldres erfaring med å medvirke i egen sak, behovet for terapi og hvor viktig relasjonene til både saksbehandlere og terapeuter var. Foreldre som fikk hjelpetiltak, var mer tilfredse enn de som ikke fikk hjelpetiltak. Foreldre likte å medvirke i egen sak, men erfarte å *ikke få påvirket egen sak*. Slettebø skriver at de manglet *forutsetninger* for å påvirke egen sak. Foreldrene var entydige i sin kritikk av manglende oppfølging etter BVL § 4-16, etter en omsorgsovertakelse. Slettebø sin konklusjon er klar på at barneverntjenesten ikke følger opp lovens intensjon (Slettebø, 2008, s. 268).

Advokatene jeg har intervjuet svarer i samsvar med forskning på disse punktene også. Advokater har sagt at foreldre; ønsker hjelpetiltak, er sterk kritiske til ikke å få hjelpetiltak, relasjon til saksbehandlere med relasjonskompetansen er viktig og det er vanskelig for foreldre og advokater å påvirke saker, spesielt etter fattet vedtak.

Advokatenes løsning på utfordringene var å få advokater tidligere inn i sakene til foreldre, barna og barnevernet. Her hadde advokatene god erfaring med å få til endringer på tidlig stadium i barnevernssaker. Foreldre fikk hjelp med kommunikasjon, forklaringer, samarbeid og råd.

Foreldre trengte å bli trygge, og å få hjelp til å takke ja til hjelpetiltak. Tillitsutfordringene til barnevernet kunne på denne måten styrkes framfor å svekkes og jussens ivaretas bedre.

Det fantes en forutsetning for at advokaters løsning ville virke, og det var viktigheten av at advokatene oppmuntret og motiverte til å samarbeide med barnevernet. Her var advokatene klare, at en fiendtlig innstilling ville være ødeleggende for sjansen for å beholde barna. Advokatene ønsket i tillegg, som foreldrene, at man i noen saker i undersøkelsesperioden også lette etter ressurser hos foreldre. Advokatene nevnte også rettssubjekt, som vi skal se på nå.

4.2.4.2 *Rettssubjekt*

En advokat nevnte *fraværet av advokat overfor barna* og hvor lite barn forstår av konsekvensene av hva de sier og sitt eget beste.

En annen advokat nevnte norsk begrensning *for rettssubjekt på 15 år*, og vil at grensen endres i tråd med EMD. Begge advokatene tar opp viktigheten av å verne barn i forhold til sak og lovverk. Begge advokaten fant dette diskriminerende;

«Men i Norge så har vi en litt uheldig diskriminerende regel som diskriminerer på alder mer enn det faktisk praktiseres fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen» (informant).

Stang og Sandberg skriver at barns rettssubjekt står svakt (Stang & Sandberg, 2007). I tillegg skriver Gry Scholz Nærø, statsviter (PhD) og journalist (NJ) og Norges representant og nestleder i Nordiske Komiteen for Menneskerettigheter, at barn har rett på advokat i barnevern- og barnefordelingsaker i henhold til praksis i EMD og klar tolkning av EMK artikkel 8 («Retten til privatliv, familieliv, hjem. og korrespondanse. ...») osv.). Hun skriver;

«Ettersom menneskerettighetene har forrang over nasjonal lovgivning, j.fr menneskerettsloven § 3, er barnevernlovens aldersgrense uforenlig med EMK art. 8 og må derfor vike» (Scholz Nærø, 2010).

FNs barnekomité kommer i tillegg med en rekke kritikk og anbefalinger ovenfor Norge når det gjelder barnevern (FN, u.å.).

En tredje advokat tok opp at *foreldre bør få partsrettigheter* i saker. Hetland skriver i «Barnevernsportalen», og forsøker å forklare dette lettfattat. Partsrettigheter er avhengig av både

sakens og foreldres status. Foreldre med foreldreansvar er i utgangspunktet parter i alle saker som gjelder barnet. Det avgjøres i tillegg dersom foreldre er gift, hvem som har foreldreansvar og om en part er fratatt omsorg tidligere. Om saken når fylkesnemnda, så skriver Hetland at foreldre med foreldreansvar alltid vil regnes som part i saker for fylkesnemnda, selv om de ikke har den daglige omsorgen. Dette er fordi tvangsvedtak etter barnevernloven alltid vil gripe inn i foreldreansvaret.

Ved å få partsstatus sender man et signal om at det forventes at begge foreldrene tar ansvar for barnet. Så er det flere forhold som spiller inn. I barnevernsportalen står det:

«Vurderingen av om foreldre uten fast omsorg skal ha partsrettigheter beror på om vedtaket eller avgjørelsen kan sies å rette seg mot dem, eller om det direkte gjelder dem, jf. forvaltningsloven § 2(1)e» (Hetland, u.å.).

Jussen i barnevernet er ikke for amatører. Det er også hva jeg hørte indirekte i møte med advokatene i intervjusituasjonen når de tar opp varsler, diskriminering, antall rettssikkerhetshull og ønsket om å få komme tidligere inn i saker og inn i barnevernet. Ellers blir det vanskelig å få snudd en sak etter vedtak.

4.2.4.3 Vanskelig å snu etter vedtak

Funnet om hvor vanskelig det var å snu et vedtak, var et viktig funn. Advokatene var tydelig på hvor vanskelig det var å få endret en sak etter at barnevernet hadde fattet vedtak i § 4-12 og skrev sak til fylkesnemnda. En advokat nevnte en erfaring hvor en dommer ba partene om å diskutere muligheter for forlik, men at selv da fantes det ingen vilje fra barnevernet å forsøke forlik. Jeg har ikke funnet studier som bekrefter advokaters innflytelse eller manglende innflytelse på saker i perioden fra vedtaket fattes om §§ 4-12, 4-8 annet ledd og til fylkesnemndsbehandling. Det har også vært vanskelig å finne tall som viser barnevernets medhold i fylkesnemnda, og som sier noe om omfanget av saker. Jeg fant «Barnevernsadvokatene, Sjødin, Meling & Co», som hadde søkt offentlig innsyn for å finne tilsvarende tallmateriale. I 2020 fikk barnevernet medhold i 575 av 655 hovedsaker (som tilsvarer ca. 88 prosent). I tilbakeføringssaker samme året fikk barnevernet medhold i 370 av 383 saker (som tilsvarer ca. 97 prosent). I akkutsaker samme år fikk barnevernet medhold i 1160 av 1194 saker (tilsvarende 97,15 prosent) (Barnevernsadvokatene, u.å.).

Andelen av saker i fylkesnemnda der barnevernet får med er oppsiktsvekkende høyt. Prosentene i medholdsakene i fylkesnemnda er høye. De private parter (foreldre/barn) sliter med å få medhold. Dette kan skyldes at barnevernet har undersøkt sakene godt i forkant, eller valgt å fremme de rette sakene på barns vegne. Det kan også være som Barnevernsadvokatene foreslår, et uttrykk for at det offentlige sitter på bevisbyrden i de sakene de fremmer, og vil kunne fremme de sakene de mener de vil vinne. Dette er gode tall for barnevernet, men vanskeligere tall for foreldreaktørene. For å få til endringer i barnevernssakene på vegne av barna og foreldrene, er det nødvendig å sikre at kommunikasjonen og tillitten blir etablert, og at hjelpetiltak og nødvendig ekspertise etterspørres. Selv om barnevernsfaglige har gode hensikter og selv erfarer å gjøre en god jobb i forhold til yrket, så møter de foreldre med ulike og ofte store utfordringer og som blir «små» i møte med barnevernet, inkl juss og tall som framkommer her. Jo lenger jeg selv dykket ned i undersøkelsesmaterialet, er det ikke vanskelig å se for seg at det lett kan oppstå en avmakt for foreldre, manglende tillit og det før kommunikasjon er etablert. For meg danner det seg gjennom undersøkelsen en forståelse av hvor viktig og nødvendig det er å få etablert tillit helt i starten, da denne relasjonen blir et kritisk skjæringspunkt for videre samarbeid. Det er også hva advokatene så tydelig sier.

Så hvem hjelper foreldrene gjennom prosessen og med krisen de erfarer når barn hentes?

4.2.5 Hvem hjelper foreldrene

Funnet om hvem som hjelper foreldrene var nedslående. Jeg har ikke funnet svar på hvem som hjelper foreldrene med den akutte krisen. Masteroppgaven startet med et sitat fra Veronica, som mistet tre barn på fire dager og ikke fikk noe tilbud om krisehjelp. Det nærmeste jeg fant av hjelp til foreldre i krise, var advokatenes bidrag til telefonsamtaler, når disse ble ringt opp av foreldre i krise. Advokatene nevnte disse samtalene som «dugnadsarbeid», og antok at ikke alle advokater hadde mulighet til dette. Advokatene fortalte de ikke følte seg kompetente på krisesamtaler og ikke kunne tolke selvmordsfare, men fortalte at ingen andre pratet med disse foreldrene.

Offentlig helsetjeneste og fastlegen er det tilbudet som finnes i dag ifølge advokatene. Det løser ikke alltid behovet i krisen og det kan ta lang tid å få timer hos psykolog. Her nevnte en advokat at lokal venteliste var på ca. 2 år.

Saksbehandlere i kommunalt barnevern er motpart i sakene og har prosjektert og dokumentert sakene for nemnda/retten. Saksbehandlere erfarer selv at de er feil personer til å bistå i krise. Lichtwarck og Clifford fant i sine studier at mødre ikke opplever seg som forstått av barnevernet. Sosialarbeidere på sin side opplevde det vanskelig å forstå og bistå i ulike utfordringer for foreldrene. Om foreldre ble det sagt at de trengte hjelp i krise og for den psykiske påkjenningen de erfarte, men at de dekket over behovet overfor barnevernet. Dette er både forståelig og en utfordring, da barnevernet er eneste bindeledd mellom foreldre og barn (Lichtwarck & Clifford, 1996).

Bufdir har sett behovet for å bistå foreldrene. Bufetat etablert et hjelpetilbud innen familievernkontorene (Falch-Eriksen, 2016). Tilbudet er forholdvis nytt, slik at den lave men økende deltagelsen så langt, sier lite om framtidig deltagelse av familievernkontorene. Advokatene derimot, var klare på at barnevernet og Bufetat som to lavterskeltilbud, tilhører samme etat og var feil parter i forhold til krisehjelp.

Manglende hjelp og krisehjelp til foreldrene i slike akutte kriser påvirker foreldrene «aktørene» direkte og med fare for sine liv og helse. En advokat i undersøkelsen nevnte et selvmordsforsøk fra en klient dagen før intervjuet. Advokaten sa selvmordsfaren for foreldre var høy og henviste til masteroppgaven til Teilgård (Teilgård, 2013). Kristofersen (2005) har med tall i sin rapport «Barnevernbarnas helse» fra tidsperioden 1990 -2001, og hvor selvmordstallet for foreldrene til barna i samme periode er med. Empirien er hentet fra registerdata og de eldste barna i tidsperioden ble fulgt i opptil 12 år etter 18 år. Slik at alle barna i perioden ble fulgt like mange år. I løpet av disse 11 årene døde 438 *mødre* i selvmord som registrert dødsårsak. Dette utgjorde 11,9 prosent av alle barnevernsmødre (3.683) som døde under denne perioden. Det var i alt 953 fedre som begikk selvmord i samme periode, noe som utgjorde 13,8 prosent av barnevernsfedre (6.892) som døde i samme periode (Kristofersen, 2005, s. 73ff). Dette er tall som utgjør toppen av «isfjellet» over registrerte selvmord, men som ikke sier noe om hvor mange som har hatt selvmordstanker eller forsøkt å begå selvmord.

En fersk undersøkelse om foreldres krise, rapporterer om umiddelbare selvmordstanker hos foreldre allerede i formidlingsmøtet med barnevernet. Undersøkelsen er basert på 13 foreldre. Undersøkelsen tar opp at funnene kan indikere og medvirke til svekket rettssikkerhet hos foreldre, da foreldrene må forholde seg til informasjon, dialog og medvirkning under psykisk stress. I tillegg blir barns biologiske tilknytning truet ved fravær av foreldres tilstedeværelse, og

totalt fraværende ved selvmord. Undersøkelsen sier at omsorgsovertakelsesprosessen og venteperioden på fylkesnemnda påvirker foreldres psykiske helse, og situasjonen krever et særskilt oppfølgingsbehov som foreldre ikke får dekket (Tonning Otterlei, Thu Ilstad & Paulsen, 2021, s. 201, 205f).

Det finnes flere undersøkelser med ulike perspektiver inn i krise og avmakt. Foreldre kan ha med seg tidligere traumer inn i omsorgsovertakelsen som forsterker sorgen og avmakten. Reaksjonene foreldre erfarer blir ramset opp som, sjokk, krise, angst og panikk, komplisert sorg, hjelpeløshet og depresjon (Falch-Eriksen 2016; Slettebø 2009; Bufdir, u.å.a).

Dette betyr at en omsorgsovertakelsesprosess bør foregå med høy kompetanse som mulig, og at foreldre trenger noen som forstår situasjonen og kan sikre informasjon og bygge relasjoner.

Hvordan fungerer hjelpen ut ifra dagens lovverk?

I den grad det er kommunen eller saksbehandlere som har denne oppgaven, så uttalte advokater det treffende, at barnevernloven ikke var tydelig eller konkret i forhold til krise. Slettebø skriver at kommunal barnevernstjeneste skal følge opp foreldrene etter barnevernsloven og henviser til et utsnitt av BLV § 4-16; *«Oppfølging av foreldre ut fra deres individuelle hjelpebehov er ikke bare en selvstendig plikt, men en viktig del av oppfølgingen av barnet, til barnets beste»* (Slettebø, 2008, s. 8).

Slettebø skrev dette i 2008, men endringene er ikke så store i den nye barnevernsloven som kommer i 2022. Vi kan lese i NOU 2016:16 om den nye loven:

«Det følger av forarbeidene til sistnevnte lovendring at barnevernstjenesten har en plikt til å innføre rutiner som sikrer at foreldrene kort tid etter omsorgsovertakelsen gis tilbud om veiledning og oppfølging, og at det må etableres rutiner som sikrer oppfølging der foreldrene ønsker det.» ... «Barneverntjenestens oppgave vil, etter departementets forslag, være å veilede foreldrene om aktuelle instanser og tiltak, og dersom foreldrene ønsker det, formidle kontakt. Aktuelle instanser å formidle kontakt til kan være sosialtjenesten, psykiatrien, rusomsorgen, familievernkontoret, arbeidskontoret, trygdekontoret, m.v. I formidlingen av kontakt kan det ligge en anbefaling eller en oppfordring til andre hjelpeinstanser om å bistå foreldrene» (NOU 2016:16, s. 196).

Så er spørsmålet om dette er en tydeligere tekst. Hva menes med å sikre oppfølging, og hva menes med veiledning dersom foreldre ønsker det? Snakker vi om begrenset veiledning til å gjelde bedre samværsforeldre? Snakker vi om krisehjelp, og vil vi nå se færre selvmordsforsøk fra foreldrene framover?

Om barnevernsloven ikke er tydelig, så omtaler Helsedirektoratet tydelig *flere lovverk* som skal forebygge og tilby mennesker i krise hjelp. Helsedirektoratet sin veileder om krisehjelp til innbyggerne, sier at kommunene har et lovpålagt ansvar for å tilby tjenester til alle mennesker i krise (Helsedirektoratet, 2016). Når vi kjenner til at saksbehandlere ikke har krisekompetanse og befinner seg i en dobbeltrolle, så må dette endres framover (Tonning Otterlei, Thu Ilstad & Paulsen, 2021, s. 205f).

Det advokatene har erfart er sammenfallende med tidligere undersøkelser. Så finnes det noen mennesker med forståelse og som har vært i samme vanskelige situasjon. Likemenn-samtaler fra noen i OBF, har vært livsviktig for noen foreldre. Vi skal se på deres arbeidsfelt.

4.2.5.1 Organisasjonen for barnevernsforeldre, OBF

Funnene i undersøkelsen om behov for hjelp i krise samstemmer med behovene OBF har erfart. Funnet om *hull i rettssikkerheten* samstemmer også med hva OBF erfarer. OBF er en partipolitisk og religiøst uavhengig organisasjon, som har som formål å samle, støtte og være et talerør for foreldre som har hatt barna sine under barnevernets omsorg, eller er i ferd med å få det. OBF forsøker å få til en landsdekkende frivillig telefontjeneste da behovet for kriesamtaler er stort. Gjennom organisasjonen får likemenn støtte. Ikke alle foreldre kan nyttiggjøre seg dette tilbudet, pga. språk eller andre vansker. OBF sin webside har mye informasjon og god kunnskap til foreldre, og organisasjonen oppmuntrer til å samarbeide med barneverntjenesten.

OBF ønsker å bidra til at *foreldre og barn* i barnevernet skal få det bedre. De er opptatt av at rettssikkerhet ivaretas og av eksempler om det motsatte, som de ikke lett blir trodd på. Organisasjonen er opptatt av en god relasjon mellom foreldre, barn, øvrig familie, omkrets og barnevernet (OBF, u.å.; OBF, 2016).

OBF er et viktig støttetilbud. Ansatte og frivillige er i utgangspunktet ikke profesjonelle veiledere eller behandlere med kunnskap om å bedømme faren for selvmord eller behovet for profesjonell hjelp. Allikevel er det kanskje likemenn som lettest kommer innunder huden til

foreldre i krise, og best kan møte foreldrene på deres følelser, menneskelig kontakt, empati og råd.

Vi har nå sett på funn og drøftet disse ut ifra behov fra aktørperspektivet. Vi skal se nå se på de større strukturelle funnene, som kom fram.

4.3 *Strukturnivå*

Advokatene mente internasjonale og nasjonale konvensjoner og lovverk inneholdt gode prinsipper, men at kulturen og strukturen i barnevernet og i det norske samfunnet ikke klarte å gjennomføre de internasjonale og nasjonale forpliktelsene. Vi skal starte med å se på hva advokatene tenkte og hadde erfart etter storkammerdommene i EMD og Norge.

4.3.1 *Storkammerdommene*

Norge er dømt i EMD, og noen har tro på endringer etter dommene. Advokatene derimot, hadde liten tro på endringer i norske barnevernssaker etter *storkammerdommene i EMD og i Norge*. Advokatene nevnte ikke spesifikt adopsjonssakene i undersøkelsen, og vedr. adopsjonssakene kan det komme endringer. Forklaringen til advokatene på at sakene ville vende nesten tilbake til slik de var før storkammerdommene, var manglende konkretisering av lovverket, manglende prosessuelle endringer og manglende tilførte ressurser. Formålet om tilbakeføring står fast, mens samvær sees på uavhengig av formålet. Det er så langt ikke gitt signaler om økte midler til barnevernet, som ville kunne styrke foreldrene ved samvær og tilbakeføring.

Det mest positive som ble nevnt, var oppstart av samtaleprosesser. Samtaleprosessen er et kompetansetiltak som gjennomføres i alle nemndene fra 2020, for å øke samhandlingen mellom partene og komme frem til en hel eller delvis løsning i saken (Fylkesnemndene, 2020, s.13; Fylkesnemndene, u.å.c).

Det kommer en ny barnevernslov i 2020. I høringen står det tydelig at Norge er dømt for å ha krenket EMK artikkel 8, som handler om retten til familieliv. Høyesterett har på bakgrunn av avgjørelsene fra EMD tatt flere barnevernssaker til behandling. Tre barnevernssaker ble avgjort i høyesterett mars 2020 (HR-2020-661-S, HR-2020-662-S og HR-2020-663-S), hvor det stilles *større krav til forsvarlig beslutningsgrunnlag* og en grundig begrunnelse. Det stilles for eksempel *større krav til utredning og begrunnelse når det vurderes å samtykke til adopsjon og langvarig omsorgsovertakelse*, (Barne- og familiedepartementet, 2021, s. 3). I proposisjonen skal også kompetansen til barnevernfaglige ansatte heves.

Dommene er i tråd med hva advokatene har sagt er utfordringer og må endres. Her nevnes forsvarlig beslutningsgrunnlag og større krav til utredning. Når det kommer til brudd på EMK artikkel 8, så er ikke Norge enig med EMD. Norsk storkammeravgjørelse i Høyesterett avsa en dom som bestrider en evt. motstrid mellom norsk barnevernslovgivning og EMK artikkel 8. Dommen tilsa at det var behov for justeringer (Barne- og familiedepartementet, 2021, s. 34).

Jeg vil si som advokatene påpeker, at det fortsatt gjenstår både prosessuelle endringer og tilførte ressurser til barnevernet for å kunne gjennomføre endringer innen hjelpetiltak og spesielt vedr. økt omsorgskompetanse i ufrivillige omsorgsovertakelser. Jeg finner ikke betydelige endringer overfor ufrivillige omsorgsovertakelser. Her må det større strukturelle og kulturelle endringer til før vi ser nye resultater.

Jeg tenker advokatene har rett i at det ikke blir de store strukturelle endringene etter EMD-dommene, men at vi vil se noen mindre forandringer i framtiden.

4.3.2 Rettsikkerheten

Funnet om antall «hull» i rettsikkerheten, var overraskende mange og hvor antallet totalt sett er alvorlig i seg selv. Funnet medfører høy risiko for feil avgjørelser i saker, som igjen vil føre med seg flere alvorlige konsekvenser. Vi har sett advokatene og litteratur nevne både brudd på menneskerettigheter, diskriminering, fare for *multidiskriminering*, *fare for å være etnosentrisk*, rettsikkerhetshull og faren for svekket rettsikkerhet hos svekkede foreldre. Svekkede foreldre handler om svekkede psykiske og stressede situasjoner, mens de samtidig må forholde seg til informasjon, dialog og medvirkning (Tonning Otterlei, Thu Ilstad & Paulsen, 2021, s. 201, 205f).

Lovverket finnes og er etablert, men vi har sett at det er andre nasjonale og politiske strukturer som tolker og påvirker hvordan arbeidet skal utføres. Strukturelle vs. skjønnsmessige undersøkelser er et eksempel på nasjoners ulike mål i forhold til sosialdemokratisk eller liberalistisk tankegang for strukturen. I tillegg skjer det både en tolkning av hvordan menneskerettigheter skal gjennomføres og en vektning av hvilke artikler som har forrang. Tolkning og ulik vektning har trolig røtter i nasjoners kultur og tradisjon. Jeg tenker selv at manglende etablert hjelpeapparat/senter for foreldre som mister omsorgen i Norge, har røtter i hvordan samfunnet har behandlet utenforskap eller uønsket atferd. Her tenker jeg at samfunnet trenger å tenke annerledes rundt foreldre, ikke minst for deres barns skyld. Jeg holder med

advokaten som med sine etiske holdninger har som utgangspunkt at foreldre som mister omsorgen har potensiale for å endre seg. Om det kun ville bli en utgiftspost finnes det uenighet om.

Rettshjelpsloven ble særskilt nevnt som en lov som skal fornyes og hvor faren for endringene da svekker foreldres rettigheter ytterligere. Hvor vidt endringene i loven vil skje som høringsforslaget foreslår, er usikkert nå etter EMD dommene. Advokatforeningen var tydelige i sitt hørings svar om at dette ikke må skje. Her er et lite utdrag:

«Advokatforeningen oppfatter dette som at utvalget skal gjøre fri rettshjelp på barnevernsfeltet mindre kostbart for staten. Advokatforeningen mener det er uheldig med et slikt utgangspunkt, særlig i en tid hvor tillitten til det norske barnevern er svekket gjennom flere domfellelser i EMD (Advokatforeningen, 2020, s. 14).

Oppgaven skrives i en tid da barnevernsreformen skal iverksettes, og hvor offentlige høringer er gjennomført i forhold til barnevernsreformen, barnevernloven og rettshjelpsloven. Om vi ikke har sett de store endringene ennå, etter at Norge har blitt dømt i EMD, kan de komme i fremtiden.

Ordet rettssikkerhet og rettssikkerhetsprinsipper er kjente begreper. Ordet rettssikkerhetshull eller tilsvarende begreper, har jeg ikke funnet i forskning som et har samlet slike juridiske risikoområder i barnevernssaker. Rettssikkerhet står høyt og det er et ideal å ha så høy rettssikkerhet som mulig. Historiske tilbakeblikk viser at rettssikkerheten stadig forbedres og er i kontinuerlig utvikling. Om utviklingen går fort nok, kan diskuteres.

Funnet i undersøkelsen viste at det fortsatt er mange risikoområder og stor fare for feil beslutningsgrunnlag som følge av dette. Dette er et ansvar for samfunnsstrukturen. I noen av Norges mest alvorlige saker er vi ikke tjent med hverken urettferdighet, lidelsene eller den manglende tilliten som følger av dårlig behandling. Tillit er et felt vi skal se på ut fra et strukturelt perspektiv.

4.3.3 *Tillit*

Funnet om barnevernets tillitsutfordring mente advokatene var en strukturell utfordring. Det kom forslag om et mer transparent barnevern for å få endret situasjonen. Andre advokater sa man måtte endre hele kulturen og strukturen i barnevernet for å få til gode endringer. Det finnes en diskurs om hvor vidt hele barnevernsstrukturen må bygges opp fra grunnen av, eller man

kunne gå for en mer todelt barnevernsmodell, hvor de som fratar foreldrene barna skilles fra de som skal jobbe med familiene videre. Om barnevernet ikke er todelt i dag, så forsøker man å få til bytte av saksbehandler der det lar seg gjøre.

I en undersøkelse om tillit til barnevernet, ble det sammenlignet med andre institusjoner som politi, helsevesen og skole/barnehage. Innvandrerguppen var den gruppen med lavest andel av de som svarte «stor tillit», og størst andel av de som svarte «ikke har noe tillit». Ser vi på «stor tillit», har innvandrerrutvalget 41 prosent sammenlignet med sammenligningsutvalget på 55 prosent (Ipsos, 2017, s. 5).

Sentio (2020) har gjort en undersøkelse basert på 1000 personer over 15 år. Populasjonen er forsøkt gjenspeilet i kjønn og alder. Undersøkelsen viser en økning av tillit til barnevernet. Eksempelvis ville 80 prosent av de spurte i 2019 kontakte barnevernet hvis de var bekymret for om et barn lever under skadelige forhold. Dette var en økning på 8 prosent fra undersøkelsen i 2008 hvor kun 62 prosent av de spurte ville kontaktet barnevernet. Aldersmessig var tilliten lavest blant de eldste over 60 år. Tilliten var høyere i Oslo enn i resten av landet. Tilliten var tilsvarende lavere på landsbygda. Politisk sett hadde SV-velgere høyere tillit til barnevernet enn andre, mens Frp-velgere hadde lavere tillit til barnevernet enn andre. Til slutt vil jeg ta med tallene det var større uenighet om, og det var om barnevernet tar for lite hensyn til foreldres rettigheter. Signifikant flere var uenig i 2020 enn 2019. Det er i tillegg stor uenighet om at barnevernet tar fra dem barn uten grunn. Her er det også signifikant større uenighet i 2020 enn 2019 (Sentio, 2020).

Tillitsutfordringene er både bedre med tanke på å bruke barnevernet, men tydelig forverret på ett år når det kommer til foreldres rettigheter og om barnevernet tar fra barna uten grunn.

Jeg tenker at barnevernsetaten har tydelige utfordringer som krever tiltak fra strukturelt nivå. Vi skal se på utfordringene advokaten nevnte det trengs å gjøre noe med.

4.3.4 Utfordringer innad i etaten

Unge saksbehandlere, høy turnover og manglende trygg saksbehandlerkompetanse var funn som kunne inntreffe på likt, men også hver for seg. Funnene er sammenfallende med tidligere undersøkelser og litteratur. Her var advokatene klare på at dette var strukturelle utfordringer som igjen påvirker omsorgsovertagelsesprosessene negativt.

Funnet av unge saksbehandlere er sammenfallende med tidligere funn, og et område Bufdir nå er i fred med å endre. Det kom derfor i år et nytt lovforslag om mastergrad for nyutdannede saksbehandlere innen 2031 Barnevernsreformen har også med kompetanseheving og grundigere undersøkelser (Barne- og familiedepartementet, 2021, s. 3, 42).

Høy turnover er et funn som sammenfaller med tidligere forskning. Barnevernet sliter både med høy turnover i et forholdsvis ungt kvinnedominert miljø, og har lagt opp til saksbehandlerskifter i sin struktur. Dette til tross for kunnskap om barns tilknytningsskader, tap av informasjon og manglende tillit. Selv om saksbehandler ikke har skiftet jobb internt, ikke er syk eller i svangerskapspermisjon, så inntreffer bytter; i aldersoverganger hos barn, etter manglende kjemi i kontakten og etter sakers kompleksitet. Her sa advokatene tydelig at dette gikk utover ivaretagelse av informasjonen og tilliten til barnevernet.

Årsaken til turnover er ifølge SSB lav alder og høy kjønnsdeling innen kommunalt barnevern. Turnover er høyere i kommunalt barnevern enn på andre kommunale arbeidsplasser som skole og sosialtjenesten. I alt 85 prosent kvinner jobbet i barnevernet i 2011, og 30 prosent av de ansatte var under 35 år. Kun 20 prosent var over 55 år (Johansen, 2014, s.11).

En advokat mente barnevernet burde komme ned i høyst 2 kontakter med foreldrene, slik de selv opererte med. Jeg ønsker derfor å sammenligne kjønnsfordelingen på disse to arbeidsplassene. Det finnes likhetstrekk mellom advokater og barnevern når det gjelder hvordan stadig flere yngre kvinnelige advokater skifter yrker, men kjønnsdelingen er langt jevnere hos ansatte advokater. Andelen kvinnelige ansatte er i alt 45 prosent, mens andel kvinner synker til 14 prosent når det gjelder partnernivå i de 25 største advokatfirmaene (Dahl, 2019, 4. april).

Turnover vil bli høyere der det jobber mange kvinner. I tillegg kan det finnes andre årsaksforhold til høyere turnover i barnevernet enn hos advokater.

Turnover mener advokatene må endres, og er en utfordring for barna og alle samarbeidsparter i sakene.

Jeg skal se på funnene i undersøkelsen opp imot noen av utfordringene organisasjonen KIB Norge formidler.

4.3.5 Organisasjonene KIB Norge

Funnene i undersøkelsen samstemte i hovedtrekk med KIB Norge sine satsningsområder. Fra KIB sitt «Prinsippdokumentet» kan vi lese deres ønske om en radikal reform av hele barnevernssystemet, med bakgrunn i 37 norske saker i EMD og et høyt antall varsler i norske barnevernssaker. KIB Norge ønsker en endret kompasskurs, og har sett seg ut tre akutte hovedområder det haster med å endre. Det er hovedområdene *rettsikkerhet, organisering og kompetanse*.

Dette er kjente ord og hovedområder i forhold til advokatenes formidling. Dette er strukturelle utfordringer av betydelig størrelse.

Når det gjelder *rettssikkerhet* er jeg usikker på om dette feltet tas alvorlig, etter å ha hørt advokater si at loven er brutt så lenge de har vært advokater, og med tanke på reduseringen av tolkningen til det minimale av lovtekstens betydning. Vi lever i et samfunn med budsjetter og hvor tid er penger. Som vi også har sett har ofte reaksjoner, sinne og utfordringer vært koblet til smerten med å fratras barn og foreldres behov for å gjenvinne selvfølelse. Det er god grunn til å bli sint og lei seg for begge deler. Jeg lurer nå i tillegg på om avmakten blir forsterket og fordoblet i alle de «mindre» men mange utfordringene de møter på veien, og som er nevnt i 28 rettssikkerhetshull. Dette er et funn som kommer i tillegg til å slite med livet, fratras barn, erfare en psykisk påkjenning under prosessen, mangelfullt hjelpetilbud og omsorgskompetanse, ikke motta krisehjelp og måtte samarbeide med motpart for å se barna videre. En ting er å miste omsorgen for barna, men om en ikke stoler på prosessen må den tilleggsbelastningen være livstruende skadelig.

Organiseringen av barnevernet har utfordringer ifølge advokatene i undersøkelsen. Om ikke alle advokatene ønsker en ny barnevernsstruktur, eller en todelt barnevernsstruktur, så har de funnet en rekke strukturelle alvorlige utfordringer og har uttalt bekymringer for foreldrene.

Kompetanse samstemmer med hva advokatene tydelig har uttalt. Tillitsfulle, erfarne og kompetente barnevernsarbeidere er viktig for relasjonen, videre prosess og lavere psykisk påkjenning.

KIBs løsning for bedre barnevern i stikkord var; *rettsikkerhet, organisering og kompetanse*. Advokatenes prioritering av forbedringspotensialet under spørsmål 8 i undersøkelsen gav følgende resultat:

1. Advokatene ønsket *juridisk bistand* tidligere inn i sakene og økt juridisk kompetanse innad i barnevernstjenesten.
2. Et «*bredere spekter*» av *hjelpetiltak* til hjemmene, tilpasset de som trenger hjelpen.
3. *Grundigere undersøkelser av sakene*, og lete etter ressurser hos foreldre og barns ønsker.
4. Advokatene ønsket *strukturelle endringer* og generelt *høyere kompetanse* inn i barnevernet.

I disse fire punktene nevner advokatene KIBs alle punkter, om så i annen rekkefølge.

KIB ønsker med sitt kompetansenettverk på sikt å kunne bistå med kurs og kompetanse i alle nivåer i barnevernsstrukturen og kunne varsle om saker som trenger økt bistand.

Ekspertise i saker finnes, men jeg kjenner ikke til omfanget av hva som finnes. Advokatene etterspurte mer bruk av ekspertise overfor foreldrene og i sakene. Det er ukjent om manglende bruk av ekspertise handler om skjønnsvurderingen i forhold til nytten, om økonomi eller annet.

Vi skal nå se på oppsummeringen og en konklusjon.

5. Konklusjon

Hva kan advokaters erfaring med å representere barnevernsforeldre lære oss om å ivareta foreldrene?

Advokatene har svart ut fra sin erfaring og funnene var overraskende. Advokatenes velvilje til å la seg intervjuer og det innen kort tid, var både overraskende, hyggelig for meg og rørende med tanke på foreldrene. Engasjementet til Advokatene under intervjuene formidlet både empati og et formidlingsønske.

Når det kom til advokatenes erfaring med å representere foreldrene, så viste undersøkelsen at advokatene var klare på at lover og prinsipper var viktige og rette, men at gjennomføringen inneholdt mangler. Advokatene fant barnevernsansattes kompetanse som stort sett dyktige, men også som det mest sårbare område i ufrivillige omsorgsovertakelsessaker. Advokatene var samstemte i sin kritikk av skjønnsvurderinger utført av unge saksbehandlere, manglende hjelpetilbud og støtte til gjennomføring for de foreldre som mottar hjelp. Advokatene var samstemt bekymret for foreldre med annen etnisk bakgrunn. Advokatene var stort sett enige rundt ulike tema, slik at det spriket lite i besvarelsene. De fleste funnene jeg fant viste seg å stemme overraskende godt med funn i eksisterende forskning.

Så fant jeg funn jeg ikke har lest om i litteratur eller forskning tidligere. Det viste seg i løpet av intervjuene at deler av forskningen var nybrottsarbeid. Disse tre funnene vil jeg gi ekstra plass i konklusjonen og sammenfatte, da funnene er av stor betydning for foreldrenes ivaretagelse.

Det første funnet er alle juridiske lovbrudd, som brudd på menneskerettigheter, diskriminering, multidiskriminering, fare for å være etnosentriske og en lang rekke med rettssikkerhetshull i prosessen. Omfanget av rettssikkerhetshull, lovbrudd og den store risikoen for at alvorlige feil begås, overgikk hva jeg trodde jeg ville finne. De juridiske funnene er samlet sett det største og alvorligste funnet i undersøkelsen og har mange alvorlige konsekvenser.

Et annet funn jeg ikke har lest om tidligere, var krisehjelp på dugnadsbasis. Krisehjelp på dugnadsbasis var noe advokatene følte de måtte bidra med, da foreldrene ikke hadde andre å prate med. Advokatene opplevde selv ikke å være kompetente til oppgaven. Vi snakker her om en alvorlig krise foreldre befinner seg i, og hvor man trenger å sjekke ut selvmordsfaren. Selvmordstanker kunne komme alt under formidlingsmøte med barnevernet og selvmordstallene

er høye. Det mangler slikt sett et uavhengig hjelpetilbud for foreldrene, med forståelse for problematikken.

Et tredje funn som jeg ikke har funnet i litteratur er hvor vanskelig det var å få snudd en sak etter at barnevernet har fattet vedtak i sakene. Det er først når det er fattet vedtak at foreldre har rett til fri rettshjelp, samtidig som det da beskrives å være nærmest umulig å snu saken etter det punktet. Her er det forskjell på fattig og rik, i den forstand at de med ressurser som får advokat tidligere inn i saker, har større mulighet for å beholde barna.

Disse tre funnene vil jeg si danner hovedfunnene i undersøkelsen om foreldres ivaretagelse. Problemstillingens svar vil jeg kortfattet oppsummere slik:

Barnevernsforeldre blir mangelfullt ivaretatt gjennom en omsorgsovertagelsesprosess, har høy risiko for å erfare en eller flere rettssikkerhetshull/lovbrudd, sliter med å få påvirket egen sak etter fattet vedtak og er i behov av uavhengig krisehjelp for den psykiske påkjenningen som følge av prosessen.

Funnene bidrar med stor sannsynlighet til å opprettholde dårlig tillit til barnevernet, gi følelsen av usikkerhet og urettferdighet i forhold til prosessen, opprettholde risikoen for selvmord og dermed risikoen for at barn mister sine foreldre.

Advokatene kom selv med *en løsning* som ville kunne bidra til forbedringer på flere punkter samtidig i omsorgsovertakelsesprosessene. Løsningen var å få advokater tidligere inn i barnevernssakene og i barnevernstjenesten. Advokatene fant det nødvendig med tanke på den sårbare undersøkelsesperioden, i forhold til rettssikkerhet, manglende forståelse for saken, dårlig kommunikasjon mellom parter, bruk av ekstern ekspertise og manglende tillit. Advokaters lønn, avtaler og positive holdning til samarbeid var viktige faktorer.

Det fantes diskurser som advokatene var opptatt av. Skjønnsvurderinger vs. strukturelle undersøkelser var en viktig diskurs. Advokatene kom i tillegg inn på politiets undersøkelsesmetoder med; utdannede etterforskere, lyd- og bildeopptak, kontradiksjon og advokat over seg, og ønsket mer struktur i barnevernets metoder.

En annen diskurs som engasjerte var endringer vedr. dagens barnevernsstruktur. Her ble det nevnt tre muligheter; endringer i nåværende struktur, ny struktur eller todelt barnevernstruktur.

Når det kom til EMD-dommene hadde advokatene liten tro på framtidige endringer og begrunnet dette ut fra norske høyesterettsdommer, manglende prosessuelle endringer og manglende økonomiske ressurser.

Denne undersøkelsen har lært meg at det å bli ivaretatt gjennom en ufrivillig omsorgsovertakelsesprosess avhenger av mange faktorer. Så hører jeg at det for foreldre handler om i stor grad om følelsene, frykten og krisen, og for hva som kommer ut av prosessen. Prosessen beskrives som en enorm psykisk påkjenning og hvor forskning viser at selvmordstanker kan opptre alt i første formidlingsmøte med barnevernstjenesten. Tiden det tar å få saken opp i nemda, beskrives som den tyngste tiden. Alvorlig var det å høre om selvmordsforsøk og lese om de høye selvmordstallene hos foreldre mens barn var under barnevernstjenesten. Det er gjennomsnittlig 139 foreldre til barnevernsbarn som begår selvmord hvert år. Advokatene beskrev barnevernssakene som noen av Norges viktigste saker og stilte derfor høye krav til tilbudet om hjelpetilbud, undersøkelser, dokumentene, relasjonskompetansen, kommunikasjonen, forståelsen og til at loven ble overholdt. Det advokatene formidler er så viktig å få med i det totale bildet av ufrivillige omsorgsovertakelser. Jeg har også forstått at den totale mengden opplevd urett hos foreldre, kan inneha manglende ord og begreper på hva de erfarer under prosessen. Under krise er en heller ikke i stand til å ta inn mye informasjon, sortere informasjonen, opprettholde mestring og sosial fungering. Kanskje er manglende formidlingsevne om den totale mengden urett foreldre erfarer, medvirkende til manglende forskning på feltet.

Jeg har underveis i oppgaven kommet med råd om hva som bør undersøkes videre og hvordan ulike perspektiver på ufrivillige omsorgsovertakelsesprosesser er viktig for ny kunnskap. Det jeg ønsker å legge til her, er at når vi kjenner til de sårbare områdene i prosessen, jussutfordringer og selvmordsfaren, så forplikter det samfunnsstrukturen å handle. Vi kan ikke ta lett på kunnskapen og vi må forstå at smerteuttrykket kun er toppen av et isfjell.

5.1 Diakoni og barnevern

Oppgaven er skrevet med tanke på å finne ny kunnskap til fagfeltene diakoni og barnevern. Disse to fagfeltene er begge tilknyttet offentlige, private og ideelle barnevernsaktører. Konteksten oppgaven befinner seg i etterspør kunnskap om ivaretagelse fra advokaters perspektiv om offentlig undersøkelsesprosess og barnevernsstrukturen. Når det offentlige fratar omsorgen, kan det være behov for et uavhengig tilbud tilrettelagt for foreldrene, slik det i dag

eksisterer sentre for andre typer kriser. Diakonien har kompetanse og er motivert for å drive omsorgsarbeid.

Diakoni er definert som kirkens omsorgstjeneste, hvor evangeliet uttrykkes gjennom handling i nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kampen for rettferdighet. Livssynsåpne stiftelser, organisasjoner og arbeidsplasser som Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep, Kirkens Bymisjon, Sjelesorgssenter på Modum, sykehusprester og sykehusdiakoner er eksempler på dette. Empirien er slik sett rettet til både barnevern og diakoni.

Jeg vil avslutte slik jeg startet oppgaven med ordene til Veronica:

«Jeg er blitt fratatt tre barn i løpet av fire dager. Rett eller galt er vi uenig om, men at det ikke finnes krisehjelp for oss i slike situasjoner, er ufattelig», sier Veronica (Olsen, 2014).

6. Kilder

Advokatforeningen. (2020, 23. nov.) Høring - Rettshjelpsutvalgets utredning NOU 2020:5.

Hentet fra: file:///C:/Users/Bruker/Downloads/H%C3%83%C2%B8ring_-_Rettshjelpsutvalgets_utredning_NOU_2020_5.pdf

Advokatforeningen. (u.å.). Regler for god advokatskikk. Hentet fra:

<https://www.advokatforeningen.no/advokatetikk/god-advokatskikk/kommentarutgaven/>

Alpert, L. T. (2005). Research review: Parents service experience – a missing element in research on foster care outcomes. *USA, Child and Family Social Work*, 2005, 10, Blackwell Publishing Ltd.

Bvl. (1992). Lov om barneverntjenester. (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Barnekonvensjonen. (1989). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Barne- og familiedepartementet. (2002). *Om barne- og ungdomsvernet*. St. meld. Nr. 40 (2001-2002). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/0a685a98cda24c5f83207c4be6d1b665/no/pdffa/stm200120020040000dddpdfa.pdf>

Barne- og familiedepartementet. (2017). *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. (Prop. 73 L (2016–2017)). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-73-l-20162017/id2546056/>

Barne- og familiedepartementet. (2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Prop. 133 L, (2020–2021). Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>

Barnevernsadvokatene. (u.å.). Advokatsamarbeidet Sjødin, Meling & Co. Barnevernet seirer i fylkesnemnda. Hentet fra: <https://www.barnevernsadvokatene.as/blog-posts/barnevernet-seirer-i-fylkesnemnda>

<https://www.barnevernsadvokatene.as/blog-posts/barnevernet-seirer-i-fylkesnemnda>

Bendixen, C., Liisberg, M. V., Justesen, P. & Munck, S. (2014). *Ret til at være forældre*.

Institut for Menneskerettigheder. Danmark, København. Hentet fra:

https://viden.sl.dk/media/7300/ret_til_at_vaere_foraeldre_pdfa.pdf

- Braun, V. & Clark, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psykology*, 3. Del 3: 77-101. University of Auckland (Braun) and University of the West of England (Clark).
- Bufdir. (2020, 2. juli). Barne-, ungdom- og familiedirektoratet. Ny statistikk viser bedring på mange områder i barnevernet. Hentet fra:
<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/ny-statistikk-viser-bedring-pa-mange-omrader-i-barnevernet?publisherId=89435&releaseId=17888561>
- Bufdir. (2020, 26. aug.). Barne-, ungdom- og familiedirektoratet. Oppsummert status i tall for barnevernet 2020. Hentet fra:
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Oppsummert_status_i_tall_for_barnevernet/
- Bufdir. (2021, 8. juli). Barne-, ungdom- og familiedirektoratet. Barnevernstiltak til barn med Innvandrerbakgrunn. Hentet fra:
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barnevernstiltak_blant_barn_med_ulik_landbakgrunn/
- Bufdir. (2021, 23. sept.). Barne-, ungdom- og familiedirektoratet. Nye tall fra SSB: Antall barn som bor i barnevernsinstitusjoner går ned. Hentet fra:
https://www.bufdir.no/en/aktuelt/nye_tall_fra_ssb_antall_barn_som_bor_i_barnevernsinstitusjoner_gar_ned/
- Coffey, A. & Atkinson, P. (1996). *Sense of Qualitative Data, Complementary Research Strategies*. London, Thousand Oaks, CA og New Delhi: Sage Publications.
- Christiansen, Ø. & Anderssen, N. (2011). Fra bekymring til overbevisning: – Barnevernets beslutninger om å plassere barn utenfor hjemmet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 88 (04), 200-214.
- Dahl, T. N. (2019, 4. april). Argumentet om at kjønnsbalansen vil jevne seg ut av seg selv over tid, er ikke holdbart. *Advokatbladet*. Hentet fra:
<https://www.advokatbladet.no/advokatbransjen-advokatforeningen-kvinneutvalget/argumentet-om-at-kjonnsbalansen-vil-jevne-seg-ut-av-seg-selv-over-tid-er-ikke-holdbart/139260>
- Diakoniforbundet. (u.å.). Det norske diakoniforbundet. Hva er en diakon. Hentet fra:
<https://www.diakonforbundet.no/hva-er-en-diakon>
- Egelund, T. & Hestbæk, D. (2003). *Anbringelse af børn og unge udenfor hjemmet – en*

- forskningsoversikt*. (SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i 2003). København.
- EMDN. (2019, 10. sep.). European Court of Human Rights. Case of Stand Lobben and others vs. Norway. (EMDN-2013-37283-2). (Application no. 37283/13.) Strasbourg. Hentet fra: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2013-037283-2.pdf>
- Ericsson, K. (2003). Aktørperspektivet i forskning og praksis – en blandet velsignelse? *Tidsskriftet Norges Barnevern*. Vol. 80, nr. 2,
- Falch-Eriksen, A. (2016). *Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Familievernets rolle for foreldre i krise, mestring og endring*. (NOVA rapport 9/2016). Hentet fra: https://www.bufdir.no/globalassets/global/NOVA_R9_16_Foreldre_som_er_fratt_omsorgen_for_sine_barn.pdf
- FN. (2020, 21. des.). FN-sambandet. Barnekonvensjonen. Hentet fra: <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen>
- FN. (u.å.). FN-sambandet. Norge og menneskerettighetene. Barnevern. Hentet fra: <https://www.fn.no/tema/menneskerettigheter/norge-og-menneskerettighetene>
- Fylkesnemndene. (2020). Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker. Årsrapport, Årsregnskap. Hentet fra: <https://www.fylkesnemndene.no/globalassets/pdf/arsrapport/arsrapport-2020.pdf>
- Fylkesnemndene. (u.å. a). Fylkesnemndene for barnevern og sosialsaker. Hentet fra: <https://www.fylkesnemndene.no/no/sakstyper/omsorgsovertakelse/>
- Fylkesnemndene. (u.å. b). Fylkesnemndene for barnevern og sosialsaker. Saksgang. Hentet fra: <https://www.fylkesnemndene.no/no/saksgang/>
- Fylkesnemndene. (u.å.c). Fylkesnemndene for barnevern og sosialsaker. Retningslinjer for samtaleprosess i fylkesnemndene. Hentet fra: <https://www.fylkesnemndene.no/globalassets/pdf/samtaleprosess.pdf>
- Gisle, J. (2015, 19. mars). Storkammer. Hentet fra: <https://snl.no/storkammer>
- Hanssen, H., Hummerfeldt, K., Kjellefeldt, A., Nordheim, A. & Sommerseth, R. (2010). *Faglig Skjønn og brukermedvirkning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Harris, N. (2012). Vurdering: Når hjelper det og når hindrer det? Foreldres erfaringer med vurderingsprosessen. *Child & Family Social Work*, 17 (2),
- Helgesen, J. (2019). EMD – Voteringene i Strand Lobben-saken. *Lovdata*. Hentet fra: https://lovdata.no/artikkel/emd__voteringene_i_strand_lobben-saken_/2524

- Helsedirektoratet. (2016). Mestring, samhörighet og håp. Veileder for psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer. (Veileder) Hentet fra:
<https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/psykososiale-tiltak-ved-kriser-ulykker-og-katastrofer/>
- Heltnes & Steinvåg. (2011). *Barn som lever med vold i familien*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Hetland, M. (u.å.). Barnevernsportalen. Hvem er part i saken? Hentet ut: 29.09.21. Hentet fra:
<https://www.barnevernsportalen.no/single-post/2017/03/24/hvem-er-part-i-saken>
- Institut for menneskerettigheter. (2014): *Ret til at være forældre*. København, Institut for Menneskerettigheter. Hentet fra:
https://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/ret_til_at_vaere_foraeldre_pdfa.pdf
- Ipsos. (2017). Tillit til barnevernet blant personer med innvandrerbakgrunn. Rapport.
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Tillit_til_barnevernet_blant_personer_med_innvandrerbakgrunn.pdf
- Johansen, I. (2014). *Turnover i det kommunale barnevernet*. (SSB Rapporter 2014-18.) Oslo. Hentet fra; https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/_attachment/175497?_ts=145d565f0d8
- Justis. (2005). *Veiledning til stykkprisforskriften*. Justis- og beredskapsdepartementets veiledning til (FOR-12. desember 2005 nr. 1442) om salær fra det offentlige til advokater m.fl. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veiledning-til-stykkprisforskriften/id2683436/>
- Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger: Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. (Doktoravhandling) Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- KIB. (2017). Kompetansenettverk for kvalitet i barnevern, KIB Norge. Hentet fra:
<https://www.kibnorge.no/>
- Kristofersen, L. B. (2005). *Barnevernbarnas helse: Uførhet og dødelighet i perioden 1990-2002*. (NIBR-rapport 2005:12) Hentet fra:
<https://evalueringsportalen.no/evaluering/barnevernbarnas-helse-uforhet-og-dodelighet-i-perioden-1990-2002/BArnevernbarna2005-12.pdf/@@inline>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju. 3. utg.* Oslo, Gyldendal
- Kvillo, Ø. (2010). *Barn i risiko*. Oslo: Gyldendal Akademisk

- Lauvås, I. (2021, 4. mars). Håper nye dommer vil føre til at det blir slutt på standardiserte vurderinger av samvær. *Advokatbladet*. Hentet fra: advokatbladet.no/barnevern-barnevernsrett/haper-nye-dommer-vil-fore-til-at-det-blir-slutt-pa-standardiserte-vurderinger-av-samvaer/159070
- Lichtwarck, W. & Clifford, G. (1996). *Samarbeid i barnevernet – ideologi, endring og konflikt*. Oslo, Tano Aschehoug.
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag*. Oslo: Universitetsforlaget
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget
- NSD. (u.å.). Norsk senter for forskningsdata. Hentet fra: <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/sarbare-grupper/>
- NOU 2016:16. (2016). Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. *I: Ny barnevernslov*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/53164b1e70954231b2a09d3fdec1888b/nou/pdfs/nou201620160016000dddpdfs.pdf>
- OBF. (2016). Barnet. Håndbok for barnevernsforeldr. Hentet fra: <http://barnevernsforeldrene.no/wp-content/uploads/2017/08/handbok2016.pdf>
- OBF. (u.å.). Organisasjonen for barnevernsforeldre. Hentet fra: <https://barnevernsforeldrene.no/om-organisasjonen/>
- Odland, A. M. (2018, 20. des.). Barn skal ha rett til å være part i egen sak. *Fontene*. Hentet fra: <https://fontene.no/nyheter/-barn-skal-ha-rett-til-a-vare-part-i-egen-sak-6.47.601316.9189107fd9>
- Oftedahl, M. (2020). Norge dømt i Strasbourg i Strand Lobben-saken. Fosterhjemkontakten 5/19. Skrivet 10. 11.2020. Hentet ut; 4.10.21. Hentet fra: <https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2019/10/FK-5-19-Norge-d%C3%B8mt-i-Strasbourg-i-Strand-Lobben-saken.pdf>
- Olsen, F. (2014, 10. okt.). *Veronica (27) mistet omsorgen for tre barn: Den smertefulle Avskjeden*. Dagsavisen, 10/10/2014 08:13. Hentet fra: <https://www.dagsavisen.no/rogalandsavis/nyheter/stavanger/2014/10/10/veronica-27-mistet-omsorgen-for-tre-barnden-smertefulle-avskjeden/>

- Olsen, B. J. & Garnes, L.K. (2018). *Hva skyldes høy turnover blant saksbehandlere i kommunalt barnevern?* (Masteroppgave). Handelshøyskolen, UiT Norges arktiske universitet, Campus Harstad.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative Research And Evaluation Methods*. (4. th. editions). Sage Publications.
- Paulsen, V., Ytreland, K. & Oterholm, I. (2021). *Pålagte hjelpetiltak i barnevernet: Delrapport 1: Virkning av barnevernets hjelpetiltak. Publikasjon; Mangfold og inkludering.* (NTNU Samtidsforskning.) Hentet fra:
<https://samforsk.no/Sider/Publikasjoner/P%C3%A5lagte-hjelpetiltak-i-barnevernet-Delrapport-1-Virkning-av-barnevernets-hjelpetiltak.aspx>
- Peckover, S., Hall, C. & White, S. (2009). From Policy to Practice: The Implementation and negotiation of Technologies i Everyday Child Welfare. *Children and Society*, 23, I; I: I.T. Ellingsen & R. S. Østerhaug, (red.) (2014). *Barnevernets Brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Samsonsen, V & Willumsen, E. (2014). Skjønnsbaserte og strukturerte undersøkelsesmodeller i barnevernet. I: I.T. Ellingsen & R. S. Østerhaug, (red.) (2014). *Barnevernets Brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Samsonsen, V. & Willumsen, E. (2015). Narratives from parents in England and Norway: Power and emotions in child protection assessments. *Journal of Comparative Social Work* 10/1. Hentet fra: <https://journals.uis.no/index.php/JCSW/article/view/120/104>
- Sandberg, K. (2020, 15. april). Kommentar til Høyesteretts storkammeravgjørelser om barnevern etter EMDs dommer mot Norge. *Juridica*. Hentet fra:
<https://juridika.no/innsikt/kommentar-til-h%C3%B8yesteretts-storkammeravgj%C3%B8relser-om-barnevern-etter-emds-dommer-mot-norge>
- Scholz Nærø, G. (2010, 19. febr). Barns rett til egen advokat. Hentet fra:
<https://hunwww.net/ekte-kristendom/SAKER/MENNESKEVERN-DVD-RLH/MENNESKEVERN/TEMA/Barns-rett-til-egen-advokat.html>
- Sentio. (2020). Sentio Researck Norge. Befolkningens holdninger til barnevernet. Rapport. Hentet fra:
https://bufdir.no/globalassets/global/nbbf/barnevern/befolkningens_holdning_til_barnevernet_november_2020.pdf
- Silverman, D. (2011). *Interpreting Qualitative Data: A Guide to the Principles of Qualitative*

- Research* (4. Utg). London: Sage.
- Slettebø, T. (2008). *Foreldres medbestemmelse i barnevernet. En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning.* (Doktoravhandling ved NTNU 2008:57.)
Hentet fra: https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/267646/124503_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Slettebø, T. (2009). *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten. Kunnskap og metoder i praktisk arbeid.* Rapport nr. 1/2009. (Diakonhjemmet Høgskole. Avdeling for Sosialt Arbeid, 2009). Hentet fra: https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Oppfolging_av_foreldre_med_barn_ungdom_plassert_utenfor_hjemmet_av_barneverntjenesten.pdf
- Stang, E. G. & Sandberg, K. (2007). *Det er barnets sak. En analyse av barnevernets hjelpetiltak og barnets rettsstilling i saker etter barnevernloven § 4-4* (Dr. juris-avhandling). Universitetet i Oslo.
- Stortinget. (2021, 10. juni). Vedtak til lov om endring i barnevernloven. (Første gangs behandling av lovvedtak). (Lovvedtak 174 (2020–2021), (Innst. 625 L (2020–2021), jf. Prop. 133 L (2020–2021))). Hentet fra: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/lovvedtak/2020-2021/vedtak-202021-174.pdf>
- Teilgård, A. M. (2013). *Oppfølging av foreldre til barnas beste. Hvordan kvalitetssikre oppfølgingen av biologiske foreldre etter omsorgsovertagelse.* (Master i sosialt arbeid, Universitetet i Stavanger.) Hentet fra: <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/bitstream/handle/11250/185053/Teilgaard.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse – En innføring i kvalitativ metode* (4.utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Tonning Otterlei, M., Thu Ilstad, J. & Paulsen, E. (2021). Foreldre i krise: foreldres opplevelser med en omsorgsovertakelsesprosess. *Tidsskriftet Norges Barnevern* 03 / 2021 (Volum 98)
- Tveter & Kløvfjell. (2016). Advokatfirmaet Tveter og Kløvfjell AS. Barnevernsportalen. Prosessen i en barnevernssak. Hentet fra: <https://www.barnevernsportalen.no/prosessen-i-en-barnevernssak>
- Tøssebro, J., Midjo, T., Paulsen, V. & Berg, B. (2014). *Foreldre med kognitive vansker i møte*

med barnevernet. (Rapport 2014, Mangfold og inkludering, NTNU

Samfunnsforskning.) Hentet fra:

<https://samforsk.no/Publikasjoner/Foreldre%20med%20kognitive%20vansker%20WEB.pdf>

van der Weele, J. (u.å.). Hvem er vi? Hentet fra: <https://www.vanderweele.no/vare-ansatte>

VID. (2021). VID vitenskapelige høyskole. Videreutdanning i Minoritetskompetanse i Barnevernet. Hentet fra: <https://www.vid.no/studier/minoritetskompetanse-i-barnevernet/>

Vis, S. A., Lauritzen, C. & Fossum, S. (2016). *Barnevernets undersøkelsesarbeid - fra bekymring til beslutning. Delrapport 1. Oppsummering av hovedtrekkene i forskningslitteraturen*. (Delrapport 1. 2016, UiT, UNI Research, NTNU). Hentet fra: https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/Barnevernets_undersokelsesarbeid_oppsummering_av_hovedtrekkene_i_forskningslitteraturen_RKBU_Nord_2016.pdf

Zobbe, K. (1993). *Anbringelse af børn og unge – hva kan vi lære af familierne selv?* København, Akademisk forlag.

7. Vedlegg

Vedlegg 1: Brev til informanter

Vedlegg 2: Intervjuspørsmål (hovedspørsmålene)

Vedlegg 1:

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Barnevernsforeldres hjelpebehov fra advokaters perspektiv»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltagelsen vil innebære.

Formålet med undersøkelsen er å kunnskap om barnevernsforeldres hjelpebehov før, under og etter en ufrivillig omsorgsovertagelse. Det er i dag et mål å fremme barnevernsforeldres egen evne til å arbeide med sine utfordringer og overvinne sine vansker i den situasjonen de står i. Jeg undersøker om dette gjøres ut fra advokaters perspektiv. Problemstillingen for oppgaven, som er en Masteroppgave i Diakoni, er:

«Hva kan advokaters erfaring med å representere barnevernsforeldre lære oss om å ivareta foreldrene?»

Ansvarlig for forskningsprosjekt er professor Jan-Olav Henriksen fra MF Vitenskapelig høyskole. Forskningen er godkjent av Norsk senter for forskningsdata, NSD.

Deltagelse for deg innebærer å holde av tid til ett intervju med meg, Tove Marie Dimmock. Intervjuet er beregnet til en klokke. Jeg tilbyr meg å komme til deres kontor, alternativt over zoom. Det vil kun være meg til stede og jeg vil bruke diktafon og tlf. til lydopptak etter regler og godkjenning fra NSD. Jeg har 10 spørsmål med tilhørende fordypningsspørsmål. Spørsmålene er generelle rundt hva advokater erfarer vedr. foreldrene, men også om advokaters egne tanker og forslag til endringer til det bedre for foreldrene.

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Jeg vil ikke bruke noen personopplysninger eller angi firmatilhørighet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Personvern. Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun veileder og jeg som har tilgang til opplysningene. Jeg har kodet diktafon og kryptert minnepenn og strenge koder på mobil og pc. Alt slettes etter data er overført. Det blir ikke samlet inn andre data fra andre kilder eller registerdata eller fra andre informanter.

Da koronasituasjonen ennå er uviss, kan det som plan B bli aktuelt å ha intervju over zoom/teams. Det vil da *ikke* bli foretatt video-/zoomsopptak, kun lydopptak kombinert med telefonopptak.

Avslutning av forskningsprosjektet. Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes og oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 31.12. 21. Det vil ikke lagres opplysninger eller

lyd så fort intervjuene er overført. Deltagernavn vil tas vare på inntil oppgaven er ferdig og alle får anledning til å lese bearbeidelsen.

Spørsmål til studien, eller ønsker om å vite mer eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Veileder:	Jan-Olav Henriksen	Jan.O.Henriksen@mf.no	90 50 78 78
Masterstudent:	Tove Marie Dimmock	Tove.Marie@Dimmock.net	92 62 54 52
Personvernombud:	Berit Widerøe Hillestad	Berit.W.Hillestad@mf.no	22 59 05 95

Spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet kan rettes til:

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS	personverntjenester@nsd.no	55 58 21 17
--	--	-------------

Med vennlig hilsen

Jan-Olav Henriksen

Forsker/veileder

Tove Marie Dimmock

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Barnevernsforeldres hjelpebehov fra advokaters perspektiv», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i semistrukturert dybdeintervju
- å delta kun over internett

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuspørsmål

Spørsmål til underspørsmål A:

A. *Er det gjort tilstrekkelige undersøkelser, hjelpetiltak og rettsikkerhet i forbindelse med omsorgsovertakelsene?* (Bvl §§4-3, 4-4 og 4-16)

1. Hvilke erfaringer har du som advokat om hvorvidt foreldrene er enig i at det er gjort tilstrekkelige undersøkelser i forbindelse med omsorgsovertagelsen?
2. Hvilke erfaringer har du som advokat om hvorvidt foreldrene er enig i at det er forsøkt tilstrekkelige hjelpetiltak i forkant av omsorgsovertagelsen?
3. Hvilke tanker gjør du deg om foreldres rettsikkerhet i Norge i dag?

Spørsmål til underspørsmål B:

B. *Hvem bistår foreldrene med deres utfordringer og omsorgskompetanse, og har advokatene hatt en hjelperrolle i tillegg til jussen?* (Bvl §4-1)

4. Det er et mål i dag å fremme foreldres egen evne til å arbeide med sine utfordringer og overvinne sine vansker i den situasjon de står i. I hvilken grad erfarer du at foreldre oppnå dette målet?
5. Hva vet du som advokat om hva barneverntjenesten gjør for å øke omsorgskompetansen til foreldrene?
6. Har du som advokat kunnet bidra i retning av at foreldre får økt omsorgskompetanse og hjelp?

Spørsmål til underspørsmål C:

C. *Hvilke endringer innen rettsvesenet har advokatene erfart som følge av EMD-dommene (og storkammerdommene), og hvilke tanker har advokatene om hva som bør endres eller bevares i dagens barnevernstruktur?*

7. Etter at Norge har blitt dømt i den Europeiske menneskerettsdomstolen (EMD), hva tenker du som advokat i dag om hvilke tilbakeføringsendringer vi vil kunne se framover?
8. Nevn gjerne en prioritert rekkefølge, gjerne 3 punkter, du som advokat skulle ønske hadde vært endret i dagens barnevern til det bedre for *alle* parter.

9. Nevn gjerne i en prioritert rekkefølge, gjerne 3 punkter, du som advokat finner bra med dagens barnevernsordning.
10. Andre ting du som advokat gjerne vil tilføye eller kommentere i forhold til spørsmålene og undersøkelsen?

Under «Presentasjon av funn» ble spørsmål 4 og 5 slått sammen. Et underspørsmål erstattet spørsmål 5.

(4) Det er et mål i dag å fremme foreldres egen evne til å arbeide med sine utfordringer, overvinne sine vansker og øke omsorgskompetansen i den situasjonen de står i. I hvilken grad erfarer du at foreldre oppnår disse målene?

(5) Hvem hjelper foreldre med avmakt, skam, tap og krise?

De få tilleggsopplysningene som kom opp under spørsmål 10, ble innlemmet i de tema/spørsmål de tilhørte.

